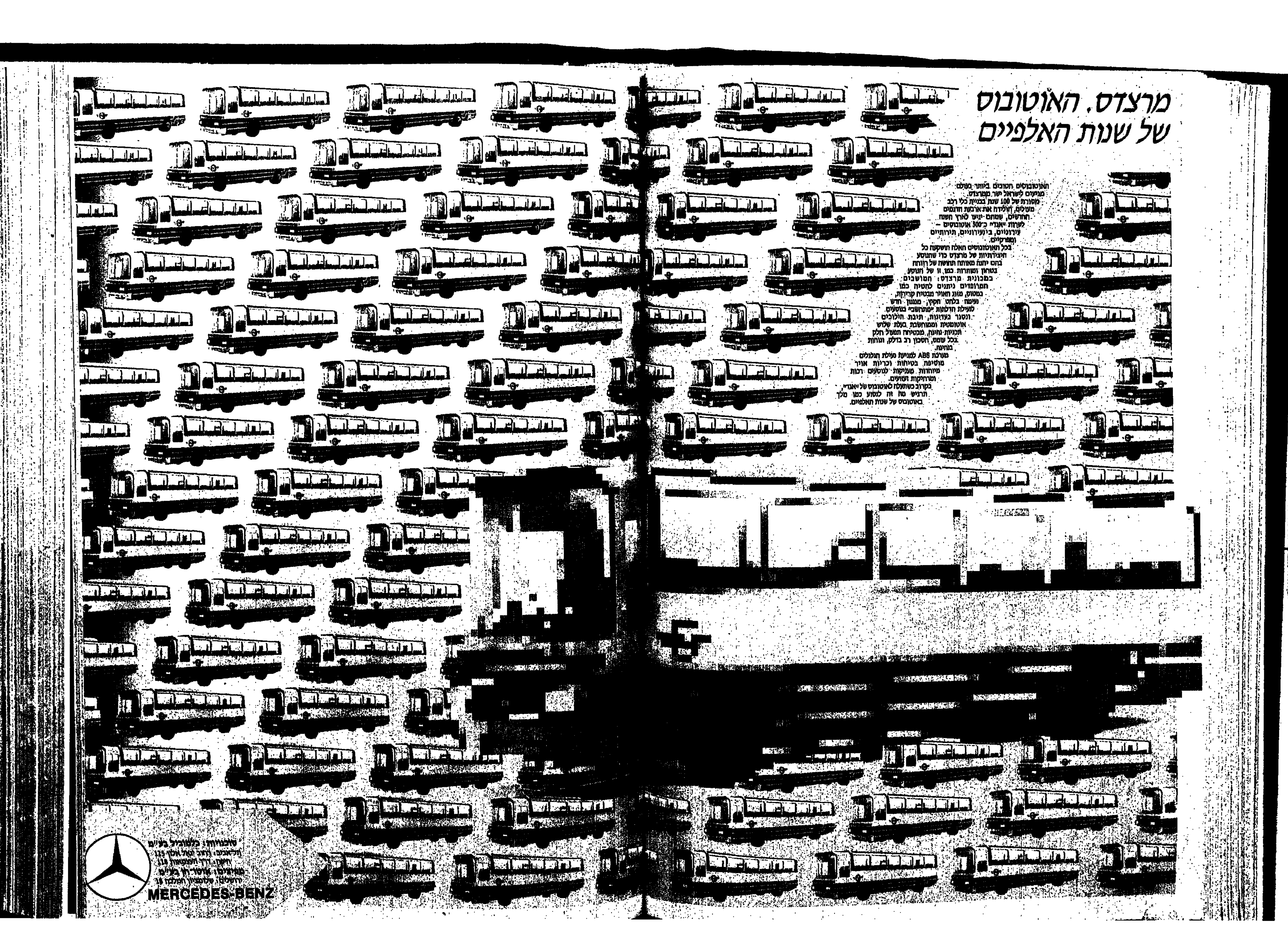
מוסף

ת' באדר, תשמ"ח 26.2.1988

ולדה בשר ודם
האהבות, השנאות
והגברים שבאמצע

הכבוד האבוד של
השופט בן־שחר הריפאי

מרצדס. האוטובוס
של שנות האלפיים
האוטובוסים הטובים ביותר בעולם מגיעים לישראל ישר ממרצדס.
מסורת של 100 שנות בבניית כלי רכב מעולים, הולידה את ארבעת הדגמים החדשים, שמהם יגיעו לארץ השנה לשרות "אגד" כ-300 אוטובוסים – עירוניים, בינעירוניים, תירותיים ומפרקיים.
בכל האוטובוסים האלה הושקעה כל היצירתיות של מרצדס כדי שהנוסע בהם יחוש מאותה תחושת של רווחה בטחון ומותרות כמו זו של הנוסע במכונית מרצדס: המושבים המרופדים ניתנים להטיה כמו במטוס, מזוג האויר מבטיח קרירות נעימה בלהט הקיץ, מנגנון חדש לנעילת הדלתות "מתחשב" בנוסעים ונסגר בעדינות, תיבת הילוכים אוטומטית וממוחשבת בעלת שלוש תכניות נהיגה, מבטיחה תפעול חלק בכל עומס, חסכון רב בדלק, ונוחות בנהיגה.
מערכת ABS למניעת נעילת הגלגלים מוסיפה בטיחות וכריות אויר מיוחדות מעניקות לנוסעים רכות ומרתיקות זעזועים.
בקרוב כשתעלה לאוטובוס של "אגד", תרגיש מה זה לנסוע כמו מלך באוטובוס של שנות האלפיים.
MERCEDES-BENZ

מוסף השבוע

ח' באדר, תשמ"ח 26.2.1988

This Magazine is a Supplement to Maariv International Edition

עורך: עמי דור־און
סגנית עורך: דניאלה בוקשטין
סגנית עורך: אורית הראל
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: אורלי אנשל, שרי אנסקי, נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

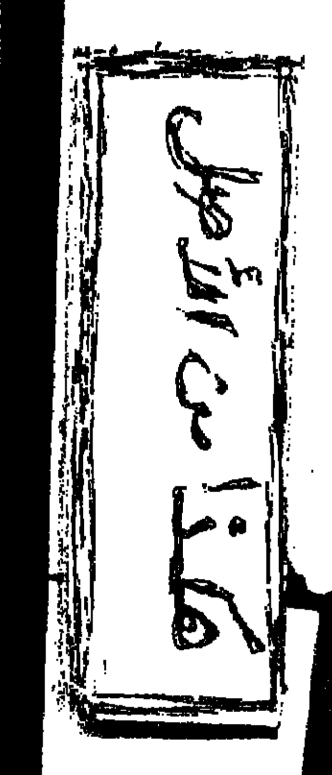

אולימפיאדת החורף של שולץ: ציוד מוטעה באקלים הלא־נכון במקום הלא־נכון

גולדה בשר ודם. האהבות השנאות והגברים שבאמצע

גולדה. כן, היא היתה ראש הממשלה, אבל מי היא היתה באמת? "הגבר היחיד בממשלה", אמר עליה בן גוריון. "המלכה ויקטוריה", כינה אותה בן אהרון. היו שאמרו "מרשעת", אחרים נשבעו שיש לה קסם אישי אדיר. רבים נשבו בו. מאחורי המנהיגה שהציבור ראה כשילוב מופלא של אמא־יהודיה ומדינאית נחושה, עמדה אשה בכל רמ"ח איבריה, מכורה לקריירה, שמדדה את הכל בראש ובראשונה במושגים של נאמנויות אישיות. אשה שנכשלה בנישואים והצליחה באהבות, שילדיה היו אצלה תמיד במקום שני, אבל היא אצלם נשארה עד היום במקום ראשון. היא לא הבינה את הציורים של שאגאל ולא ידעה מי זה ג'ון לנון, כמעט ולא קראה ספרים וראתה הכל בשחור ולבן. "מי יהיה עכשיו גולדה מאיר", שאל ילד קטן אחד אחרי מותה.

מאת בילי מוסקונה־לרמן

גולדה מאיר לא היתה אשה רכה. לא בבית, לא בחוץ. הגברת ידעה להשיק כוסות שמפניה אחר הצהריים, כוסות קפה קטנות בשלוש בבוקר – רק עם המתאימים, לחייך בנעימות בסלון כשהיא לבושה שמלת ערב שחורה ארוכה, לזקוף אצבע בטון נוקשה מהפינה של החדר. הקליפה הנשית עטפה ייצריות, תאוותנות, אמביציוזיות ועקשנות. אין ספק, הגברת שלטה בכל הכללים והמשחקים, ידעה להעמיד אנשים בפינה – כשצריך. אחר אחד העמידה אותם. לפעמים בתקיפות, לפעמים ברוך, כמעט תמיד ברושם של אינטואיציות חזקות. נכונות.

בן גוריון אמר, "היא הגבר היחיד בממשלה".

גולדה הגיבה, "זאת לא מחמאה".

סירי בישול, סינור, תבלינים וירקות, היא הוציאה מהארון רק כשהמרינה היתה צריכה. בשנות השבעים, שיא הפופולריות, פנה אל גולדה מאיר כוכב תכנית חדשות ידוע בטלוויזיה האמריקנית וביקש את המתכון הסודי. היידשע מאמע חייכה הצידה, שלפה דף מהמגרה, וקראה מתכון של מרק עוף, שהפך להיט בסירי בישול מחוף אל חוף: "מבשלים את העוף עם פטרוזיליה, סלרי, גזר חתוך, בצל מקולף.." את הראיון היא סיימה עם המרכיבים של הקניידאלעך. בסירים בבית הפרטי – רחוק מהזרקורים של הטלוויזיה, במקום בו גרו הילדים עם מטפלות מתחלפות – לא היו קניידאלעך. גם לא מרק חם. במקרר היה חלב, גבינה, ואולי עוד משהו קטן. הילדים אכלו ארוחת בוקר שהמטפלת הכינה, ובצהרים הלכו לאכול ארוחה חמה בבית חינוך.

בפאזל של האמא היהודיה־הדואגת לאומה, לא חסרו חלקים נשיים מובהקים: אמא גדולה, ילדים קטנים, חום, חיוך, עיניים מקרינות, כתף מוצקה, מטבח, סל הקניות. גם האנשים מסביב התרגלו להיכנס למשחק עם מילים שהתאימו לתמונה:

לו קדר, מזכירתה: "גולדה אמרה לי שהיא כל כך מתרגשת מההתקפה של הילדים שלנו בצפון".

יהודית שמחוני, חברת הכנסת הראשונה: "הרגישו בה את האמהות, את החום.."

יצחק בן אהרון: "עובדה שענתה לצורך הציבור בחיפושו אחר מעין אם אוטוריטטיבית".

במסע בן חמישים דקות לשורשים העמוקים של זהותו, ערך אלי ויזל ראיון גם עם ראש הממשלה, הגברת גולדה מאיר. מול המצלמות, בחדר מהוות, שואל ויזל את ראש הממשלה הזקופה, לבושה חליפה קלה בצבע ירוק בהיר: מה מסמל לגביה הכותל המערבי. ראש הממשלה מקמרת גבות. המצלמת מטילת על השיער הצנוף בקפדנות, נעצרת בחריצים שבין הגבות הגבריות, מתמקדת בהבעה המהורהרת, מתקרבת לשפתיים: "שנת '67..", קולה קטוע, נשנק, העדשה מלווה את הגרוגרת בשניה שהרוק נבלע, "..ראיתי חיילים בוגרים מתפללים...והגיבורים האלה, והם היו גיבורים, בכו כמו ילדים...החזקים האלה נשברו מול הכותל..ואחד מהם", העדשה מתמקדת בכף היד, שעוטפת את המשבצת הקרובה ללב, "בכה... שם ראש על הכתף שלי ובכה כמו ילד..הוא היה צריך אמא לבכות על הכתף שלה.."

בשיחות שקובצו לספר, שואל הסופר רן שביט את יצחק בן אהרון, מדוע לא הפך מנהיג. בן אהרון מחזיר: "לא הייתי מוכן לשלם את המחיר הגבוה שנדרש", ומסביר בדוגמה: "הנכונות לתמרן בתוך סיטואציות משתנות, היכולת להתאכזר לאנשים, להשתמש בהם לצרכים מסויימים ולא להתחבר עימם יותר מדי, לא לקבל שום מחוייבות, להיות לבד, כודד ועם זאת לשחות בתוך הזרמים העכורים ובתוכם, לחרוץ דינם של אנשים ומצבים ללא התרגשות ואולי גם ללא נקיפות מצפון".

גולדה ידעה לחיות את הדברים. בצד אחד היו הברק, הכאריזמה, והאידיאלים הטהורים. בצד אחר היו מחוייבויות ונאמנויות והתחשבנויות צפופות. ובשני הצדדים החזיקה בכל הכוח.

יחיעם וייץ, היסטוריון: "היא היתה מאלה שהיה בהם דבר מה טוטאלי, שהיו מוכנים לשעבד כל דבר. השעבוד לא היה רק לרין התנועה, המפלגה, היישוב או המדינה. היה בו פן לא מבוטל של כוח ויצרים. אולם פן זה ספק אם היה המרכזי, ודאי שלא היה היחיד".

1915. הבמה הראשונה היתה ארגז עץ, 30 על 40 סנטימטר, בפינת הרחוב ליד בית הכנסת במילווקי, ארה"ב. אבא שלה צעק ביידיש "שאנדע" (חרפה), שלא תעיז, שזאת בושה גדולה שהבת של הנגר משה מאבוביץ תציג את עצמה ככה לראווה, שהוא יגש אליה לפני כולם ויגרור אותה בצמה הביתה. בת הנגר התעקשה, טרקה את הדלת, רצה לרחוב, קפצה על הארגז ודיברה בבטחון על המצע של פועלי ציון. גולדי מאבוביץ היתה בת 16. "הנאום על הארגז" היה הנאום הראשון שלה.

אקטים של עצמאות־יתר התחילו שנתיים קודם לכן. כשהיתה בת 14, הסתכל עליה אבא שלה בפתר קטן, גרד קצת בראש ואמר ש"גברים לא אוהבים בחורות חכמות מדי", וכדאי שתלך לבית ספר לפקידות ולא תשאר בתולה זקנה. הילדה גולדה בכתה שהיא רוצה להמשיך ללמוד, אבל אמא אמרה שמספיק עם הכל, הגיע הזמן לחשוב על איזה שידוך טוב. גולדי ארזה מזוודה קטנה ושילשלה אותה בחבל, בלילה,

(המשך בעמוד 9)

גולדה עם הנשיא שז"ר (משמאל) ועם אהרון, בנו של דוד רמז. היא ביקשה את הפתקים בחזרה.

"מאירסון האבא היה בא בשישי־שבת ומשתדל לעשות איתם דברים. גולדה לא ישבה איתם, לא היה לה זמן. אמא היא לא היתה"

הרומאן הראשון עם שז"ר. אחר כך עם דוד רמז

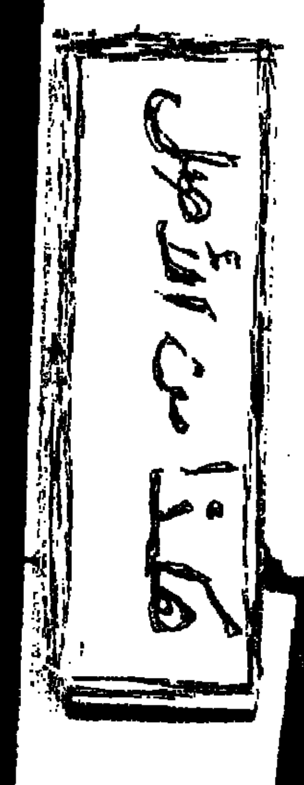
הם היו ארבעה שנשארו לשבת אחרי שהאסיפה נגמרה. נשענו אחורה בכסא, הניחו ראש על הכתף, החליפו מילים אינטימיות שלפעמים היו קשורות באידיאלים, לפעמים לא. ארבעה חברים טובים: גולדה, זלמן שז"ר, דוד רמז ולוי אשכול.

אהרון רמז, הבן של דוד רמז: "משנותיה הראשונות בארץ אבא ראה בה כוח חשוב. היה בה פוטנציאל גדול. הבטחון שלה, יכולת ההופעה, ויותר ממה שאבא ראה בה, היא ראתה בו אדם שהבין לה, משען בצד הציבורי, ובצד האישי". את דוד רמז, אומרים אנשים, גולדה הכירה [illegible].

אהרון: "מאז האישה של היית, מאחורי ההופעה הבוטחת, היא היתה מאוד נשית. תמיד חופשת הרגשת [illegible], בטחון וחמימות סביבה. מאוד לא יכלה להיות בודדה. והיחסים האישיים החמים שנוצרו ביניהם נמשכו כל ימי חייו של אבא, ואז היה מקובל שמצנעים יחסים אישיים, לא היו מעורבבים עם הופעה כללית, ציבורית, ממלכתית. כשישב דוד רמז בלטרון, שלחה לו גולדה פתקים קטנים, מאוד נשיים, מקופלים בקצוות. [illegible] הפתקים היתה החתימה "דות". הרבה יותר מאוחר, כשהיתה ראש ממשלה, ביקשה מהבן אהרון את הפתקים חזרה. אהרון רמז ראה כמה [illegible] לוחץ והסכים איתה שטוב שהפתקים [illegible] אצלה.

ליד הגברים, היו העסקניות שאחרי [illegible] חוזה [illegible] לבשל בכעסו כבה אידלסון, ינאית בן צבי, עדה מימון, יהודית שמחוני, [illegible] שז"ר. יהודית שמחוני, ליזי בת שמחוני [illegible] פמיניסטית אדוקה, אומרת: "האוטונומיה [illegible] גולדה בקבוצת הנשים היתה מחלקה [illegible] קנאות קטנות, אבל היתה ההכרה ש[illegible] מקום ראשון. רחל (שז"ר) העריצה את [illegible] תית לה איזה סיפוק, איזו הדחה [illegible] והקינאה מזה שזלמן בעלה, (שהיה [illegible] השלישי של מדינת ישראל), אהב את גולדה [illegible] כשעבדנו יחד ב'דבר הפועלת' רחל דיברת [illegible] על האשה שאהובה נהת אחריה. אני [illegible] לגולדה פינקס רומנים, אבל היא היתה [illegible] קסם אישי". באחת [illegible] שיהלו יהודית וגולדה אמרת לה גולדה [illegible] שלקח הרבה זמן לאשתו של ברל [illegible] שאין בינה לבין ברל רומן. יהודית: [illegible] קנאה גדל התעניין בה, כולם [illegible] בה, היא היתה טיפוס".

[illegible] אומרת עליה תחילה שפירא, "יש [illegible] שאומר 'שווה חטא'. גולדה היתה אחת [illegible] שווה חטא. היה לה כל כך הרבה צ'ארם, [illegible] היא דוגרת, התלבשה, אפילו הצמח [illegible] גם קצת גנדרנית. היה לה [illegible] מחדש היתה נכנסת למחוז [illegible] העמידה, זקפת את הגב, כן כן והיו [illegible] הרומאן הראשון היה עם שז"ר, ואחר [illegible] וזכורה לי טוב מאוד. גם ברל היה [illegible] שואל אם גולדה בבית".

גולדה, בשר ודם.

(המשך מעמוד 7)

סלון הבית למרכה. השאירה לאבא ואמא פתק פרידה קטן וברחה מוקדם מאוד בבוקר, לפני שכולם התעוררו, לתחנת הרכבת, לבית של האחות הגדולה שיינה, בדנוור.

שיינה היתה המודל של הערכים הנוקשים. ב־1904 למשל, עם מותו של הרצל, והיא נערה צעירה, החליטה ללבוש שחורים – כעיקרון – למשך שנתיים תמימות. בסלון של שיינה בדנוור, התחיל המרתון האידיאולוגי של הנערה גולדי. סביב השולחן במטבח ישבו רווקים שחפנים, אנארכיסטים, סוציאליסטים, וציונים סוציאליסטים ששמו על השולחן שמות כמו אמה גולדמן, מרקס, הגל, קאנט וקרופוטקין, ומושגים כמו, אנארכיזם, מטריאליזם דיאלקטי, סוציאליזם ושוביניזם. הנערה גולדי שטפה בזריזות כוס אחרי כוס, הרתיחה מים במיחם בפעם הרביעית, וחייכה במיוחד לבחורים שדיברו על הציונות – הסוציאליסטים.

בסלון של שיינה ישב גם בחור מאופק ועדין, מוריס מאירסון, שחיכה בסבלנות בפינה עד שיגמרו הוויכוחים האידיאולוגים, כדי להסביר לנערה הצעירה גולדי, איך בנויה סונטה מוסיקלית. אחרי טיולים ארוכים בפארקים בדנוור, הם מעמידים ב־1917 חופה בבית הוריה. החתן אמר שלו אישית לא כל כך חשוב אם היהודים יסבלו ברוסיה או בארץ ישראל. הכלה אמרה: רק ארץ ישראל. החתן נכנע. אחרי מסע מפרך, מגיע הזוג הצעיר לארץ ישראל. כל בוקר, על מרפסת הדירה בירושלים, ליד הקפה הראשון, היא כמעט אינה אומרת מילה אחת על עתיד המשפחה החדשה. הוא שומע ממנה על חזון, כיבוש עבודה, כיבוש שפה, אחריות קולקטיבית. ואחרי הדיבורים, היא עוזבת אותו לבדו, כדי שתוכל להתעסק בדברים עד השעות הקטנות של הלילה. הוא, בדרך כלל, הקשיב לה מעט וכשהתייגע, הלך לחדר השני, שם את התשיעית של בטהובן, והקשיב למוסיקה. לבד. גם אחרי שנולדו שני הילדים, המשיכה גולדה לחזור מהאסיפות מאוחר מאוד בלילה. וגם אז, בסלון הפרטי, כשהוא רצה לדבר על ספרים, מוסיקה וילדים, היא ענתה לו בציונות, ציונות, ציונות. הנישואים שגרמו לכשלון בכשלו.

בביוגרפיה "חיי" כתבה גולדה: "הייתי מוכרחה להיות מה שהייתי – ובגלל מה שהייתי לא זכה באשה מן הסוג בו רצה ולו היה זקוק". גולדה לוקחת את הילדים הקטנים שרה ומנחם ועוברת לגור בדירה לבד בתל אביב. מוריס נשאר לגור לבד בדירה בירושלים. כשבתות הוא יורד לדירה בתל אביב לקרוא לילדים סיפורים, להשמיע להם מוסיקה קלאסית. "... מוריס מת בביתי ב־1951 (כאשר, באורח סמלי למדי, לא הייתי בארץ). אחרי ככלות הכל לא עלה בידי להפוך את נישואינו להצלחה", כתבה גולדה בספרה.

גולדה מאיר, אמא לשני ילדים קטנים, אשה שמתגוררת בנפרד מבעלה, נשלחת למסעות ארוכים מטעם מועצת הפועלות, וכנציגת תנועת העבודה בישראל. המנהיגים של מה שעוד לא היתה מדינה, קלטו את הברק של האשה עם הצמה. את הנחישות שלה, החוכמה, הבטחון, האנגלית השוטפת, הליטוש

> **"גולדה אמרה: בן גוריון תמיד צודק אבל אף פעם אי אפשר לסמוך עליו. אחרים אולי לא צודקים אבל אף פעם לא יעזבו לי את היד"**

המערבי שהיה כל כך חסר להם. באמריקה גייסה כספים מהיהודים. ההצלחה שלה היתה מובטחת מראש. היא דיברה איתם בשפה שהבינו, אמרה: קשה, קשה, קשה. למשל, כשסיפרה על מצב המים. קודם, סיפרה, היא רוחצת את הילדים הקטנים, אחר כך מכניסה למים את החיתולים המלוכלכים, אחר כך מפזרת את המים בבית ומנקה טוב טוב את הרצפה, באותם מים, מאותה גיגית. הנשים האלגנטיות באולם מחו דמעה בממחטה רקומה, הוציאו מיד את הארנק וקבעו עוד משחק פוקר אחד למחר בבוקר, בשביל המדינה והעם היקר והמסכן והעני בישראל.

בדרך כלל, היא לא היתה בבית. הבית, דירה במעונות עובדים ח', נוהל בידי מטפלות מתחלפות ודיירים ששכרו את החדר השלישי. כשהנשים העסקניות גמרו לדבר על ערכי התנועה ועברו לדבר על הנזלת של הילדים, החיתולים והרייסות, גולדה היתה ממהרת לפגישה הבאה. בבית, היתה תהילה שפירא המטפלת. תהילה רחצה, כיבסה ובישלה, לשרה ומנחם הקטנים, כשגולדה היתה עסוקה בערכים ואידיאלים של המדינה שבדרך. המטפלת שפירא היתה ישנה במיטה מתקפלת, בחדר הילדים, מורדת להם חום כשצריך, מקפידה על השעות של התרופות. לאה ביסקין, חברה, ששכרה את החדר השלישי, עזרה פה ושם לילדים עם השיעורים. גם האחות הקפדנית שיינה היתה קופצת מידי פעם להשגיח על המטפלת, שתכניס לרייסת הקווקר של הבוקר את כל הוויטמינים, להתווכח על הכמות השבועית של החלבונים וללכת הביתה כדי לכתוב לגולדה עוד מכתב בטון חמור, שהנושא שלו בדרך כלל היה למה המפלגה כל פעם מנצחת את הילדים.

> **הבת שרה: "היא היתה נוסעת ומשאירה ילדה חולה מאוד לחודשים ארוכים. היום אני לא מבינה איך עשתה את זה, אני את הילדים שלי לא הייתי עוזבת"**

השבועות של גולדה היו עמוסים מהשעות המאוחרות של הבוקר, אז היתה מתעוררת, אחרי שתהילה היתה שולחת את הילדים לבית הספר, עד השעות הקטנות של הלילה. מיום ראשון בבוקר עד יום חמישי בלילה טיפלה בבעיות של המפלגה. ביום שישי חזרה הביתה, נישקה את הילדים, סיפרה בהתרגשות על הנאום האחרון של ברל, הסבירה להם מילים קשות ותוך כדי כך ארזה בזריזות מזוודה, בדרך ליעד רחוק, ארה"ב ברוב המקרים.

בנסיעות, שנמשכו שבועות ארוכים, היתה שולחת לשרהל'ה ומנחם תקליטים קטנים שבהם סיפרה מה אמא עושה בארצות רחוקות, את מי אמא פוגשת, ולפעמים על מה אמא מדברת. הילדים של השכנים ממול, היו באים להתפעל מהקול של אמא של מנחם ושרל'ה ולגעת בזהירות בצעצועים מאמריקה.

שרה ומנחם גמרו יום ארוך בבית חינוך, אכלו ארוחת צהרים ליד שולחן אחד עם עוד כמה ילדים של הורים עסוקים מאוד והמשיכו לפעולה בתנועה. בחולצה כחולה מגוהצת, הקפיד מנחם מאירסון לצאת בזמן כדי להקשיב למדריך אהרון מגד, שדיבר בעיקר על שיוויון וסוציאליזם. שרה לא הפסידה את "עלובי החיים" בקולנוע "מוגרבי", וסימנה ביומן לא לשכוח לראות את הסרט "דוד קופרפילד" בקולנוע "אופיר". הזכרון של שרל'ה הילדה מחובר למתח שהרגישה בפעמים הנדירות שקבעו עם אמא ליד בית הקולנוע: "אמא תגיע – לא תגיע, תאחר הרבה – לא תאחר הרבה".

המטפלת, תהילה שפירא: "עשיתי הכל בבית. ניקיתי, בישלתי, שלחתי את הילדים לבית ספר, הכנתי איתם שיעורים, הקראתי להם ספרים. עם מנחם היה לי נורא קשה. הוא היה ילד רגיש ומאוד סגור וקשה, ואמא שלו היתה נורא חסרה לו. אני זוכרת איך הוא הרביץ לשרהל'ה, בלי רחמנות. לא יכולתי להשתלט עליו ושרהל'ה היתה כזאת מתוקה, חיפשה חום אצל כל אחד שנכנס וידעה גם לקחת. היתה מתיישבת על הברכיים ומתנשקת, והוא היה ילד נורא מסוגר ומופנם וקנא בה. היה עומד בצד ומסתכל איך מחבקים אותה ופתאום היה נתקף מין זעם נורא שכזה. מאירסון האבא היה בא בשישי־שבת ומשתדל לעשות איתם דברים. להסתכל על בולים, לשמוע מוסיקה. גולדה לא ישבה איתם, לא היה לה זמן. אמא היא לא היתה. את זה אני אומרת בריש גלי. מאירסון היה הרבה יותר אבא מאשר היה היתה אמא. היא גם אף פעם לא דיברה איתי על התלבטויות של להיות או לא להיות בבית. ראו עליה את הכוח, האמביציה, החכמה, הבטחון".

סיפור. ערב אחד לא היה מי שיישאר לשמור על הילדים. גולדה, שהיתה מוכרחה ללכת לישיבה של המפלגה, השכיבה אותם, כיסתה אותם, הסבירה מה שהסבירה וביקשה שהתנהגו יפה. הילדים היו מאוד סקרנים לראות איך נראית מפלגה. אחרי שיצאה מהבית קמו בשקט בשקט, התלבשו הגיעו לבנין. נכנסו

(המשך בעמוד הבא)

בלי קוסמטיקאית

האשה גולדה מאיר לא קבעה אף פעם תור אצל קוסמטיקאית. לא ביזבזה זמן על מספרה. כל ערב חפפה את הראש, הברישה וקלעה את השיער הארוך לצמה ארוכה. תשעה של המסאז' היתה חביבה עליה והיא לא שכחה לקבוע תור לפדיקור ומניקור.

[illegible] הראשונות קנתה בגדים ב"אתא". יותר מאוחר, לקראת הנסיעות הייצוגיות, נכנס לתמונה המעצב דיון אוברזון. החליפות שנתפרו שמרו על המסורת הקולידוסים: לבוקר – חליפה שני חלקים, חצי שרוול, משובצת, בחום ובז', עם חולצת משי לבנה רכה. לערב, בחרה שמלות שחורות ארוכות. כובע קטן מקטיפה שחורה. [illegible] מצבע של השמלה. באוויר תמיד התנדנד [illegible] קטן מעוד.

[illegible] הקוסטום תרצי? בכחול כהה, עם [illegible] שוחבים. את הנעליים התרוצות תפר [illegible] אורטופדית מיוחדת בניו יורק. לפני [illegible] הבית תמיד העיפה מבט במראה [illegible] הכל בסדר".

גולדה: "ואם לאשה נשואה אין חברות אינטימית, האם זה מוכיח שהיא חוגה יותר אהבה לבעלה?"

(המשך מהעמוד הקודם)

בשקט לאולם והצטנפו בפינה חשוכה. אחרי שאמא עלתה לבמה ודיברה הרבה זמן, מחאו לה הילדים כפיים יחד עם כל האנשים באולם. אחר כך נערכה הצבעה. כל ילד הרים שתי ידיים בשביל אמא. וככה זה נשאר כל החיים.

יהודית שמחוני: "אנחנו עסקנו הרבה בנושא של קריירה במשפחה. היא לא עסקה בזה, היתה לה הרגשה ברורה של ייעוד, לא היתה לה בעיית התלבטות. היו לה אמנם בעיות עם הילדים, אבל אף פעם הקריירה לא עמדה להכרעה מול המשפחה. היה ברור לגמרי שלא התאימה לחיי משפחה סדירים".

כמה שורות ממאמר שכתבה גולדה בעילום שם: "..ואם אמנם אשה נשארת עם ילדיה ואינה מתמסרת לשום דבר אחר, האם זה באמת מוכיח שהיא מסורה יותר מן האמהות מן הסוג השני? ואם לאשה נשואה אין חברות אינטימית, האם זה מוכיח שהיא הוגה יותר אהבה לבעלה?.."

שרה'לה מאירסון היתה ילדה חולנית. באחת הנסיעות של גולדה לארה"ב, החמירה המחלה. היום אומרת הבת: "היא היתה נוסעת ומשאירה ילדה חולה מאוד לחודשים ארוכים. זה לא הפריע לה לנסוע. היום אני לא מבינה איך עשתה את זה, אני את הילדים שלי לא הייתי עוזבת".

כשהמצב הפיזי של שרה היה קשה מאוד, חזרה גולדה לארץ ולקחה אותה לטיפול בארה"ב. שרה, היום רחבי, זוכרת שגם שם אמא נסעה להרצות בכל מיני מקומות נידחים והם התגוררו, תמורת שכר כמובן, אצל משפחה יהודית. בכל פעם שהיה לה כאב ראש, והיתה צריכה לבטל פגישה או נסיעה, הילדים היו רוקדים סביבה משמחה ושרים: "לאמא יש כאב ראש".

מנחם מאיר משתמש, היום, בשיחה על אמא, בביטויים כמו "יכול להיות", "לפעמים", "אולי", "מאוד יתכן", "לא זוכר". בהיסוס רב הוא מוציא מהפה את המשפט, "הרגשתי לפעמים הרגשה של מצוקה כשהיא לא היתה". את השיחה הוא גומר במשפט "את יודעת, היה לנו גם אב".

גולדה, על הילדים, בביוגרפיה "חיי": "..אני יודעת שבזמן שגדלו והתבגרו היה בהם רוגז עמוק על הפעילות שלי מחוץ לביתנו...למדתי לדעת שאדם יכול להתרגל לכל דבר אם הוא מוכרח – אפילו להרגשת אשמה מתמדת".

הלידה של המדינה הביאה לגולדה הרבה סיפוק. 14 במאי 1948, שעה שתיים בצהרים, מלון קטן מול חוף הים של תל אביב. גולדה חופפת את הראש, מברישה את השיער, לובשת שמלה שחורה חגיגית. כעבור כמה דקות מצפצף הנהג שבא לאסוף אותה לטכס החתימה על מגילת העצמאות במוזיאון תל אביב בשדרות רוטשילד. גולדה מחזיקה חזק בעט, חותמת ובוכה. זאת הפעם האחרונה, למשך שלושים השנים הבאות, שרואים אותה מזילה דמעות בהתרגשות גדולה, בגלוי, בפני ציבור. מהרגע הזה עולה לבמה המנהיגה.

שלושה גברים עבדו על הפרופיל הציבורי שלה, עיצבו את המנהיגה שבדרך, ליטשו זויות חדות מדי בתדמית. ברל כצנלסון את הפן הרוחני־אידאי, עד יום מותו; דוד רמז, שנתן פעם יד, פעם כתף ותמיד עם הרבה חום; ובן גוריון, שהכתיב את הדרך, אבל רק עד הריב הגדול ביניהם. ההימור שלהם היה מרוויק.

התכונות של המנהיגה היו מפורסמות בעולם. "כן, גברת הממלכה", אמר לה זלמן (זיאמה) ארן. יצחק בן אהרון כינה אותה "המלכה ויקטוריה". היו שקראו לה: "המרשעת". היא, כמובן, נעלבה מהכישוי הפומבי של בן אהרון ומביטויים קשים יותר, שאמרו אחרים מאחורי גבה. בן אהרון התכוון לנחישות, לראיה החד־משמעית, חסרת הגוונים, להופעה הציבורית החתומה, נקיה מהיסוסים. בטון של ההופעות הציבוריות היו אקורדים של צדק אבסולוטי, טוטאליות מוחלטת. כשדיברה מעל במות, לא הפסיקו היהודים האמריקנים למחות דמעות ולרשום צ'קים. "זה המצב בישראל כאן והיום", היתה סוגרת נאום בסבר פנים חמור, ומצביעה על תמונה עצובה של ילדים במקלטים בעמק בית שאן. "מה שצופן העתיד תלוי במה אתם תעשו היום בלילה".

גם הגויים התפעלו. הארולד וילסון החוויר והסמיק מול המילים הקשות שלה. וילי ברנדט הרכין ראש מול הטון הבוטה. קוד דה מרוויל, שר החוץ הצרפתי, הפשיר לידה. גם פייטרו נני, מנהיג המפלגה הסוציאליסטית איטלקית, לחץ את ידה בחום. באינטרנאציונאל הסוציאליסטי קמו שורות שורות של גברים נרגשים למחוא לה כפיים, אחרי נאום נועז, בו דרשה בתוקף לא להכניס את גרמניה לאיגוד. תמיד זכתה לאהדת הקהל, עמדו ומחאו כפיים.

גם בארץ אהבו אותה. האומה חיפשה אמא וגולדה נכנסה בזריזות לשמלה, בגיזרה מתאימה ובנעלי עבודה גבוהות. היה לה הכשרון להשפיע על כל אלה שהתקשו בקבלת החלטות. היא חסכה מהם את הצורך בלבטים, דילגה בעבורם על המשוכה של חיפוש הדרך, ציירה שבילים ברורים. היתה לה חוכמת חיים שיכולה להזכיר בעיקר מטרוניתות שנתנו לסביבה הרגשה שהכל בסדר כל זמן שהמטרוניתה פה. העם הרגיש שאין מה לדאוג. היציבות של הגברת והחוסן שלה הספיקו מינימום לעם שלם.

שמחה דיניץ: "גם בעבודה נתנה תמיד הרגשה של איתנות, צוק, סלע שאינו ניתן לניתוץ". אבל היא

משה שרת: "מתוך נסיון והיכרות של שנים, עמדתי על תסביך הנחיתות שיש בה לרגל היותה משכלת אך למחצה – היא רגישה מאוד למגבלותיה הנובעות מחוסר השכלה כללית, מאי־יכולתה לנסח מחשבותיה בכתב, מאי־יכולתה להכין נאום כהלכה. היא לא תוכל להכתיב מברק..."

אהרון רמז: "בצד האישי של חייה, מאחורי ההופעה הבוטחת, היא היתה מאוד נשית. תמיד חיפשה הרגשת סעד, בטחון וחמימות סביבה. מאוד לא יכלה להיות בודדת"

גם ידעה לרדת לעם כשצריך, לגעת באיכפתיות במצוקים של הרבה אנשים, לא מלמעלה למטה. היתה לה המידה הנכונה של הסנטימנטליות כשהופיעה בפני הורים שכולים, שכבות סוציו־אקונומיות נמוכות, והרבה אחרים.

גולדה מאיר, אשה שמוותרת על המושג "משפחה", שמקדישה חיים לאהבה אידאית, ללידה של מדינה ולא לילדים או בן זוג – היתה זקוקה בחיים הפוליטיים להרבה חום, להרבה אהבה. היתה לה חסונה סביבה אמפטית, מגוננת, חסרת ביקורת, שהסכים מראש עם כל מילה. לצורך הזה שלה קרא דוד רמז "טרגדיה – פיצול שעובר דרך האמוציה החשוכה". הפיצול הזה השתקף בהרבה חשבונות עקיפים, רובם עוברים ושבים מקליקה לקליקה.

גולדה החזיקה ידיים לאלון, נמיר, ארן, ספיר, אף כי באידאות היתה קרובה מאוד לבן גוריון, אבל על ידיו מעולם לא סמכה. הם, לדעתה, לא ידעו איך מחזיקים חוק ידיים במעגל, נגד אויבים מבחוץ. אהרון רמז: "שאלתי אותה למה היא הולכת עם אנשים שלא קרובים לה באידיאולוגיה ולא הולכת עם בן גוריון, כמאוד קרוב לך בנקודות קרדינליות, איך היא נגשת. פשוט מאוד, ענתה לי. בן גוריון תמיד צודק אבל אף פעם אי אפשר לסמוך עליו. הם אולי לא צודקים אבל אף פעם לא יעזבו לי את היד".

האשה המנהיגה גולדה, הקפידה לשמור סביבה כל הזמן לדרך, כמה גברים נאמנים, כאלה שאפשר תמיד לסמוך עליהם. הם לא איכזבו. החזקת הידיים ניצחה לפעמים את האידאות הטהורות והצרכים הקונקרטיים של המדינה. יצחק בן אהרון לא נכנס לניתוחים פסיכולוגיסטיים, ומעדיף לאבחן את ההתנהגות שלה כקליקות של "שמור לי ואשמור לך". כשטנה לתפקיד מזכיר ההסתדרות ורצה להכניס לעמדות הראשונות כמה צעירים, היא לא נתנה לו. החזק את היסודות המסורתיים, הבטוחים לה. יחיעם וייץ, ההיסטוריון: "מפא"י היתה במידה לא מעטה גוף טשלוויקי: דיסקרטיות, לויאליות, נאמנות טוטאלית לשנגון המפלגה ולמנהיגיה".

ב־56' מדיח בן גוריון את משה שרת, ונותן לגולדה את תיק החוץ. גולדה מגיבה במילים: "אני חייל ממושמע". ביום שבת, יומיים לפני שהודח, כותב שרת ביומנו האישי: "שוחחתי עם ציפורה (אשתו) על גולדה והתפקיד שקיבלה על עצמה בפרשת סילוקי. אין להבין את האשה הגדולה הזאת, לא מבחינת עצמה היא, ותוכחה כלפי חבר ורע. היא יודעת היטב כי המשימה היא מעל לראשה. מתוך נסיון והיכרות של שנים, עמדתי על תסביך הנחיתות שיש בה לרגל היותה משכלת אך למחצה – היא רגישה מאוד למגבלותיה הנובעות מחוסר השכלה כללית, מאי־יכולתה לנסח מחשבותיה בכתב, מאי־יכולתה להכין נאום כהלכה ולדקדק בהגדרת עמדה מדינית וכו'. היא לא תוכל להכתיב מברק...איך היא מקבלת על עצמה אחריות כזאת. ולחוד קימת הבעיה המוסרית של שיתוף פעולה מצידה בסילוקי והסכמה לבוא במקומי לאחר הדחתי. כל הסיפורים על היותה 'אומללה' ונכונותה לקפוץ מהקומה החמישית אינם מתרצים את הבעיה המוסרית הזאת".

גם היחסים עם פנחס ספיר היו דוגמא מצויינת להתחשבנויות. בן אהרון: "ספיר התנגד למדיניות שלה בנושאי חוץ ולא העיז לערער, והיא חתמה על כל צער שלו, למרות שלא הצטיין בהתמודדות עם פערים סוציאליים". ספיר יצא בנאום נגד גולדה ב־1972; נאום שהרגיז אותה. יש אומרים, היא הסירה למעשה את תמיכתה ממנו לתפקיד ראש הממשלה – אחרי שנאלצה לפרוש בעקבות מלחמת יום הכיפורים – בגלל אותו נאום.

יחיעם וייץ: "ספיר לא יצא נגד גולדה מפני שהיה אסיר תודה לה ולא מפני שחשב כמוה. בראיון שפורסם לפני כמה שנים ב'על המשמר', סיפר יוסי שריד כי בראשית שנות החמישים ספיר נרחק לשוליים והפך תקופה מסוימת איש בלתי חשוב לחלוטין. מי שהוציא אותו משם היתה גולדה ואת זה הוא לא שכח לה אף פעם".

אינטלקטואלים, פילוסופיות, אידאות מורכבות מדי, תאוריות מופשטות – לא חיבבה. הקפידה להתרחק ממשבצות שנראו לה מסוכנות, מאיימות, גבוהות מדי. ספרים לא היו הצד החזק שלה ועל סופרים היא לא ניסתה להתחכם. בפגישה ב"צוותא", שאל אותה עמוס עוז, בפני קהל, על מה היא חולמת בלילה. גולדה לא התבלבלה, וענתה: "עמוס, אני לא חולמת בלילות כי אני כמעט לא ישנה. הטלפון מעיר אותי כל שעה".

את הצייר שאגאל שאלה למה הפרות שלו מרחפות באוויר ויהודים עם הכינורים יושבים על הגגות. אחת הנשים שגרו בבנין שלה במעונות עובדים ח', זוכרת שעל השידה ליד המיטה היה מונח ספר אחד בלבד, על חייה של רוזה לוקסנבורג. מלו קידר, מזכירתה, שמעה בפעם הראשונה שיש סופר שקוראים לו רומן גארי. "מי זה ג'ון לגון?" שאלה בתימהון.

אבל בסך הכל, לא נזקקה גולדה לפילוסופיות מפותלות. היא ידעה לשאוב מהחיים – מ"הכאן ועכשיו". האסים ששמה על השולחן היו שכל ישר, ואינטואיציות מדוייקות. גם השפה שלה היתה בסיסית מאוד. היו מי שספרו לה 500 מילה בדיוק. בלכסיכון החזיקה: "אין תגובה", "אני לא מבינה", "אין ברירה". "תשכח מזה", אמרה לקיסינג'ר מול הלחץ הכבד לנסיגה לקווי 22 באוקטובר 1973. ככה התקיפה בכל החזיתות וברובן גם ניצחה. חיים גבתי זוכר את האמונה בה, בתוכמה הקונקרטית שלה, ביכולת שלה להחליט ולבצע.

מחיר הנחישות היה גבוה. היא לא היתה פתוחה לא לביקורת ולא להרהורים ארוכים מדי, ואם היו התלבטויות – הן היו בחדרי חדרים. מול המיקרופון הקול היה ברור מאליו, לא נתון למיקוח, לא לערעור.

בן אהרון: "היתה לה ראיה נוקשה. היא היתה או בעד או נגד וכך גם תפסה את אלה מולה".

אהרון רמז: "הראיה שלה היתה בצבע לבן או שחור. היא ידעה להיאבק בצורה לא רגילה על מושגים שהיקנתה לעצמה והיה לה מאוד קשה לשנות אותם. היתה בה איזו התאבנות – חוסר תפיסה דינאמית של ההתרחשויות הפוליטיות".

בן־גוריון אמר עליה: "ההבדל בין גולדה ודיין שגולדה מבינה את הנושא, מצלמת וחיה עם התמונה. דיין מבין, לא מצלם, שוכח מיד, ורואה את העתיד בצורה בהירה". "אין עם פלשתיני, אני הפלשתינית",

(המשך בעמוד הבא)

אהרון רמז: "גולדה אמרה לי, 'אמרתי כבר לכל הרופאים שהתרופה היחידה למחלה ולכאבים שלי היא להיות ראש ממשלה'"

(המשך מהעמוד הקודם)

אמרה בוויכוחים של שנות השבעים. מי שלא הסכים, היה "לא נחמד" ולא היה חבר. חיים גבתי היה חבר. הוא זוכר להביא לה זר פרחים מהקיבוץ להסכים עם הדעות הנחרצות שלה. היום הוא אומר שהאמונה שלו בדעותיה לגבי הפלשתינים למשל, התערערה עם השנים. כשהסכימה לדיון בעניין הגשרים והאוטונומיה, אמרה בחשש נוראי לאהרון רמז, "אתן לו הזדמנות אבל זה יהיה כישלון נוראי".

כשהתאכזבה למשל מבן אהרון, אחרי שבחרה בו למזכיר ההסתדרות, התייחסה אליו אחרת מאשר קודם. במילים שלה: "אכזריות". תכונה אחת לחיוב לא מצאה בו. כשלובה אליאב התחיל לדבר ב"ן ד' על הבעיה הפלשתינית, הפסיק להיות מוזמן ל"מטבח" שלה. כשיעקב שמשון שפירא דרש התפטרות הממשלה אחרי מלחמת יום כיפור, נמנעה גם ממנו הזכות לשתות איתה קפה עד שלוש לפנות בוקר. היתה לה, לגולדה, יד חזקה ומושכות מעור נוקשה. מי שלא צעד בשביל שהיא סימנה, הרגיש את הצליפה. והד הירהור באוויר הרבה זמן. היד של בן גוריון, אומר לובה אליאב, החווירה מול היד החזקה שלה.

אבל בדקות מתאימות שלפה המנהיגה גם תכונות נשיות מובהקות. את הגמישות המאוד־נשית שלה זיהו כמה גברים עוד בתחילת הדרך. הגברת היתה מסוגלת להסתובב 180 מעלות בלי למעוד, או אפילו לקבל מכה בכרך. יצחק בן אהרון: "כשהיתה שרת החוץ, נפגשתי איתה פעם במלון 'אסקס' בניו יורק. היתה לנו שיחה בקומה ה־30 של המלון. אני חלקתי על בן גוריון והיא הגנה עליו, ואמרה לי 'אין אתה יודע מי הוא בן גוריון. ואני, יש לי בו אמון מוחלט עד כדי כך שאם יגיד לי לקפוץ מהקומה הזאת אני אעשה זאת מיד'. הסתכלתי עליה נדהם. כעבור זמן, כשבן גוריון הקים את רפ"י, היא היתה מהמתנגדים התקיפים שלו ואני זוכר שהיא ושרת השוו את המשטר שלו לזה של הסמני־הול, אף כי המילים לא נאמרו בקול רם התכוונו לשחיתות ולכפיה".

שמואל תמיר, באוטוביוגרפיה שלו, מספר שבאביב 1967 הפציר בגולדה, שהיתה אז מזכירת מפא"י, לכונן מפלגת חרום לאומית. גולדה התרתחה. "אני חייבת להגיש להם את הניצחון על מגש? זה מגיע להם?" מי זה "להם", שאל אותה תמיר ונדהם לשמוע שהיא מתכוונת לאנשי רפ"י, כשבן גוריון בראשם. השוט המצלצל שלה היה חזק במיוחד נגד מי שהחזיק פעם את ידה – ועזב. היא לא ידעה לשאת בגידות או נטישות. כן, הלידי ידעה לשנוא, לנקום, ללכת עד הסוף, כשהיא מוותרת לפעמים על המינונים האלגנטיים.

ב־26 בפברואר 1969 לקה לוי אשכול בהתקף לב ומת. ב־7 במארס החליטה מפלגת העבודה למנות את גולדה מאיר ראש ממשלה. בן גוריון לא הניס את היד בשבילה. גולדה לא גילתה מבוכה כשקיבלה את השרביט והכתר. בקבלה של "דיין התנועה" בשנות השבעים, לעומת שנות החמישים, היה אתו האמביציה גבוה יותר. לו קדר אומרת: "היא רצתה שיתנו לה כבוד. אהבה את זה, קיבלה את זה בטבעיות".

אהרון רמז: "ראיתי אותה כמה שבועות לפני שהתמנתה, כבר היתה חולה מאוד. חברים אמרו לי שהיא במצב אנוש. ניגשנו, אני ואשתי, לבקר אותה. נדהמנו. פניה היו אפורות, השיער לא מסודר, כל הרגישות הגדולה לנשיות שלה, הופרה. היא ננחה כל הזמן, התלוננה, דיברה מתוך פאטאליות של ייאוש. הרגשנו שאנחנו מדברים עם ארם גוסס ולא רק במובן הפיזי, אלא גם במובן של האמונה. כמה שבועות אחר כך היא הופכת לראש ממשלה.

"הייתי שגריר בלונדון והיא מופיעה לביקור רשמי. אני עוד מדמיין מול העיניים את האישה האפורה ששוכבת על המיטה והנה היא קופצת מהמטוס, עם הרגל הנפוחה, כמו צעירה בת עשרים. אני מראה לה את סדר היום שלה והיא מביטה בי ואומרת, 'אני לא באתי לשחק פה, מה זה סידרת לי שתי פגישות ביום? מיד בנתה תוכנית עמוסה, משש בבוקר עד 12 בלילה. יום אחד, מאוחר בלילה, כשחזרנו למלון, היא מציעה לי: 'בוא נשתה קפה למעלה'. לא התאפקתי ושאלתי אותה, גולדה, אמרתי, לפני חודש ביקרנו אותך ב'ארזה', במוצא, וכשיצאנו אמרנו לעצמנו, טוב שהיתה לנו ההזדמנות, אולי זאת היתה הפעם האחרונה, ועכשיו, אחרי 12 שעות עבודה אני הרוג מעייפות ואת עוד רעננה. מה הסוד שלך? והיא עונה לי, 'אמרתי כבר לכל הרופאים שהתרופה היחידה למחלה ולכאבים שלי היא להיות ראש ממשלה'".

גם שטיח ארום וטכסים עם מרים מעומלנים של חיילים מחצצרים לא היו מוגזמים מבחינתה. פעם, כשהבן מנחם ליווה אותה, התפרץ ברוגז שאין פרופורציה בין גודל המרינה לצלילים הארוכים של הטכס. היא הקשיבה לו בשקט ונתנה הוראה שיגלגלו חזרה את השטיח.

שנות השבעים. המנהיגה בת שבעים ושתיים. אשה חולה מאוד, קשורה רק לכדורים, סיגריות וקפה שחור עם חלב חם. המחלה נמשכת 15 שנה. מעט מאוד אנשים יודעים. אפילו החברה הכי טובה, מרי סירקין, הבת של נחמן סירקין, לא יודעת. מרי פעם גולדה נכנסת לטיפול במחלקה האונקולוגית ב"הדסה". העם קורא בעיתונים ש"הגברת גולדה מאיר נכנסה לבדיקות שיגרתיות, מצב בריאותה משביע רצון".

אפילו הקרובים מאוד לא מנחשים את הכאבים הנוראים, המיגרנות החזקות, המינון הגבוה של התרופות. היא שומרת על שפתיים קפוצות. אף עווית לא בורחת לה מהפנים, אפילו לא אנחה אחת מבין השפתיים. עליה אף אחד לא יזכה לרחם. שום חולשה לא תצא מהגוף, משום מקום לא יצאו מצבי רוח חורגים או בולטים. השדר היה תמיד מאוזן. ההבעה התחלפה בין רצינות לעניניות. לו קדר לא זוכרת דמעות. 30 שנה יחד, ובלי דמעות ליד הקפה. כשלא היתה יכולה להתאפק, בכתה לו קדר לבד בפינה. גולדה, מקסימום, פתחה תריץ לעצבות.

"בפולנית יש משפט שאומר 'שווה חטא'. גולדה היתה אחת מאלה ששוות חטא. היה לה כל כך הרבה צ'ארם, הצורה שהיא דיברה, התלבשה, אפילו הצמה מאחור"

עם סיגריה זקורה בין האצבעות, היא נבלעת כל בוקר מחדש בתוך העננים הכבדים של העשן בחדר הקבינט. "זה הנשק היחידי שבו אני משתווה להם", היא אומרת לחברה טובה, רגינה מדזיני, ומתכוונת למעגל הצפוף של הגברים. גם הנשים בקבינט לא היו רכות: שמישהו יגיד לה להחליף את הצבע של הפודרה, מסננת חברת כנסת צעירה בין השפתיים. "האשה הזאת", אמרו עליה מאחורי הגב, כשזקפה מולם את האצבע, וכיווצה את הגבות. "הגברת שלנו" אמרו לה שומרי הראש הצעירים בחיבה, ולא נתנו לה לרדת מהמכונית, לעשות קניות בסופרמרקט, למרות שהתחננה שזה התענוג הפרטי היחידי שעוד נשאר לה.

אבל היו הנאות קטנות אחרות. הגברת ששמרה על קורים מוסריים שמרניים למדי, והחווירה שגריר מברזיל בגלל שנאף בגלוי, ביקשה בשקט בשקט מלו קדר, לפני נסיעה לארה"ב, שתקנה את הספר המפורסם ההוא, שכתבה האשה האיומה ההיא. על דיין, "אבל איך אני אקרא את זה לפני כולם", היא אומרת ללו במטוס, חושבת רגע, ומיד עוטפת את הספר בנייר עיתון וקוראת אותו עד הדף האחרון בתענוג מרוכז. בהפסקות בין הפרקים היתה עוצרת לרגע ומכתיבה את רשימת המתנות שלו צריכה לחפש ולקנות לילדים ולנכדים שנשארו בבית.

המנהיגה אהבה לישון בבוקר. בשעה שמונה, היתה לו קדר פותחת את הדלת בבית שברחוב בן מימון מספר 8 בירושלים, עולה במדרגות, נכנסת לחדר השינה, מתופפת על הכתף של ראש הממשלה כדי שתתעורר, ויושבת לאכול איתה ארוחת בוקר. התיאבון היה בסדר. על השולחן: קפה, שני טוסטים עם מרגרינה, לפעמים עם ריבה, ועוד ספל קפה אחד אחרון. הלילות נגמרו, בדרך כלל, בארבע לפנות בוקר. בלילה מאוחר היתה מתחילה לכנס את השרים כדי לדבר על בעיות חשובות מאוד. היתה מחזיקה אותם עד אמצע הלילה על כוסות קפה. לפעמים היו גם עוגיות. הקבועים שעלו במדרגות לקומה השניה, כדי לנתח סודות בחושך, היו ישראל גלילי, פנחס ספיר, יגאל אלון ויעקב שמשון שפירא. "זה לא היה תענוג גדול", אומר חיים גבתי. אהרון רמז: "המטבח שלה היה עבודה צורך רגשי־חברתי־אנושי טהור. היא לא יכלה להיות בעצמה בבית לבד זמן רב. יכולה היתה רק לישון לבד ולא דקה יותר". אחרי שהלכו הגברים, שטפה את הספלים כדי לא להשאיר כיור מלוכלך לעוזרת, חפפה ראש, והלכה למיטה עם הסודות.

החוזק של המנהיגה עמד לה גם בשעות מאוד קשות. בן אהרון: "אפילו במצבים קריטיים במלחמת יום הכיפורים, כשרבים מחבריה היו במצב של התערערות נפשית – היא עמדה איתנה". בביוגרפיה "חיי", היא כותבת: "באותו בוקר של יום שישי הייתי צריכה לשמוע לאוהרות ליבי שלי ולצוות על גיוס. בשבילי אין העובדה יכולה להימחות ולעולם לא תימחה, ולא אוכל להתנחם בשום דבר שיוכל מישהו אחר לומר, גם לא בכל תרוצי השכל הישר שבהם ניסו חברי לנחם אותי... החשוב הוא שאני......לא קיבלתי את ההחלטה האחת הזאת...הידיעה הנוראה הזאת תלווה אותי כל שארית ימי. לעולם לא אהיה עוד הארם שהייתי לפני מלחמת יום הכיפורים".

אנשים דיברו על התאבדות.

לו קדר: "היא שקלה לשלוח יד בנפשה. כשיצאה משיחה בלשכתה עם כמה קצינים, ראיתי אותה אפורה. אמרה לי בטון שאף פעם לא שמעתי: 'דיין רוצה שנדבר על תנאי כניעה'. חשבתי שניקח כדורים בשביל ששתינו נלך".

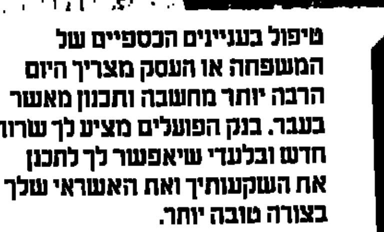
את סוף הדרך הפוליטית ליוו ריבורים, ויכוחים ומרירות רחוסה. האקורד הטראגי של הסוף – אולי נקמת האלים על העוצמה הרבה מדי. גולדה החליטה לרדת מהבמה. למסור את הכתר. "יש גבול", אמרה המנהיגה, "למה שאני יכולה לבלוע".

"מי יהיה עכשיו גולדה מאיר?" שאל ילד קטן אחד שעבר לפני הארון שלה, ביום מותה. אבל להיסטוריה יש המשחק שלה. בקפריזיות היא בוחרת את הפיגורות המלכותיות, וגם אותן מורידה ומעלה בחשק פתאומי. ב־9.12.73 עצמה ההיסטוריה את עיני של מנהיג גדול – בן גוריון. ב־8.12.78, בדיוק חמש שנים אחר כך, עצמה ההיסטוריה את עיניה של גולדה מאיר. ב־10 בדצמבר, יומיים אחר כך, עמד מנהיג חדש, מנחם בגין, על במה גבוהה מאוד – וקיבל פרס נובל לשלום.

בילי מוסקונה־לרמן

איך יוצאים מהבלאגן?

הכבוד האבוד של השופט חריפאי

במשך השנים היו שבכו לפניו. לפני ואחרי קריאת פסקי דין. עכשיו הוא בוכה. דמעות על כבודו הרמוס של כבוד השופט שטוב לבו הלך לפניו, שנטה לדון לקולא ולא לחומרא "כי הם רק בני־אדם". ויש גם הכעס. כלפי עצמו. על שהסתבך כך. שגיאה יכול לעשות כל אדם, וגם שופט הוא בסך הכל בן־אדם.

מאת סימה קדמון
צילומים: שמואל רחמני

בחודשיים האחרונים מרבה כבוד השופט בן־שחר חריפאי לבכות. לא אותו בכי שבוכים אלה היושבים מולו על כסא הנאשמים. הם משמיעים צלילי התייפחות, מספרים על אמא וקנה או ילד חולה, מתחננים שרק לא ישלול את רשיון הנהיגה שלהם. והשופט חריפאי, שטוב לבו הולך לפניו, מקשיב ושואל, נוטה תמיד לדון לקולא ולא לחומרא, שהרי "הם רק בני־אדם, ויש להם ילדים, ופרנסתם מותנית כהחלטתי".

הבכי של חריפאי הוא בכי אחר. כשעיניו מתלחלחות, הוא פוקח אותן לרווחה כדי לעכב בעד הדמעות מלפרוץ ולשטוף את פניו. על שפתיו עולה עווית של חיוך, אולי כדי להסיח את תשומת לבך מעיניו. הוא בולע משהו שנלפת בגרונו, קולו מצטרד והוא בולע שוב. כשנראה לו שהמאבק הזה אבוד, הוא קם ממקומו כמו לאיזו תכלית מאוד ברורה, מקנח בחשאי את אפו במטפחת השמורה בכיסו ולאחר רגעים ספורים חוזר, מחייך במבוכה ומדליק סיגריה. עוד סיגריה.

מאבקו העיקש בדמעותיו הוא כמו הקרב על שארית כבודו. מרביתו נרמס בחודשיים האחרונים עם כל תיקתוק של מצלמה, עם כל לחישה מאחורי גבו, עם כל אות מודפסת בעיתון. ההלם, הוא אומר, זה דבר שלא יתואר. כמה שרוצים להיות חזק – זה ממוטט אותך.

"הרמזים, הפירסומים. אפשר לצאת מן הדעת", הוא אומר, ושוב יוצא כמו לאיזו תכלית מאוד ברורה. וכשהוא יוצא, אומרת נורדיה, אישתו מזה למעלה.

(המשך בעמוד הבא)

בן־שחר חריפאי: "ככל שהמכונה חותמת וחותמת, היא נשחקת, וטעות יכולה לקרות".

(המשך מהעמוד הקודם)

מארבעים שנה: "אני כמו סלע גיברלטר", ופורצת בבכי. כשבן־שחר חוזר היא מוחה בזריזות, באצבעות ידיה, את עיניה ונאנחת "שחק'ה, שחק'ה", כמו על ילד שעשה מעשה שובבות ואין לה ברירה אלא לסלוח לו.

אם יש כלבו של השופט חריפאי כעס, הרי הכעס מופנה כלפי עצמו. כעס על שהסתבך כך. כעס, לא חרטה. צר לו על מה שנעשה, אבל אינו יכול להביע חרטה. שהרי שגיאה יכול לעשות כל אדם, וגם שופט הוא בסך הכל בן־אדם. "וככל שהמכונה חותמת וחותמת, היא נשחקת, וטעות יכולה לקרות". ואם כי טעות לעולם חוזרת – מהטעות הזו אין הוא רואה דרך חזרה. השופט חריפאי, בגיל 67, החליט שהוא לא יחזור לעבודתו. וכשנורדיה אישתו נזעקת לשמע ההצהרה הנחרצת, הוא אומר: "תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה".

למוות יש פנים רבות. בחודשיים האחרונים מרגישים בני משפחת חריפאי כמי שיושבים "שיבעה". הטלפונים הרבים, המבקרים שקופצים לעודד, העיניים האדומות, המתח. כאילו מחכים למשהו שלא יבוא. "המדינה", אומרת נורדיה, "היתה צריכה אותו כחייל, כאיש צבא. לכל ההתנדבויות. עכשיו היא צריכה אותו כדי להשתיק הכל מהר. כדי להיעצר פה".

הוא לא דרש דבר מעולם, אומרת נורדיה, אף־פעם אף־פעם לא "התמרפק". והיא, הרי בתוך עמה היא יושבת. כמה שופטים היא מכירה שלתצוז ודרכו של שחק'ה היתה תמיד כל־כך קשה.

בן־שחר חריפאי נולד ברוסיה. אביו היה מורה בסמינר לגננות בקרקוב. כשהיה חריפאי בן שלוש עלה עם הוריו לארץ וגר עמם בשנים הראשונות באוהל ליד ראש־פינה. כשחלה אביו בשחפת הם עברו לתל־אביב. האב עסק בעתונאות והאם כיתתה חצץ בין תל־אביב לפתח־תקוה. אחת היוזמות של אביו היתה הקמת בית־הספר החקלאי בפרדס־חנה, אך הוא לא זכה לראות אותו קם. כשהיה בן־שחר בן 13 נפטר אביו, ואמו נאלצה לנדוד ממקום למקום, מחפשת עבודה כדי לפרנס את עצמה ואת שני ילדיה, בן־שחר ואחותו זהרירה (היום שחקנית תיאטרון הקאמרי).

חריפאי למד בבית החינוך לילדי עובדים בתל־אביב, והתקבל במילגה לבית־הספר התיכון החקלאי בפרדס־חנה. עם סיום לימודיו החל לעבוד במכון הביולוגי פרגוגי בתל־אביב. ב־1941 התגייס לצבא הבריטי, הופנה להדריך בבית־הספר לטירונים כצריפין בדרגת סרג'נט, ולאחר שהוקמה הבריגדה היהודית, נהפכו הפלוגה שלו ופלוגות אחרות לגדוד השני בבריגדה. מפקדי הגדוד הזה היו חיים לסקוב, זרו (מאיר זורע) ומרדכי (מוטקה) מקלף.

"אתה יושב 15 שנים על כס המשפט ופתאום תופס שזה ניגמר. התיסכול הוא בזה שאתה יודע שאף פעם לא תוכל לחזור למה שהיית".

ב־1946, כשהשתחרר מהצבא, קיבל חריפאי מהצבא הבריטי תשלום שאיפשר לו לימודי משפטים בבית־הספר למשפט וכלכלה בתל־אביב. תוך כדי לימודיו עבר בבית־החרושת לורז'יה בייצור גרביים. כשהכיר את נורדיה – דור שלישי במושבה נס־ציונה – הוצע לו שם תפקיד, כמזכיר ועד המושבה. עם פרוץ מלחמת השחרור הצטרף לגדוד 55 של חטיבת גבעתי. "לא היינו הפייטרים הכי גדולים בעולם. התפקיד שלנו היה לשבת במישלטים כדי למנוע פריצה של הכוח המצרי שישב בפלוג'ה". לאחר תקופה עבר לגדוד 51 כשליש גדודי, ומאוחר יותר התמנה לקצין שלישות חטיבתי בגיבעתי, בדרגת רב־סרן.

כל אותה תקופה עשה פסק־זמן בלימודיו, אליהם חזר רק כשהועבר לתפקיד ניהולי במטכ"ל. בערבים היה לומד מישפטים באוניברסיטת תל־אביב ולאחר מכן חוזר באוטובוס לביתו בשיכון הקצינים בסרפנד.

השופט בן־שחר חריפאי ואשתו נורדיה: "בשביל מה הוא היה צריך לטלפן אלימן?"

ב־1958 קיבל חריפאי תואר מוסמך למשפטים. חצי שנה היה ראש לישכתו של האלוף מאיר עמית, ואחרי־כן נשלח לבית־הספר לפיקוד ומטה של צה"ל. "אז התלבטנו", מתערבת נורדיה, "האם עליו להמשיך בקריירה צבאית או ללכת לעולם המשפטי". הרי אין לו מרפקים, היא מוסיפה במרירות, וכשחריפאי מבקש ממנה להפסיק, היא אומרת: "כן, כן. אני מודה שזה כך. אז מה?".

בבית־הדין הצבאי לערעורים התפנתה מישרת ראש לישכה. חריפאי קיבל את המישרה, כשתוך כדי כך עשה את ההתמחות אצל חיים דבורין (חמה של עו"ד פנינה דבורין). כעבור מספר שנים החליט שמספיק לו לשבת בעבודות ניהוליות. הוא התקשר למינהל הסגל ושם הסכימו לשבץ אותו בפרקליטות. "למרות שהייתי רב־סרן".

רק רב־סרן?

"כבר רב־סרן. הרי זו עבודה שעושים בדרך־כלל סגנים". ונורדיה נדה בראשה כאומרת: "את רואה? אמרתי לך".

חריפאי התמנה לתפקיד עוזר לתובע הראשי בפרקליטות של פיקוד דרום וגייס, לאחר מכן לתובע ראשי, וכשמאיר שמגר המליץ עליו – מונה לשופט בבית־הדין המחוזי דרום וגייס. לאחר מלחמת ששת הימים התמנה לנשיא בית־הדין הצבאי במחוז הדרום. "היתה לבית־המשפט סמכות גדולה. היינו קשוחים מאוד", הוא מספר.

"אני זוכרת שאז אמרו לי שבעלי הוא 'בית שמאי'. היום כולם אומרים שהוא 'בית הלל'", אומרת נורדיה. "אז זה היה צבא", ממהר חריפאי להסביר.

"היום זה אנשים עם ילדים, עם בעיות פרנסה. ואני תמיד שואל אדם שנשפט מה המקצוע שלו ומה מצבו. הרי אם למישהו יש חממות פרחים והוא ישלול את רשיון הנהיגה שלו, הוא יקח לו את הפרנסה. "אנחנו מרברים על ארץ ישראל היפה", הוא מסביר בלהט. "מוכרחים להתחשב". וחריפאי מתחשב. במקרה כזה הוא ישלול לאדם את רשיון הנהיגה במכונית אבל יתיר לו לנהוג בטרקטור. הרי "יש לבן־אדם פרחים ואיך הוא ישלח אותם לשוק? ממה הוא יתפרנס? מרוב בבני ארם".

כנשיא בית־הדין הצבאי מחוז דרום וגייס עבר חריפאי תקופה קשה תחת פיקודו של אריק שרון, אז אלוף פיקוד הדרום. על התקופה הללו הוא מדבר בהתרגשות רבה, משפטים שנערכו לחיילים שהקומנדקאר שלהם עלה על מוקש, משפטו של חייל שירה בערבי בטעות. אחרי־כן הגיע חריפאי לפיקוד של האלוף ישראל טל, "ראיתו זה כבר היה אחרת".

איך אחרת?

"מה זה חשוב בכלל", מתפרצת נורדיה. וחריפאי משתתק ולא מוסיף מלה.

לאחר תקופה ארוכה בבית־הדין בדרום מונה חריפאי לנשיא בית־הדין הצבאי כלור. בחודש מרס 1972 עזב את הצבא. "תמיד רציתי להיות שופט", הוא אומר, ונורדיה ממשיכה: "תמיד הוא רצה וגם הגיש את המועמדות שלו. אבל הוא תמים. הוא לא יודע ששום דבר לא קורה אם אין מי שידחוף, ידבר, יזיז דברים. שצריך להכיר את האנשים הנכונים".

חריפאי לא אוהב לשמוע את אישתו אומרת את הטונים האלה. לפעמים הוא מבקש (בשקט) שלא תדבר ככה. בדרך־כלל הוא שותק, רק מתכווץ עוד קצת בכסא. בהמשך יספר שכשהיה בבית־הדין הצבאי הוצע לו להיות שופט תעבורה. הוא לא רצה. הוא רצה להיות שופט שלום.

"הייתי צריך לטרוק לו את הטלפון, הייתי צריך להגיד לו 'אהרל'ה, תרד מזה. הייתי צריך להעביר את התיק לשיפוטו של שופט אחר'".

כשהשתחרר, קרא לו חיים לסקוב (ז"ל) – אז נציב קבילות החיילים – והזמין אותו לעבור איתו. ... כא. אחרי שנה עבר למחלקה המשפטית של ... אמריקה ישראל, ואחרי־כן פנה בבקשה להתמנות ... מטעם ההסתדרות הציונית. חיים לסקוב המליץ, ... חריפאי יצאה לקנדה. נורדיה: "היינו מזמינים ... הביתה את 'נפולת הנמושות'. דווקא צעירים ... נמרים. אני מאמינה שהמדינה פשוט החמיצה ... ואז, יום אחד, בלי להכין אותנו לכך, החזירו ... פתאום לארץ". החליטו להחליף אותם בשליח ..., היא אומרת במרירות. ובעלה שותק.

משפחת חריפאי חזרה לארץ אחרי שנתיים בקנדה, "ואז שוב רצינו להיות שופטים", אומרת נורדיה, גננת ברימוס, בקול שמסגיר את מיקצועה.

חריפאי התחיל לעבוד בעבודות מזדמנות. "שמעתי שהתפנתה מישרה במינהל מקרקעי ישראל. ראש המינהל היה אז האלוף (מיל.) מאיר זורע. נכנסתי לעבודה כמזכיר מועצת מקרקעי ישראל. וכיוון שהייתי גם משפטן, יכולתי לסייע למנהל המינהל בכל מיני דברים. ויום אחד מודיעים לי שהתמנתי לשופט תעבורה".

נורדיה: "בחייך".

שקט.

נורדיה: "אומרים שצריך לעבוד על זה. אי־אפשר להיות תמימים ולהאמין שזה יהיה לפי הרשימה. צריך להזכיר, לנדנד. צריך להתמרפק".

נורדיה דווקא נראת כמי שיודעת להתמרפק.

"כן, אני מכירה אנשים. אמרנו לאנשים. לא משהו מפוצץ". ומוסיפה בחיוך: "בצורה הכי דמוקרטית הוא התמנה לשופט". וכשנורדיה אומרת "אמרנו", "דיברנו", אתה יודע שזו רק הצורה הכי דמוקרטית להגיד שהיא שאמרה והיא שדיברה.

ב־1978 התמנה בן־שחר חריפאי לשופט תעבורה בתל־אביב. "כבר לא היתה ברירה", הוא אומר בשקט. ואסתר, בתו, מוסיפה: "אז כבר היתה התפכחות".

נורדיה: "כשהיינו במונטריאול הכרנו שופט – היום הוא שופט מחוזי – שאמר שיש לו תוכנית. הוא יהיה שופט תעבורה, ואח"כ שופט שלום, ואח"כ שופט מחוזי. והוא יגיע גם לעליון. הוא אמר לנו שלא תהיה לו בעייה, שהוא מכיר את שמעון פרס".

אסתר: "יש אנשים שבגלל האישיות שלהם לא יכולים להתקדם. כי הם לא נידחפים. ויש אנשים שבגלל הדרך שבחרו בה – שהקריבו את הקריירה המקצועית שלהם למען מטרה אחרת – מתקדמים לאט. זה שייך לחינוך. לערכים. אצל אבא שלי משולבים שני הדברים". וחריפאי שותק.

"מבוכה אמיתית, זה מה שאני מרגיש. פשוט מבוכה. אתה כמו נמצא על ענף שאתה יודע שעומד להישבר. לא, זה לא פחד. אני לא חושב שאני פוחד. הצדק יעשה, כך או אחרת. השאלה היא עם מה. אפשר לבוא עם מקל של חובלים, ואפשר לבוא במקל של נועם".

הוא נעור לחיים כשמדברים על עבודתו. לפני שנתיים עבר לבית־המשפט ברחובות. פעם בשבוע הוא מגיע ליום "הקראות". על שולחנו ממתינים 150 תיקים, וכמו בסרט נע קוראים בקול את שמות עברייני התנועה. אחד אחרי השני הם מתייצבים לפני שולחנו. "ואני שומע אותם. ממש שומע אותם. כי הרי התחושה צריכה לבוא מהלב, ולא מהאצבעות. אם מישהו אומר לי, למשל, שהוא נהג מונית, אני חופף עונשים, אבל אני מזהיר – דיר באלק יתפסו אותך עוד פעם. צריך לרסן, השאלה היא איך לעשות את זה. איך לשחק בתוך הסלט".

מדברים על כך שאולי מחשב יעשה את זה, אומר חריפאי בלעג לא אופייני. "אני לא יכול לסבול את המחשבה הזאת. ואיפה הנשמה? אפשר סתם ככה ללכת ולחתוך? כמו פרוסות לחם?"

בסוף היום נשארים התיקים של נאשמים שלא התייצבו. חריפאי מוציא פיסקי־דין, רושם אותם על טפסים ומוריד אותם למזכירות. אם אדם מתייצב ואינו מודה באשמה, קובעים לו תאריך מיוחד לדיון. אז התביעה צריכה להציג את הראיות שלה. להסביר את פרטי העבירה. השופט חריפאי אינו נוהג לתת את פיסקי־הדין במקום. "אני חושב שצריך לתת לנאשם את ההרגשה שהשופט חשב על פסק הדין. שלא החליט עליו מהר ובאופן שרירותי. שהוא מתייחס אליו. לכן אני לוקח את התיקים הביתה ויושב עליהם. מביא את זה מוכן בצורה מושלמת". ונורדיה מוסיפה: "ולראייה – ערמות התיקים שנמצאות בבית. אפילו עכשיו".

"עכשיו" – אלה הם השבועות האחרונים, אחרי שיוסף חריש, היועץ המשפטי לממשלה, התקשר לביתו של חריפאי והמליץ לו לצאת לחופשה. זה היה חודש אחרי שהתחיל הסיוט, "החלום הנורא", וחריפאי קיבל את ההמלצה. הוא הלך למשרדו, לקח את כל חפציו ואת התיקים שעדיין לא סיים את הטיפול בהם, וחזר הביתה. מאז, הוא אומר, הוא חי מהעיתונים, וממה שהוא זוכר שסיפר לחוקרים. אבל אז, בחקירה, הוא הרי פשוט לא הבין איפה הוא נמצא. והחוקרים ניראו כל־כך אנושיים. לא לחצו בשום צורה. זה היה תהליך שקט ואלגנטי של מסירת אינפורמציה.

לא, הוא לא ידע אז למה יצחק רביבי, נשיא בית־משפט השלום, מזמן אותו למשרדו. הם שוחחו על הא ורא. ופתאום נכנסו שני אנשים. לא, לא במדים. לא, הם לא הציגו את עצמם. הוא לא זוכר. אולי, בעצם, רביבי אמר משהו על זה שיגיעו חוקרים. הם התחילו לשאול כל מיני שאלות. על תיק של אסף יריב, בנו של אהרון יריב, על כרטיסים למשחק כדור־סל שקיבל מעו"ד שמעון מורחי ואפילו על שוחד מיני. כן, על שוחד מיני. וחריפאי מצחקק במבוכה.

נגד חריפאי נטען שהטיפול שטיפל בתיקו של אסף יריב, על פי בקשת האב, האלוף (מיל.) אהרון יריב, נעשה שלא על־פי כללי נוהל הדיון המקובל במשפטים כגון אלה, ויש בו, לכאורה, אבק של משוא־פנים.

חריפאי זוכר היטב את הערב שבו התקשר אהרון יריב לביתו, הציג עצמו, סיפר לו שבנו בצרות ושהוא, חריפאי, השופט שיישב בדין. חריפאי הזמין אותו לבוא לבית־המשפט ביום שישי, היום שבו הוא נמצא בבית המשפט בתל־אביב. יריב חיכה לחריפאי ליד דלת הכניסה. הם נכנסו ביחד, ישבו במזנון ושוחחו. כשהגיע אברהם פלאי, מזכיר בית־המשפט לתעבורה, הוא הוציא בשבילם את התיק. "הסתכלתי בתיק ואמרתי ליריב שיגיש בקשה, ואני ארון בה. הוא כתב בקשה ואני דחיתי את הדיון לתאריך מאוחר יותר".

אסף יריב נתפס בנהיגה ללא רשיון יותר משנה לפני שאביו טילפן לחריפאי. לדיון שנקבע לו בבית־המשפט, לא הופיע. כנוהג במקרים אלה, נישלל רשיונו לתקופה של שלוש שנים, כשההנחה היא שאם לא הוצג רשיון, הרי אין רשיון. במקרים בהם מציג

(המשך בעמוד 44)

מחשב המס יודע הכל

[illegible] הפקדת [illegible] בבנק, קנית מכונית, אולי חכשים לאשה? מס [illegible]
[illegible] שם החותנת? מס רכוש בתמונה. [illegible] מיצוה באולם [illegible]
[illegible] גם מע"מ. עצמאי או שכיר, סטודנט או פנסיונר. במינהל הכנסות [illegible]
[illegible] גם כזה שלא חולה בדעתך שיאספו הכל זורם למחשב המרכזי [illegible]
[illegible] העוצמה גדלה. כבר אי־אפשר לעצור את זה. הגולם מתקרב גם אליך.

מאת טל שחף   צילומים: בני גלזר

ס יפור מהחיים: יום אחד החליט יוסי לעבור קצת גם מהצד. להשלים את המשכורת. אבל מהר מאוד לאחר שהחל בכך גילה שהנתח השמן שנוגס מס ההכנסה מ"ההשלמה" הזו הופך את כל העניין לחסר טעם. הגה יוסי רעיון: מדוע לא ידוות שחמותו היא העושה את העבודה הנוספת? היא הרי עקרת בית, ואצלה כל ההכנסה תהיה בכלל מתחת לסכום עליו מטילים מס. לא רק זאת, אלא שבתעודת הזהות שלו הוא עדיין רשום כרווק, כך בוודאי לא יוכלו לקשור בינו לבין חמתו.

רעיון חביב. במשך זמן קצר אפילו הוכיח עצמו. עד... עד שפתאום התברר ליוסי שמס הכנסה מכיר אותו. ואת אשתו. ואת חמותו. מס הכנסה יודע על העניין. מה, הלשינו עליו? תמה יוסי. לאו דווקא.

יוסי לא ידע שהמחשב של מס הכנסה יודע עליו הכל, עליו ועל קשרי המשפחה שלו. כשמישהו שם החליט יום אחד לתהות מה פתאום התלה שרה, קשישה נחמדה, עקרת בית מצויינת אך חסרת מקצוע אחר לדווח על הכנסות מעיסוק צדדי באלקטרוניקה, מיד התייעצו עם המחשב. סיפרו לו מה מספר הזהות של שרה, ועל המסך מופיע מיד ה"עץ המשפחתי" שלה: מי הוריה, מי בעלה, מי ילדיה. הכל רשום, הכל מסודר.

מכאן לא רחקה הדרך לגלות שאמנם כן, בעלה של אחת מבנותיה של שרה ניסה להתחכם. לא ידעו על נישואיהם? הצחקתם אותם. במחשב של מס־הכנסה יודעים הכל. על כולנו. נכון, בני הזוג לא טרחו לרוץ מיד אחרי החופה למשרד הפנים, לשנות את הרישום "רווק/ה" בתעודות הזהות שלהם ל"נשוי/אה". קצת התעצלו. התכוונו ללכת אבל טרם הספיקו, כמו שאומרים. אבל מחשב מס־הכנסה לא המתין עד שילכו למחשב של משרד הפנים. הוא למד על החתונה ישר מהרבנות.

קשה, קשה להתחכם עם אנפי המס של משרד האוצר. וזה הולך ונעשה קשה יותר מיום ליום. נסעת השנה לחוץ־לארץ? קנית מכונית חדשה? קיבלת הלוואה קטנה מגיסך? במס הכנסה יודעים עליך הכל. הוספת עובד לעסקך? קיבלת כמה לקוחות חדשים שבאים אליך הביתה? גם במס ערך מוסף יודעים עליך הכל. רכשת דירה ורשמת אותה על שם החותנת? מס רכוש בתמונה. מכרת שני דונם מהירושה של הבן? מס־שבח־מקרקעין בעניינים, חביבי.

במינהל הכנסות המדינה, הגוף האחראי לאנפי המס, אין פראיירים. שם פשוט לא מאמינים לך. ואין זה משנה אם אתה עצמאי או שכיר, עשירון אמצעי או עליון, סטודנט או פנסיונר. במינהל הכנסות המדינה אוספים עליך חומר. מרכזים, ממיינים ומאחסנים אותו בעזרת הנשק הסודי: המחשב.

וזו רק תחילת הסיפור. כי במס הכנסה יודעים כל מה שיודעים במס רכוש, ושם יודעים כל מה שיודעים במס ערך מוסף. מידע, לאחר שנוצר, יכול לשמש את כולם. כך יודע פקיד השומה שלך הכל על החשבוניות שהוצאת, הדירות שרכשת, המכונית שקנית, הנסיעה שנסעת, המתנות שקיבלת. וזה עוד לא הכל. כי המחשב של אנפי המס מקבל מידע גם מהמחשבים בכל המשרדים הממשלתיים האחרים וגם ממחשבי הבנקים. ומהם הוא לומד עליך עוד. ועוד. הרבה יותר ממה שחשבת שמישהו בכלל יודע: נישואים וגירושים, לידות ופטירות, כל כתובת חדשה, שיחות טלפון לחו"ל, חשבון חדש בבנק וכל מה שהופקד בו.

וגם זה עוד לא הכל. את התמונה משלימה מחלקת המודיעין של מינהל הכנסות המדינה שמספקת הרבה חומר פיקנטי: איפה בילית, מה קנית, מה פרקת באישון לילה לפתח החנות, אל מי פנית בהצעות עסקיות. כל מה שהתכוונת להסתיר, בגלל חוסר עניין ציבורי, כמובן. הכל זורם למחשב המרכזי.

והנה מתחילה האימה להתממש, בשקט, בשקט, שנה אחר שנה. הידע מצטבר, הכוח נאסף, העוצמה גדלה. היום כבר אי־אפשר לעצור את זה. הגולם שועט במורד הרחוב. הוא מתקרב גם אליך.

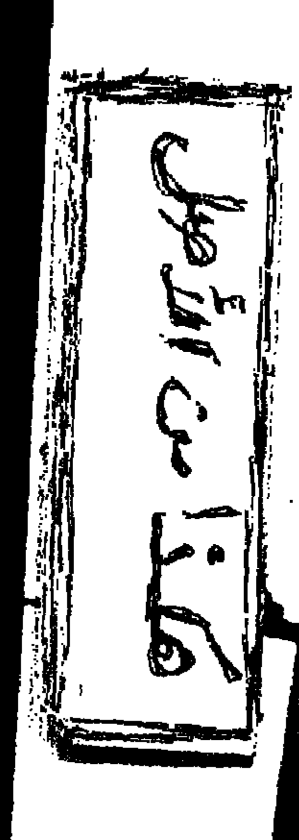
האינטגרציה שתוביל לפארנוייה

הגולם שוכן איישם בפרברי ירושלים, בבניין תעשייתי שליו למראה. הוא ניצב במרכז מרתף רחב ידיים, על רצפת אריחים מהוקצעת, מואר באורות פלורסנט מבהיקים. מחשב נאס AS/XL-60, המחשב של מינהל הכנסות המדינה. ארון אפור. נראה לכל היותר כמו מקרר רחב. כמה טונות של טכנולוגיה מתוחכמת. כמה מיליוני דולר במחיר. אחד המחשבים בעלי העוצמה הרבה ביותר במדינה. אלף מסופים מנהלים איתו דיאלוג בלתי־פוסק. 320 אלף שאילתות מגיעות אליו מדי יום, 360 מיליון אותיות מסביב לשעון.

"המטרה העיקרית שלנו היא להגיע לאינטגרציה של כל מערכות המיסוי במדינה", אומר גברי בר־לביא (49), מנכ"ל שע"מ (שירותי עיבוד ממוכנים), יחידת המחשב של מינהל הכנסות המדינה. בר־לביא, גבר גדול, חולש על השר שבבקבוק – אבל בחביבות. הוא מדבר על עבודתו בנימה עניינית, שקטה, מסודרת. לחלקו בעשייה הוא מתייחס בצניעות. ערשת המצלמה כמעט שיתקה אותו. ביישנות. אבל כשמגיעים לדבר על המערכות, על התוכניות – מופיע הברק בעיניים.

בר־לביא מדבר על אינטגרציה, ושומעיו הולכים ונתקפים קלסטרופוביה. היאוש פושה באיברים, הפארנוייה משתלטת. האינטגרציה היא הדרך והתכלית גם יחד, מונח מקצועי צונן שמשמעו,

(המשך בעמוד 22)

יהונתן גפן

מכתבים למערכת '88

– עורך יקר, שלום וברכה,
– עורך יקר, אני מקווה שאני לא מטריד אותך,
– עורך יקר, אולי אתה אתה זוכר אותי, פעם כתבתי ...נה מכתבים למערכת,
– ...שהמערכת עונה אותי –

– עורך יקר, כאחד שיצא לו לשרת ביחידה קרבית,
– נצה"ל,
– נקנון,
– נפלמ"ח,
– ל"אכסודוס",
– נמוסר,
– נשואה –

– ...י חושב שאם האניה הזאת של עוכרי ישראל בכל ...את תגיע, צריך לרדת עליה עם חיל־האוויר ולכסח לה את הצורה כי רק ככה אפשר לדבר איתם. וגם איתנו –

– עורך יקר, אני ערן הקברן ממשמר־הגבול, וזה לא מזיק שכיסיתי את שני הערבים האלה לגמרי נמר'סלים, הראש שלהם נשאר בחוץ, ראש קטן כמו ...מרים, והם לא הפסיקו את השירים האלה שהחברה מ'עלוני' לימדו אותם, וכשאחד החבר'ה הציע להשתין להם על הראש, התנגדתי בתוקף, כי לא רציתי שיגידו ...נוער שלנו יש תריגות –

– עורך יקר, אני קבוצת אנשי־רוח –

– עורך יקר, הכרתי את שבתאי קלמנוביץ', אבל לא ...יתי לו כלום, נשבע לך, אני גם לא יודע כלום, אף ...לא יודע כלום. הכל הפתעה. ואם אתה חושב שקלמנוביץ' הזה הוא חפרפרת, אתה צריך לראות ...את אשתי בבוקר –

– עורך יקר, אני זמר צעיר וממורמר, ויש לי הרגשה שהתקשורת מחרימה אותי רק בגלל שקוראים לי דני ...

– עורך יקר, כחייל המוצב בעזה, בהתחלה היה לי קשה ..., כי בכל זאת זה לא ככה, אני יהודי, ויש לי ..., אבל כשראיתי שכולם מרביצים ומתגרים בנו כל ..., גם הם לא סוכריה, נכנסתי לעניין, והיום אני ... לא חושב כשאני מרביץ, אני פשוט בוחר לי ... נשוקה, ואני מכה אותו באופן לוטומטי.

– עורך יקר, אני אמא מודאגת של חייל המשרת בחזית, ... היחיד מבקשת להחזיר אותו לגבול סוריה או לבנון, אם זה לא מסובך מדי –

– עורך יקר, אני קבוצת אנשי־רוח. זה נורא מה שקורה

– עורך יקר, אני עורך־דין מצליח בירושלים. לפני ... יצאתי מפתח ביתי, ולפתע הרגשתי מכה איומה ... עורך יקר, אני ערבי?

– עורך יקר, כמורה ומחנך אני עוקב בחרדה אחרי משפט דמניוק ושם לב במיוחד לערכו החינוכי. לצערי, המשפט הולך ומסתיים, ואז מהיכן ילמד הנוער על ההסטוריה של עמנו? לכן אני סבור שמדינת ישראל חייבת לעשות ככל יכולתה כדי לחטוף את קורט ולדהיים ולמסור אותו למר שפטל, ויפה שעה אחת קודם –

– עורך יקר, זה אני, אחמד המתפרע, ואתם לא מפחידים אותי עם המכות והאלות שלכם, אללה ואכבר, באש ובטאייר שרוף ניפדה אותך, יא פלשתין, וברוך השם, הגז העצבים הזה שלכם באמת לא עושה שום דבר, לפחות לא בשבועות הראשונים –

עורך יקר, אני קבוצת אנשי רוח. אני עייף.

– עורך יקר, אנחנו זוג הורים עם הרבה קשר משפחתי, ויש לנו ילד בן חמש־עשרה שמשוגע על מחשבים, והיינו גאים בו עד שהוא רכש דיסקט מלוכלך, חטף את הוירוס ההוא, וחיום התוכנה שלו נגועה, הזיכרון שלו מזייף, והוא לא שותה ולא אוכל רק ממלמל כל הזמן ממלמל שרק כהנא יציל אותנו. עורך יקר, מחשב תואם אי. בי. אם. רפק לנו את הילדו

– עורך יקר, דו הקיום לא מת. הוא רק ישן. בכבוד רב, טדי.

– עורך יקר, בארץ הזאת יש הרבה כבוד למוות אבל אין כל ערך לחיים, לא שלהם, לא שלנו, ולא של אמא הזקנה שלי, שאחרי כל מה שהיא עשתה למען הארץ החולה הזאת, היא גוססת עכשיו במחלקה הגיריאטרית של איזה בית־חולים ממלכתי, ומרעיבים אותה למוות, אפילו לא מחליפים לה סדינים.

– ואחול מניוקי שרק יתנו לי להתקרב לאניה ההיא –

– עורך יקר, אני יהודי אמריקני, מה לעשות?

– עורך יקר, אשתי מדליקה לי את הצמיגים של האוטו, אני נותן לה מכות, היא זורקת עלי אבן, אני מגרש אותה, היא חוזרת וזורקת עלי בקבוק, אני תוקע לה כדור גומי בתחת, וכולם אומרים לי שהיא תרגע, אבל איפה! היא רק נהיית יותר עצבנית, ואני כבר לגמרי משוגע. עורך יקר, מי יתעייף קודם?

עורך יקר, כפוליטקאי מנוסה אני בעד אקדמת הבחירות אבל לא בעד אקדמת השלום –

– עורך יקר אני צלם בטלוויזיה הישראלית, ואני מתלבט. כצלם אני רוצה לצלם, כציוני קשה לי לצלם יהודים מכים. כארם ליבראלי, אני חושב שצריך להראות לציבור את האמת, כבן משק אני לא חושב שצריך לוותר על המטחים כל־כך מהר. כאיש שלום עכשיו אני רוצה שלום עכשיו, וכפתרון אני מעוניין לעוף משם כמה שיותר מהר, לפני שיעשו לי נזק לציוד.

– עורך יקר, אני קבוצת אנשי רוח. אני רוח –

עורך יקר, אני שר הביטחון, ובהכירי את הביטחון, אין לי כל ביטחון שיהיה לכם פה אי־פעם ביטחון, אבל דבר אחד אני יכול להגיד לכם בביטחון – מי שיתעייף קודם. נון ביתן יש טוענים – השתכרתי. התאמינו? לא! כוסית אחת שתיתי, ועוד כוסית אחת לגמתי, ועוד כוסית אחת בלעתי, ועוד כוסית אחת, ועוד כוסית, וכן הלאה, והתעייפתי קודם.

מחשב המס יודע הכל

(המשך מעמוד 19)

במקרה שלנו, ריכוז כל מקורות המידע למאגר אדיר אחד; איחוד כל הדיווחים שאתה מגיש, איחוד כל מקורות המודיעין שנאספו לגביך, ואחר־כך איחוד של שניהם.

את התוקף החוקי לפעולות איסוף המידע הללו נותנות הוראות חוק מפורשות המתייחסות לרשויות המס. על פי אותן הוראות מחוייב האזרח במסירת כל המידע הדרוש לאגפי המס לשם עבודתם. המגבלה היחידה הקבועה בחוק היא במסירת המידע הנאסף במחשב אגפי המס לגורמים אחרים.

בשנת 1982 ישבה ועדה בראשות עו"ד חיים קלוגמן, היום מנכ"ל משרד המשפטים, וקבעה הנחיות מפורטות המאפשרות העברת מידע על הפרט בין גופים ציבוריים. על פי קביעה זו אוספים היום באגפי המס מידע ממקורות שונים וסוגים שונים, כמו למשל:

מירשם התושבים – כל הפרטים הרשומים בתעודות הזהות שלנו (ממחשב משרד הפנים), מקבלי הקיצבאות (ממחשב המוסד לביטוח לאומי), בעלי כלי רכב (משרד התחבורה), בעלי קרקעות ונכסים – טאבו (ממשרד המשפטים) והחשוב מכולם – חשבונות הבנק (מחשבי הבנקים). כל כך פשוט. שום בעיות. אומרים למחשב אחד להתקשר למחשב שני ולבקש את המידע, והופ – המידע עבר.

אסוף (מידע) ככל יכולתך

בפני הוועדה הובאו עדויות מומחים מתחומים רבים. ההחלטה לא היתה פשוטה, אומר קלוגמן, המשמש גם כיו"ר המועצה להגנת הפרטיות: "כשיש סמכות לשני גופים ממשלתיים לאסוף מידע, הרי במקום שכל גוף יאסוף אותו מידע ושני הגופים יטרטרו את האזרח שוב ושוב, מותר להעביר מידע בין הגופים. כל זאת, כמובן, בתנאי ראשוני שהגופים הללו בכלל רשאים לקבל את המידע הזה. זה מקל על האזרח וחוסך כספים למערכת הציבורית".

קלוגמן מציין כי במרבית ארצות מערב אירופה מרשים לגופים ציבוריים לאסוף ולהחליף ביניהם מידע על האזרח. "זה דבר שאינו ייחודי לישראל. מבחינת ההגנה על זכויות הפרט, מדינת ישראל נמצאת במקום טוב באמצע. אפילו מעבר לזה. אבל צריך לזכור שלאחר משתמטים מתשלום מס, למשל, זה מבצע לאומי. כל עוד אין דליפה מהמערכת החוצה, אני לא רואה בזה כל רע".

התפיסה הרואה בגביית מיסי אמת חשיבות עליונה מקובלת מאוד על העוסקים בנושא, ולא רק במשרד האוצר. בישיבות ועדת קלוגמן היו גם מי שטענו כי הסכנות שבטכנולוגיה המודרנית, המסוגלת לרכז עליך כל כך הרבה מידע, שקולות כנגד היתרונות בשימוש בטכנולוגיה זו. היום, אחרי שניתנו ההיתרים, אין פיקוח על השימוש בסמכות. לא תמיד מתעניינים במה שעושה, לדוגמה, מחלקת המודיעין של מינהל הכנסות המדינה.

באגפי המס, כשאומרים "מודיעין" – מתכוונים לכל המידע שנאסף עלינו מבלי ידיעתנו, מידע שמגיע ממאות מקורות ומתרכז כולו במאגר המידע הממוחשב של מחלקת המודיעין. כדרך כלל אוהבים לספר סיפורים פיקנטיים על עבודת המחלקה, על השימוש במלשינים, על מטוסי המחלקה המסיירים מעל שדות החקלאים. גרמה שהסיפורים על המידע האגור במחשב משעשעים פחות. אברהם צרפתי, המשנה לנציב מס הכנסה, מספר על שישה מיליון פריטי מידע האגורים כיום במחשב. השימוש במידע הזה הוא מסוג הפעולות היומיומיות שאיש אינו עוצר כדי להגות במשמעותן.

תוכיר פנימי של נציבות מס הכנסה מגלה טפח מהדברים. באגפי המס לא מחכים לדיווחים של הנישום. המשימה פשוטה: אסוף ואגור ככל יכולתך. וכך, ללא הרף, נאספים לתוך מאגר המידע הענק נתונים בקבוצות גדולות. בעת קליטת המידע לא מחפשים את האדם הבודד, אלא מתעניינים במאסה, בהמונים: כל מי שיצאו את גבולות הארץ בין תאריכים מסויימים, כל מי שרכשו כלי רכב, כלי שיט, כלי טיס, כל מי שירועים כמוכרי תות־שדה. הכל הולך.

מה מחזיק אותם שם

גברי בר־לביא עובד בשע"מ מאז תחילת דרכו כתוכניתן. מדרגת תוכניתן זוטר התקדם בהתמדה ובשנת 1980 התמנה למנהל היחידה. איתו צמח בחברה רוב הצוות הבכיר. אחרים נשרו במשך השנים. כדי להישאר במקום העבודה הזה, מתברר, צריך להיות אידאליסט.

בר־לביא אינו נוסע במכונית מנכ"לים. שוער חדש שהחל לעבוד בשע"מ לאחרונה סירב לתת לו להיכנס לחנייה: "זה לא יכול להיות המנכ"לו" קבע נחרצות למראה המכונית.

חלק גדול מהטיפול בעובדים מוקדש על ידי בר־לביא למציאת דרכים לשכנע אותם להישאר בשע"מ: "עובדים בכירים, שמקבלים כאן 1400 שקל בחודש, יקבלו בחוץ – בחברות פרטיות, בין שלושת אלפים לארבעת אלפים דולר לחודש. עובדים אחרים, בכירים פחות, מקבלים כאן בערך 800 שקל (!). מה שמחזיק אותם כאן זה שיש פה המון מה ללמוד מבחינה מקצועית. והם גם אוהבים לעבוד כאן. מרגישים כמו בבית".

פקיד השומה יודע על נישואים וגירושים, לידות ופטירות, כתובת חדשה, שיחות טלפון לחו"ל, איפה בילית, מה קנית, מה פרקת באישון לילה, אל מי פנית בהצעות עסקיות.

המידע הנאסף באופן שוטף אינו משמיט דבר: קנית תכשיט לאישתך? מס הכנסה רשם לפניו. היסקרת המחאה שמנה בחשבונך בבנק? מס הכנסה צירף אותה לנתוניו. רכשת דירה חדשה? במחלקת המודיעין יודעים על הבניין ועוקבים אחר הנעשה בו עוד מהרגע בו קיבל הקבלן היתר בנייה. קיבלת רשיון נהיגה? הצטרפת לרשימה נוספת בקרבי המחשב. ערכת מסיבת בר־מיצווה באולם שמחות? מס הכנסה משתתף בשימחתך.

ואם זה עדיין דורש הבהרה, אפשר בהחלט לומר שכל הנתונים האלו אינם נאספים כתחביב בלבד. צרפתי מסביר בנועם שהמידע נשלף כאשר מפקח המס מבקש לבדוק בתיקו של אדם מסויים, מתוך כל המידע הרב שנאסף, שולפים עכשיו את הפרטים המתייחסים לאדם הבודד.

וכך יושב הפקיד, קולד למחשב את שם האדם, ומול עיניו נפרש כל המידע הקיים על אותו אדם שנאסף ממקורות רבים עד להפתיע. פעם היו נדרשים שבועות של עבודה מאומצת כדי לאסוף מידע בהיקף דומה. היום נדרשות שניות ספורות, והמחשב פולט מידע ממויין. כעת יכול הפקיד לבדוק האם דיווח האדם למערכת המסים על כל נכסיו הידועים למחשב, האם הדיווח שהגיש אכן משקף את רמת חייו, האם הוא מסוגל לחיות ברמה זו לפי ההכנסה עליה דיווח.

צרפתי מודה ללא היסוס: ללא המחשב היתה פעילות מס הכנסה משתתקת לחלוטין. הכל מתחיל ונגמר במחשב. "מאגרי המידע עומדים היום ברמת תיחכום גבוהה ביותר, ולמיטב ידיעתי אין כיום מערכת ממוכנת שתדמה לזו שלנו" הוא אומר.

שותף שקט ואפור

כמו בפוליטיקה, לעתים מביאה תחושת העוצמה את בעליה להרחיק הרבה מעבר למטרתו המוצהרת. בשע"מ הלכו הלאה. המטרה שלהם גבוהה הרבה יותר: הם רוצים שהמחשב גם יבין את המידע. האינטגרציה היא שלב הכרחי בדרך זו.

איזו אינטגראציה?

ראשית, אינטגרציה בין מערכות מידע שונות במשרד האוצר. אתה מעוניין להציע שירותיך למשרד ממשלתי? לפני שבכלל ידברו איתך יבדקו אם יש לך חוב כלשהו למס כלשהו. אתה זכאי להחזרי כספים ממע"מ אבל בו־בזמן חייב במס הכנסה? העברת הכסף תיעשה אוטומטית, מבלי שבכלל תישאל אם אתה מעוניין להעביר את הכסף. היתר החוק מאפשר כל זאת, ובאוצר מנצלים את ההיתר מזה כמה חודשים.

בשלב שני יוצרים אינטגרציה בין מערכת הדיווחים של האזרח למערכת המודיעין. המחשב יכול כיום להשוות בין דיווחים למערכות שונות, ובין דיווחים שמגיעים לבין מידע נוסף. כאשר אחת ההוראות שניתנו לו מפרש משהו כחריגה, המחשב "מדליק נורה אדומה". 80 קריטריונים לחריגות ואלף נקודות אפשריות לסתירה מאפשרים לו למוור באופן מדוייק את מידת חומרת העבירה של הנישום.

ההמשך מתבקש מאליו. המחשב עובר בצורה סדרתית על דיווחים ומשווה אותם למידע המודיעיני. הדו"חות שהוא פולט שימושיים למדי. למשל: רשימת מאה החריגים הגדולים ביותר בין העוסקים בענף אולמי השמחות. למחרת מספרים העיתונים כיצד פשטו מפקחי המס על חתונות ובריתות ומסיבות, אבל לא מזכירים את השותף השקט והאפור למיבצעים הללו, במרכז המחשבים של שע"מ.

עו"ד חיים קלוגמן, מנכ"ל משרד המשפטים: בתנאי שהם רשאים"

פרופ' רות גביזון, האוניברסיטה העברית: "זו מלחמה אבודה"

אברהם צרפתי, המשנה לנציב מס הכנסה: "רמת תיחכום גבוהה"

היכן הגבול?

עכשיו אפשר כבר להתחיל לתמוה היכן הגבול. עד לאן יוכל משרד האוצר להרחיק כדי להתקרב ככל האפשר לגביית מס אמת? פרופסור רות גביזון, מרצה לפילוסופיה של המשפט באוניברסיטה העברית ופעילה באגודה לזכויות האזרח, מותחת את הקו בין מידע שנאסף ממילא לבין מידע שנאסף במיוחד:

"אם משהו ממילא נרשם, אין פגם בכך שרשויות המס ימנעו מעבריין, שהתגלה על פי מידע זה, להתחמק. אבל מידע על עסקת פרטיות שעושה אדם לא צריך להירשם במאגרי מידע".

בקונפליקט הקיים בין הרצון להגיע לגבייה כחוק לבין החשש מהצטברות מידע מיותר ומסוכן, הפיתרון אינו ברור. בעבר הציעה גביזון כי המידע לא ייאגר במקום אחד, אלא רק אצל מי שיצר אותו. כאשר יידרש אדם לתת הסברים, רק אז יישלפו הנתונים עליו ממקומות שונים. התשובה המוסמכת היתה: פיתרון כזה יהיה יקר מדי.

היום כבר מאוחר מכדי להחזיר את הגלגל לאחור. מאגר המידע קיים ופועל. אבל היכולת הטכנולוגית טרם מוצתה. גברי בר־לביא אינו מסתפק במצב הקיים. הוא היה רוצה שהמחשב יעשה עוד הרבה יותר. שהמחשב יבין את המידע. שהמחשב יוכל להחליט.

המטרה פשוטה: המידע עליך – קיים. כל מה שצריך המחשב לעשות זה לשלוף אותו, להשוות את הדיווח שלך על הכנסותיך למה שנאמר במקורות המידע האחרים, שאינם ידועים לך, לשקול את הדברים לפסק שבריר שניה ואז לפסוק באותיות מרצדות: הדיווח אינו מהימן.

את הכושר "לחשוב" מעניקה לו מערכת המכונה "מערכת מומחה". זו תוכנה מתוחכמת המאפשרת למחשב ללמוד להכיר את תהליכי המחשבה של איש המקצוע, במקרה זה – של מפקח המס. לאחר מכן היא מסוגלת להפעיל שיקולים אלה על נתונים חדשים משלה, ולהגיע למסקנות. היא גם מסוגלת ללמוד מטעויות, וכניגוד לבני־האדם – היא לעולם אינה שוכחת.

שם המשחק הוא בינה מלאכותית: האפשרות ליצור מחשב אינטליגנטי. נושא הנמצא בחזית המחקר המדעי בעולם, וגם אצלנו, במחשב של אגפי המס.

לאחרונה הסתיים הניסוי הראשון בהצלחה. לצורך הניסוי נבחר ענף ההנעלה. ראיינו עשרה מפקחי מע"מ ותיקים שנשאלו על נסיונם בתחום זה, על שיטות עבודתם, על הדרכים לגלות את מה שלא דווח. המחשב הוזן גם במידע כלכלי כללי על הנעשה בענף. התוצאה: המחשב מקבל נתונים על בעל חנות נעליים, הוא משקלל נתונים במספר גדול, מחליט על השיטות, לבסוף פולט שבעה דו"חות אפשריים.

כל אחד מהדו"חות הוא מחזור שהיה סביר לצפות לו בעסק המסויים הזה. אם כולם מראים על מחזור גדול מזה שדיווח בעל העסק, יש למדווח בעייה. במקרה אחר יצטרך חוקר המס להכריע בין הדו"חות.

בר־לביא מתכנן בניית מערכת מומחה מודולרית שתאסוף "גופי ידע" מתחומים שונים. דוגמה: יום אחד מחליטים שהמחשב צריך לדעת כל מה שרק אפשר לדעת על הנעשה ברוכני הפלאפל. המחשב יתחיל לשאול שאלות. על פי התשובות שיקבל מאנשי המס ותוך שימוש ב"גופי ידע" קיימים, יבנה המחשב גוף ידע חדש. היות שלענף רוכני הפלאפל מאפיינים הדומים לאלה של רוכני המשקאות והחטיפים, ישתמש בהם המחשב במשולב עם נתונים נוספים: תזרים פיתות כמו בענף החומוס, למשל.

בשלב שני הוא מתכנן דבר דומה גם עם מס הכנסה, שם הכללים מורכבים ומסובכים הרבה יותר.

בר־לביא מתאר את האפשרויות האלה בהתלהבות רבה: "זה אתגר אדיר. אם נגיע למיפוי של 70% מהמשק זו תהיה הצלחה כבירה. הייתי מוכן לעזוב את כל השאר ולהתעסק רק בזה." בדרך אופיינית לאיש מחשבים הוא מתייחס בהערצה ליכולת, שהטכנולוגיה נותנת בידיו.

האם מקבלי ההחלטות שנתנו את המלצתם, ואלה שנתנו את אישורם, היו מודעים לצפוי להתרחש?

עו"ד חיים קלוגמן: "מבחינת ההגנה על זכויות הפרט, מדינת ישראל נמצאת במקום טוב באמצע. כל עוד אין דליפה מהמערכת החוצה, אני לא רואה בזה כל רע".

אולם במחלקת המחשב של מינהל הכנסות המדינה.

פרופסור רות גביזון טוענת כי המצב נוצר לאחר שבכל פעם בדקו שאלה אחת בלבד, ורצו לתת בידי רשויות המס את הכלים הדרושים להם. "זילזלו באפשרות הטכנולוגית ליצור מאגרי מידע כל־כך גדולים ואחר־כך שסכנתם מרובה מתועלתם."

היא מזכירה כי בין חברי ועדת קלוגמן לא היו אנשי מקצוע מתחום המחשבים, ולא נבחנו ההשלכות הטכנולוגיות של החוק. היום, לדעתה, לא נותר הרבה לעשות. "אני חוששת שהסיכויים להיאבק בזה אינם טובים. זו מלחמה אבודה. מלחמה בטחנות־רוח. היה אפשר לצפות את זה מראש ומלכתחילה למנוע את המצב. אבל זה כבר חלב שנשפך."

שיא יעילות חדש ומאיים

המחשב של מערכת הגבייה של מדינת ישראל מתקרב כיום לשיא חדש של יעילות מאיימת. מפעילי המערכת חותרים כל העת לשיפור הישגיהם. הממונים עליהם עוצמים עיניהם, ספק עסוקים בענינים חשובים יותר ספק חוששים מלהתערב במשחק מסוכן.

ואילו הטכנולוגיה ממשיכה לעשות את שלה. מתקדמת ונותנת בידינו כלים משוכללים יותר ויותר. ומה אם המשתמש יעשה שימוש לא נכון בכלים אלה? על כך אין למחשבאים תשובה. הם עסוקים, בצדק רב, בפיתוח ובשיפור. להם אין זמן לחשוב על השלכות הדברים. מספרים שאלפרד נובל גם הוא לא עצר לחשוב על משמעות המצאתו החשובה – הדינמיט – עד לאחר שפיתוחה הסתיים.

יום יבוא ויקום דור חדש של מפקחי מס, דור שלא יידע עבודה ללא עזרת המחשב מהי. הידע שייצבר במחשב במשך כל השנים האלה יהיה כה רב עד שיהיה זה חסר טעם לנסות ולהתחרות בו. ממש כמו שאנו משתמשים היום במחשבי־כיס ולא מנסים להוכיח את יכולתנו השיכלית בתרגילי חשבון. הצעד האחרון שיוותר למפקח כזה יהיה רק להורות למחשב להחליט במקומו.

סוף עונת האשליות. הם ימצאו אותנו

כשהמציאו את המחשב, ייעדו אותו לעריכת חישובים. דיווח על נישומים הוא רעיון מאוחר יותר. כך התגלו קשיים לא מעטים בבניית המערכת. איך, למשל, לרשום נתוני מודיעין שאינם מספריים. איך לקשר בין הנתונים הנאספים לבני־האדם הרשומים במחשב? הנה כמה מהדברים שלמד מחשב אגפי המס:

איתור נישומים:

במדינת ישראל משמש מספר הזיהוי כמעט לכל מטרה, בניגוד למקובל בארצות מערביות אחרות. אבל גם אם אין למערכת מספר הזיהוי, היא מסוגלת להגיע לאדם המבוקש. די אם יתנו למחשב את מספר המכונית של האיש, והוא יגיע לבעלים. די בקבלת מספר החשבון בבנק כדי להגיע לבעל החשבון, ויש עוד נתוני מפתח רבים.

אימות הזהות:

"צליל" בשמו של אדם מספיק למחשב כדי לזהות אותו. אז גם אם כתוב במקום מסויים "ויניג" ובאחר – "ווניק", יזהה המחשב שמדובר באותו אדם. אחרי־כן הוא מתאם בין שאר הנתונים: גיל, מקום מגורים. לכל זיהוי ניתנת דרגת מהימנות בין 1 ל־5. שתי הדרגות ראשונות נחשבות לזיהוי ללא ספק.

מרשם המשפחות:

המחשב יודע היום על כל קישורי המשפחה שביניהו. אם מקבל המפקח מספר זהות כלשהו, הוא מסוגל לעקוב אחר קשרי משפחתו של האדם ולהסתעף לכל עבר. עיקר המידע מגיע ממרשם התושבים במשרד הפנים. אבל כפי שמלמד הקיפור שפתח כתבה זו, מקורות המידע רבים ומגוונים. קנית משאית ורשמת אותה על שם הסבתא? תוכל להיות בטוח שמישהו באגפי המס יתמה אם לסבתא יש אכן רשיון נהיגה מסוג ג'.

בנק כתובות:

המחשב אוגר את כל הכתובות הנקשרות בשמו של אדם: כתובת פרטית, כתובת עסקית, כתובות של קרובי משפחה, מי שמקווה להתחמק מקבלת הודעות ממס הכנסה ע"י שימוש בכתובות של קרובי־משפחה, כדאי שיפסיק להשלות את עצמו, הם ימצאו אותך בכל אשר תהיה.

המחשבים של היום הם גלמים מושלמים. עושים בדיוק את הנאמר להם, ותו לא. הם אינם טועים כי הם אינם חושבים. מה שמתואר כדרך כלל כטעות של המחשב הוא בשלב זה תמיד טעות של אנשים בשר ודם. ואילו בר־לביא חותר להפוך את המחשב למכונה אינטליגנטית. מכונה שתחשוב, ובהחלט יתכן – גם תטעה.

יום לא כל־כך רחוק אחר תגיע לתיבת הדואר בביתך ההודעה הרשמית הבאה: "לפי הנתונים שבידיו, החליט המחשב כי טעית בדיווח על הכנסותיך. השומה שנקבעה לך היא 920 אלף שקל. באם תמצא לנכון, אתה רשאי לערער על קביעה זו. אנא עשה זאת רק אם בידך פירוט מדוייק של השיקולים לסיום אתה חולק על הקביעה." ואז, נראה אותך מתווכח עם שיקול דעת של מחשב.

טל שחף

טיסה בלי מכשירים

לא קיים", ענה איטטינקטיווית איש ספרות בולט. ... שרבים היו רוצים למחוק את מיטרד נבות מעל ... הספרות העברית. האיש מפר את חלקת המים.

"אני רואה בו משהו ואנ־גוגי כזה", אומר יורם ... "כבד, רציני, הוא מגן על הטריטוריה של ... הספרות העברית כנאמנות אובססיווית". בעיתון ... "צומת השרון" כותב נבות ביקורת תיאטרון ... והיה מי שצייר לו דימוי של פלוגת ... היורה מתוך פרדסי השרון לכיוון תל־אביב ...

אמנון, לא היית רוצה להיות אהוד?

"זה יהיה שקר גם אם אומר שלא איכפת לי לא להיות אהוד. אני רוצה מאוד להיות אהוד ואהוב ... ומלוטף ומנושק על־ידי כל מי שבא אתי ... אינני מאזוכיסט ואני לא מיזנטרופ".

... האינטנסיווי של תשובה לשאלה פשוטה, ... לנבות, ומעבר לו מציץ האיש המסתתר ... ביקורת נוטים ומבע פנים מבוהל. אמנון ... שמגמן ורך, עיניו סורקים צרים, וולל ... וסיגריות, מרבה לצחוק בהנאה מרירה ... גם כשהוא לא נינוח, ולרוב הוא ... עצבנית, הוא אדם משעשע, שופע ... איש רעים להתרועע. ... אל התולה הלבנה הענקית השורצת

בביתו, הוא מביט בחלונות השכנים הזעיר־בורגנים המקיפים אותו בשיכון המבוסס ברעננה, ומגהך על תלישותו מן הסביבה, על מופרכות קיומו בין גגים על גגות ממעל למכוניות בסגפות מתחת. הוא מכור באהבה גדולה לשתי בנותיו, שהיום־יום שלהן מעורב לבלי הכר בתהליך ההקשה שלו על מכונת הכתיבה החשמלית. המכונה עצמה שחורה, לא נקיה, קלידיה שחוקים עד רק. בקרביה ניסתרת האגרסיוויות של הכותב.

מתוך יומן כתיבה: "עמ' 70. הרומן הגיע לנקודה ממנה אין חוזרים".

כל ההליכות של נבות, הנראות יותר כמרוצים מרתוניים קורעי־קרביים, מתבצעות בדרמטיות. יוצא ככה, הופעתו על בימת ביקורת הספרות בעיתונות היומית היתה פתאומית ומתמיהה. מיהו? שאלו אנשים, מאין באז משה בן־שאול, בעבר עורך המוסף הספרותי ב"מעריב", היה הראשון שנתן לו שטח נייר, ודווקא הביקורת הראשונה שפירסם נבות - על ספר הסיפורים של יצחק לאור, "מחוץ לגדר" - התמיהה לסופר. "עד היום אני רואה את הספר כמעניין מאוד, ואני יכול רק להביע צער שיצחק לאור לא המשיך בכתיבה סיפורתית".

איך קרה שהתחלת לכתוב ביקורת? פשוט ניגשת לבן־שאול והצעת לו את עצמך?

"באתי לבן־שאול והצעתי לו פרק מ'עונת המלכים' שהיה או ככתובים. בן־שאול אמר כהרגלו: אני עצבני ואין לי זמן. אמרתי לו: אתה לא צריך להיות עצבני ולא צריך להיות לך זמן, אתה רק צריך לקרוא שני עמודים. ואז בן־שאול אמר לי: סיפורים ושירים וכיו"ב יש לי כמו זבל. מבקרי שירה וסיפורת חסרים לי".

נבות יעד עצמו מנעוריו לעסוק בתיאטרון. יוסי יזרעאלי זוכר פרצוף נער יושב בחזרות של "פרגינט" ו"מריאה", בשעות שבהן חבשו נערים אחרים את ספסל בחינות המגן בתיכון. "הייתי התלמיד הגרוע ביותר שאפשר לשער", מרווח נבות. "אני מאמין שהייתי כזה בעקבות החוויות מהתקופה שעליה אני מספר ב'עונת המלכים' ו'טיסת מכשירים'".

"טיסת מכשירים", פתיחתו "בשנת 1948 נולדה פה מדינה מתוך הדם ומתוך התוהו ומתוך חטי הבשר של השיליה ומתוך האופל שלפני היש והיא עוד מדממת: המדינה הזאת נולדה מתוך־דם בניה הימאים (של אבנר כרמלי. ת.א.) שבדמם שילמו את בעירת הולדתה (כלהביוריים של ממלכת הגבעה)..."

הספר עוסק במלחמות זכות דם בין שתי חבורות

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

ילדים מגבעת שמואל, על גבול המעברה. ילדים בני 12 באמצע שנות השישים חיים על פי חלל פעור של מציאות חסרת חוקים, שבה הפאתוס של ימאי אכנר כרמלי, והצדק השחור־לבן של ביל קרטר, ממלאים להם תוכן של משמעות ויעוד. הילדים יוצרים לעצמם מערכות חוקים שרירותיות קשות מנשוא באין להם סמכויות בוגרות שאפשר לשאת אליהן עיניים. חיים על קו העוני ועל קו המוות של בני עולים חרשים מרומניה שאין להם שפה, אין להם דמויות הוריות, ואפילו ראש הממשלה שלהם, בן־גוריון, התפטר. את אפסות הקיום הממשי שלהם הם ממלאים בכידונים של ברזלי זווית מושחזים, להביורים של פליט, אבנים, בומרנגים ומרכבות של קוגלאגרים. הסיפור מובא בעברית רזה, מעורבבת ברומנית, והוא רץ לעיני הקורא בקצב מטורף ורוחק של ילד בבריחתו ממקור הפחד שלו.

איך התקבלה אצלך ההחלטה לעבור מתיאטרון לספרות?

"בסוף שנות ה־70 עמדתי לקבל לידי עבודת בימוי ראשונה. יוסי יזרעאלי, שהיה החונך שלי בתחום הזה, היה אז המנהל האמנותי של 'הבימה' והתכוון לתת בידי את בימוי 'אותו ואת בנו', של י. ד. ברקוביץ'. אלא שבאותו זמן מצאתי עצמי בתהליך של התכנסות. מצאתי עצמי כותב, בלי להתכוון, את הפרק הראשון ב'עונת המלכים'. אחר־כך באו הפרק השני והשלישי, ובעמוד 17 הייתי צריך להכריע בין שתי האופציות. פניתי לכתיבה סיפורתית. זה היה מהפך מבחינתי. הייתי צריך להתחיל את הכל מהתחלה, וזה כלל לימוד יסודי של המאטריה הנקראת ספרות עברית. עזבתי גם את העבודה בחברת מחשבים, שם הגעתי לתפקיד ניהולי בכיר, והכסף שהרווחתי שם מימן את כל כתיבת 'עונת המלכים'".

עמ' 17, "עונת המלכים": "וכך יצא המלך בלא נשק ושרביט, טעון ילקוט כבד. במרחק שני בתים הסיר את הכיפה והסתתר בין המחסן לגדר, לחזות בה (ביוספה, המלכה, הגיבורה, ת.א.) עוברת במעיל גשם כחול ובמוקיים של בנות, וגומיות נתונות בשערה שהיה מפוסק לשתי צמות שוות. אבל היא הלכה בצעד מהיר ולא הסבה פניה לאחור עד שנעלמה מעיניו (...) על כן פנה והלך, מתנודד מחוסר שינה, בדרך אל בית הספר הדתי".

מה בין שני הספרים? הרי שניהם עוסקים במלחמות מלכים בני אותו גיל אלים, בפרוורים העגומים של שכונות העולים החדשים.

"לעומק, קיימת מעט מאוד זהות בין שני הרומנים. עקרונות התשתית של כתיבת 'טיסת מכשירים', היו חתוכים ומוגדרים. קבעתי לעצמי מסגרת של 80 עמודי קווארטו שתכיל הכל, נפח לשוני כולל שלא יעלה על 1500 מלה. נגזר מזה שעמוד 81 ברומן הוא כישלון, ועל כל תה־ליך הכתיבה היה להתחיל מנקודת הא־פס. הרומן עוסק בחב־בורת ילדים עולים חרשים מרומניה. זה נתן לי אפשרות לקי־רוח עומק, בלא שית־אפשר לי פתח מילוט לנוסחים מעוגלים ומורחבים. רציתי להשיג גם איזו שהיא אנונימיות. במובן מסויים 'טיסת מכשירים' הוא רומן שיכול היה להכתב ע"י כל אחר, אילו הכיל על כתיבתו חוקים והיה לאלה שאני הכלתי על עצמי. יש, כמובן, הכרל עמוק במיקום ההתרחשות. הרומן הראשון בבני ברק, השני בגבעת שמואל, ואלה הם שני עולמות שונים. ילדי 'עונת המלכים' היו הילדים החזקים בכיתה. ילדי 'טיסת מכשירים' הם אחרוני הכיתה, אלה שתמיד מרביצים להם".

איך כותבים 14 גירסאות לספר? ממה עשוי היום־יום?

"אתה קם בבוקר, מתישב ליד שולחן הכתיבה, באמצע אתה הולך לקחת את הבנות מהגן ובית־הספר, אוכל צהריים, יושב שוב עד הערב. חמש וחצי שנים חייתי עם הילדים שכתבתי עליהם. מלכי השיכון טיפסו על השולחן, הסתובבו במכונת הכתיבה, במגירות. הם הופיעו בחלומותי. שינה זה חלק מתהליך היצירה".

"טיסת מכשירים" לוקח את הקורא למחוזות אלימים, חסרי מיסוך פואטי. תמונה של גוויית תינוק על פסי הרכבת. תמונה אחרת: ילד מפגר תוקע כידון בבטן של פרידה כדי שתבעט בראשו של אביו. קבוצת ילדים מענה ילד מהמעברה בתקיעת כידון באיזור הרקטום. מי שנבחר למלך עובר מבחני זוועה: הוא חייב לטפס על עמוד חשמל ולגעת בעטלף הארוך על בכל המתח הגבוה. הוא צריך להלך על קרש לא יציב מעל כור של סיד חי. הוא אמור לשרוף פרוות כלב בלהביור פליט. מתוך יומן הכתיבה: "אבל אתה נבות, שרפת? שרפת. והתחייבת לכתוב אמת. הייתי בן 12 אולי. אמרנו לעצמנו שבסיירת מטכ"ל עושים אותו דבר כל הזמן, וגם בקומנדו הימי".

"מבקר חייב להיות או אישיות מרת נפש שיש לה אידאה ספרותית בולעת כל, או איש חסר רגישות אנושית למה שאינו נייר כתוב".

הילדים בשני הספרים, זה אתה? הרי גם היום אתה הולך עד הסוף במי־לחמותיך עד שהדם נוטף, שלך ושל אלה שאתה מבקר.

"אינני כותב על שום דבר שלא ראיתי או חוויתי או שאני לא יודע עליו ממקור ראשון. אבל היום, ממרחק כתיבת שני רומנים, קשה לי לחתוך בין החומרים הביוגרפיים לבין חומרים אחרים. כל אחת מדמויות המלכים האלה היא הרבה אני. ולא בגלל זה אני אוהב את הילדים הדגנרטיביים האלה אהבה אומללה וחסרת פשר. הם באמת התכוונו להיות הרבה יותר טובים מכל אחד מאיתנו. זה לא אשמתם שהם סטו יחד עם כל המערכת המעוותת. הם רצו להיות טייסי הקרב של המדינה, ולא היה לאיש מהם סיכוי לכך. הם יכלו מקסימום, במקרה הטוב, להגיע לבית־הספר הטכני של חיל האוויר ולהפוך למכונאי מטוסים. בעובדה שאיפשרתי להם להיות טייסים ולו לרגע מדומיין אחד, טמון 'התיקון' שיכולה הספרות העברית לתקן ביחס למציאות. הרומן שלי הוא רטייה קטנה על פצע עמוק וממוגל".

הילדים האלה, אומר נבות, הם היום המעיים של המדינה. הם גרים ברעננה, כמוהו, ורודפים אחרי מותרות באותה ריצה בהולה ומיוזעת שבה דהרו עם הכידון ביר בילדותם. וגם היום מספקת להם המציאות רק סיסמאות שחוקות להיאחז בהן, והאחיזה נשמטת.

חקירה (מתוך "טיסת מכשירים"): "... הוא כמו תושב שפו זה המורה אבירי שתמיד מסביר מחדש שהם אף פעם לא יוכלו אפילו להתחיל להבין או אלי נבקש ממנו להתחיל להתאמן ולהסביר בתמציתיות למה התכוון אה דה גורדון כשאמר באין עם עולם אין אדם לאדם אין יחיד הארס?"

ממה נובעת האלימות של הילדים האלה?

"הילדים האלה מבטאים את הצורך לתקן הכל מחדש. שום דבר בעולם שלהם לא נראה טוב. הכל נראה כאילו השתינו עליו".

נבות, בן 35, נולד וגדל בבני־ברק, על גבול שכונות החרדים. הורים מגליציה ורוסיה הלבנה. הוא מסתכל בהיצע הצעצועים של בנותיו וזוכר תקופות ישראליות אחרות. ב"טיסת מכשירים" יושבת משפחה שלמה מרי ערב ומרכיבה ערימות של שטקרים, בגלל דלות המצב הכלכלי. נבות זוכר תופעה נפוצה כזאת, של משפחות שמרכיבות עטים או אביזרים אחרים לסיוע בפרנסה לאחר שעות העבודה. מי קרא אז ספרי ילדים? אמנון הילד שינן את "בכוח המעשה" של אברהם קריניצי, ובדרך נעלמה צנח לידיו גם "מות ליסנדה" של יצחק אורפז.

מה עשית בגיל ארבע עשרה, בתקופת שאחרי ארועי "טיסת מכשירים"?

"ישבתי והתבוננתי החוצה דרך החלון, כי אסור היה לנו לצאת החוצה אחרי פירוק הממלכה. כל אלה שהצקנו להם כשהיינו מלכים, ארבו לנו בחוץ. לבית־ספר אפשר היה להגיע רק בריצה. אסור היה לצאת בהפסקות, כי היה מסוכן, וחזרה הביתה גם כן בריצה. ישבתי בבית וקראתי את 'מות ליסנדה' של יצחק אורפז".

ואחר כך?

"קראתי שוב את 'מות ליסנדה' ושוב, ועוד פעם".

איך למדת ספרות? באוניברסיטה?

"לא, באקדמיה למדתי תיאטרון. לימוד בעוצמה

(המשך בעמוד 40)

גבריאל מוקד: הוא מצפוני

דוד גרוסמן: לא מתייחס

יורם קניוק: יושר קשוח

ניסים קלדרון: אין מה לומר

אורציון ברתנא: הוא מקדים

מי בעד, מי נגד, מי נמנע

איך אתה מעריך את אמנון נבות כסופר ומבקר ספרות?

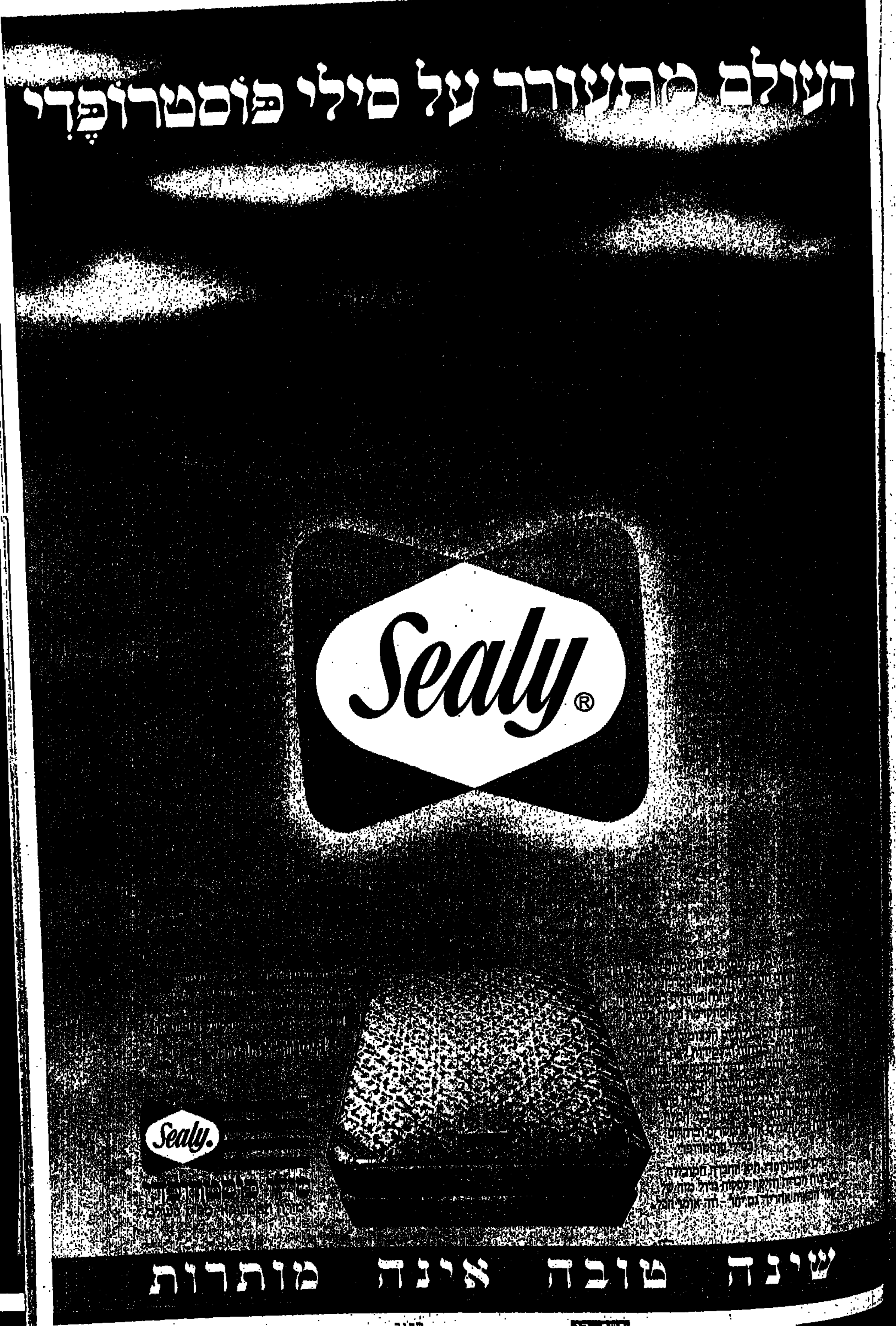
גבריאל מוקד: "הוא חשוב מאוד כמבקר פרוזה, בוודאי אחת הדמויות החשובות בשנות ה־80'. הוא רואה את כל הרצף של הספרות העברית, עם האבות המייסדים גנסין, ברדיצבסקי, ברנר. הוא מצפוני, ל. קטלן לשם קטילה. הוא ויתר על הרבה בגלל הביקורת. ביקורת מן הסוג שלו אינה סגולה טובה למספר. אני מכבד אותו, אם כי אינני מסכים לכל דעה שלו. הרומן 'טיסת מכשירים' אינו אופנתי לא מבחינת הנושא ולא מבחינת הצורה. הוא חורש לעומק. הוא נוגע בכאבים טראומטיים של עצמו, בצורה נסיונית, מעניינת".

דוד גרוסמן: "לא רוצה להתייחס".

יורם קניוק: "יש בו יושר קשוח כזה, יושר מוחלט לגבי ספרות. הוא אחד מהכוחות המבטיחים בספרות הישראלית. הוא בודה מציאות שהוא חי בה מצד אחד ובכל זאת היא על גבול הפנטסטי. הוא נשאר נאמן לדברים התמוהים שהתרחשו בילדותו, לא קורץ לקורא, מנסה להגיד משהו שלא אמרו בדרך שלא אמרו. הרבה אנשים שניסו ללכת בדרך הזאת נישברו. אני חושב שזה יפה. אמנון לא הולך בתלם, ואם אתה לא הולך בתלם אתה עלול להיעלם בארץ הקטנה שלנו".

ניסים קלדרון: "אין לי מה לומר".

אורציון ברתנא: "הסיפורת של נבות והביקורת שלו משלימות זו את זו. אם הוא ייצא מעבר לסיפורי ממלכת הילדים על גדוח גהה, הוא יהיה אחד המספרים החשובים שלנו. ב'טיסת מכשירים' הוא מתאר חוליה שלא תוארה עד כה כנושא בפני עצמו, ישראל השנייה בתקופה שלפני מלחמת ששת הימים. אני אוהב אצלו את העקביות. על רקע מה שניכתב היום, יש לו סבלנות לדבר על החיים כמשל. תאורי הילדות שלו הם מטונימיה על הקיום שלנו. גם בביקורת שלו וגם בסיפורת הוא מקדים את מה שנעשה בספרות הישראלית. אני מקווה שאנשי הספרות יוכלו להתיחס למה שכתב ברומן החדש".

בין מוחמר לפול, והגליל בחלון

קצת צפונה לצומת גולני, בצד הכביש המושך לכיוון עילבון והגליל העליון, ישנה תחנת דלק גדולה. בתחנת הדלק הגדולה ישנה מסעדה גדולה, עם חלונות גדולים שדרכם ניבטים הרים הגדולים של הגליל התחתון. "נימר" קוראים למסעדה הזו, שהיא, כמובן, מסעדה ערבית עם אוכל מזרחי־ישראלי שעליו יש קונצנזוס מלא בין תושביה היהודים והערבים של הארץ הזו.

נהג משאית שהמליץ בפני על המקום הסביר לי שאת היהודים אפשר לרמות בקלות עם שמן זית שאינו בדיוק שמן זית, עם בשר כבש שהוא בעצם בשר הודו ועם טחינה העשוייה משומשמין סוג ז'. ערבים האמונים מדורי־דורות על אוכל זה לא ייכנסו למסעדה שמתחכמת איתו. קשה מאוד למכור להם קציצות בשר תרנגולי הודו שהתחפש לכבש תמים. ומאחר שחלק לא מבוטל של לקוחות מסעדת "נימר" הם ערבים מהכפרים הסמוכים, הרי גם לסועד היהודי מובטח שהכבש הוא כבש ושמן הזית לא הופק מסוייה, המצליצלן.

ועוד אמר לנו בעל המשאית שהמליץ על "נימר", כי נהג משאית יהודי עושה לפעמים מהכסף זבל, ואילו נימר – שהיה בעבר בעל צי משאיות – ידע לעשות מזבל כסף: הוא היה מפנה את האשפה ממחנות צה"ל בחינם, ואת חלק המבחר שבאשפה היה מוכר בכסף של לבעלי החזיריות שבגליל. צה"ל חסך כסף רב בסעיף פינוי אשפה, החזירים בגליל השמינו, ונימר לא הפסיד.

פותחים שולחן אצל "נימר" מצפון לצומת גולני עם הרי הגליל התחתון בחלון (צילום: בני גלזר).

היום יש לו מסעדה גדולה, נקייה מאוד. המלצרים לבושים בחלוקים לבנים קצרים, נטולי מרבב. בשר חזיר לא תקבל שם. כבש ועוף – בשפע. עוצרים אצלו כבר בשעות הבוקר. "אשכנזים" מזמינים חביתה וסלט. מי שאמון על המטבח המזרחי מזמין פול חם עם חומוס. מקבלים אותם עם פיתות וחמוצים במחיר "כסאח" – שלושה וחצי שקלים בלבד.

התפריט, כמו שאומרים, מכובד. הרבה מנות ראשונות, קצת ממולאים, בשרים ודגים. את מרבית המנות הראשונות אתה יכול לראות בדלפק. חלק מהן לא תזהה לפי צורתן. ישמחו להסביר לך. יש במסעדה טבח ערבי שעבד כמה שנים במסעדה של יוצאי מרוקו בחיפה, ואת השפעת המסעדה החיפאית תוכל לפגוש גם במסעדה הערבית־הגלילית הזו.

יש שם מה שקרוי בתפריט "חומוס מרוקני" – עם גרגירי חימצה שלמים, בשר טחון וחצילים, מתובלן בנדיבות. יש שם סלט בצל עם קצת כוסברה והרבה סומאק, ויש "מוח מרוקני" עם פטריות, או בשר עשוי עם זיתים נטולי־גלעין. תוכל להזמין ולקבל שם גם "מוחמר" – עוף פרוש על מצע בצקי רווי שומן ותבלינים. אחת המנות היותר יקרות – פילה עשוי על גחלים. אכלנו ונהנינו.

מחירי "נימר" סבירים בהחלט: סלטים – 2 שקלים. חומוס עם צנובר – 4 שקלים. לאבנה – 3 שקלים. ממולאים – 5 שקלים. בשר עם זיתים – 12 שקלים. חומוס עם בשר וצנובר – 12 שקלים. עוף בגריל – 10 שקלים. פתוח כל יום, כל היום.

מיאו"ל

אם בא לך "בא לי"

אם בא לך דווקא "בא לי", שלא יבוא לך בשעת העומס של הצהריים. אז צפוף שם מאוד ורועש לא כל כך אי־אי־אי. מי בא ל"בא לי" בשעות העומס? בעיקר צעירים וצעירות העובדים או מגיעים לאיזור העסקים והעיסוקים של פריפריית אבן־גבירול בתל־אביב. למה דווקא את המסעדה הזו, הקוראת לעצמה תימנית? מפני שמחיריה מתונים, ולעצמתם רמת סבירה. גם לתעודת כשרות של הרבנות יש ודאי חלק בזה.

אז אם בא לך "בא לי" (רחוב אבן־גבירול 8) בוא לפני או אחרי שעות־השיא. המלצרית, הנדחקת בקושי בין מעט השולחנות המצופפים, תגיע אליך אז מהר יותר, תשרת אותך טוב יותר.

אכלנו שם חומוס סתמי מינוס וטחינה באותה רמה לא־מלהיבה (2 שקלים). ותרו על אלה. יש שם מנות ראשונות הרבה יותר מוצלחות. לגמון מרק אפונה טוב מאוד, לא שיגרתי (3 שקלים), שהכיל כל מיני ירקות ועלה ממנו ניחוח התבלינים האופייניים למסעדות כאלה. לגבי הקציצות – לא ידע במה בשר ובמה לחם היה בהן ומאיזה סוג בדיוק היה הבשר. אבל טעמן היה סביר בהחלט. מולם אכלנו מרק בשר, מסוג המרקים המשביעים. היו בו פיסות בשר, רבעי תפוד וכל מיני ירקות.

על המנה האחרונה ויתרנו. לא היתה לנו סבלנות להמתין עד שהמלצרית תלהוצה תתפנה.

למרות שהמסעדה קטנה – התפריט גדול למדי. מי שמבקש את הסגנון התימני יכול להזמין שם מלאווח וג'חנון וגם מרק רגל. לעומת אלה מציעה המסעדה התימנית הזו גם נקניקיות לא כל־כך תימניות. אבל מחיר מחיר המנה הזו 7 שקלים בלבד.

הכלל שלנו בבנקאו היות יוצאים מהכלל!

בדרך כלל מנכ"ל בנק פונה אישית לציבור עם הצגת הדו"חות הכספיים, עליהם הוא חתום. אך לכל כלל יש יוצא מהכלל.

הדו"חות הכספיים מציגים „מספרים יבשים". הפעם ברצוני לשתף אתכם בתפישה הרעיונית המסבירה את ההישגים המשתקפים בדו"חות אלו. זה כמה שנים יכולתם להבחין כי איננו מסתפקים בשגרה אלא מחפשים פתרונות מקוריים וחדשניים כמענה לצרכיך - הלקוח. יוזמה ויצירתיות הם שהביאו ללקוחותינו את „עו"ש משופר", „חשבון עסקי משופר", שעות פתיחה חורגות מן המקובל, סל הטבות משמעותי בתחום החסכון והפקדונות וכן שיפורים ברמת השרות והטכנולוגיה.

התפישה הרעיונית מתבססת על הכרה ואמונה כי מה שמשתלם ללקוח משתלם, בסופו של דבר, גם לבנק. ואכן בשנים האחרונות הצטרפו לבנק עשרות אלפי לקוחות חדשים, רבים מהם אשר פתחו בבינלאומי חשבון נוסף הפכו אותו תוך זמן קצר לחשבון עיקרי. הדו"חות הכספיים של הבנק מצביעים שנה אחר שנה על איתנות פיננסית ועל שיעור רווחיות מן הגבוהים במערכת הבנקאות הישראלית. תפיסה שיווקית, יוזמות ופתרונות יחודיים ויוצאים מהכלל במקביל לגישה סולידית ורצינית הם שאפיינו ומאפיינים את הבנק הבינלאומי.

סקרי דעת קהל חוזרים ומצביעים על כך שהבנק מצטייר בעיני הציבור כבנק יחודי ויוצא דופן בעולם הבנקאות הישראלי. אני רואה זאת כמחמאה גדולה. גם הלקוחות העסקיים התובעים ובצדק רב פתרונות לצרכים מורכבים מוצאים בבינלאומי תשובה הולמת לציפיותיהם.

גם בעתיד הנהלת הבנק וצבור העובדים יעשו הכל בכדי לתת לך הלקוח שרות מעולה, יחס אישי ופתרונות הולמים לצרכיך.

זה האתגר שלנו: להמשיך ולהיות בנק יחודי – בנק יוצא מהכלל.

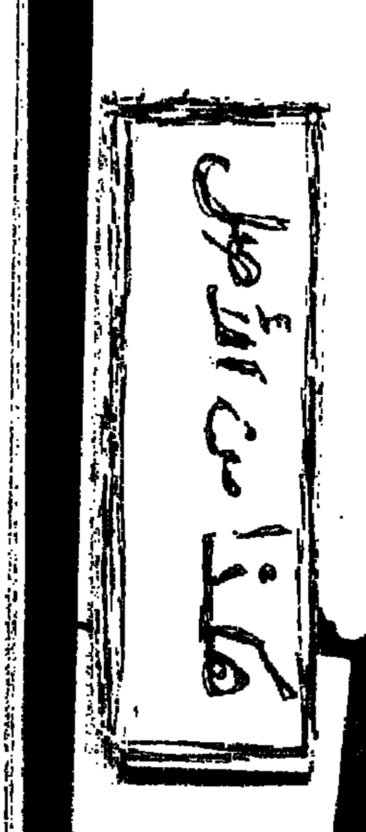
שלום זינגר
מנהל כללי

נק הבינלאומי הראשון. יוצא מהכלל.

ילדה יפה כפר־סבא

אלונה פרידמן, דוגמנית. 16 פלוס, ותק מקצועי של שנתיים פלוס ומאות דולרים לצילום. חיוך כובש וגילויי ילדות מתחת למעטה הנשיות. מקום שני בתחרות בינלאומית והצעה קוסמת: חוזה עבודה לשלוש שנים בסך 250 אלף דולר אם תישאר בחו"ל. אבל היא כאן, בתצוגות ובעתונים בירחונים ובקולנוע. שום דבר לא נעשה בשביל הכסף, מדגישים במשפחה [illegible] רק בשביל הכיף. אבל המסלול נע בכיוון אחד: קדימה.

מאת אורית הראל

(המשך מהעמוד הקודם)
ויפות עם פוטנציאל להיות דוגמניות. אלונה סיפרה לאמא וגם אמרה שהיא היתה רוצה ללכת, בשביל הספורט. אמא אמרה בסדר, וככה הגיעו לחברה של המורה להתעמלות. זו נתנה כילדה היפה מבט אחד והמליצה בחום ללכת למנחם עוז. ולא לשכוח להביא כמה תמונות מהבית, כאלה שאבא צילם כהזרמנויות משפחתיות. אז הם הלכו.

מנחם עוז התלהב, קבע מועד לצילומי מבחן

אלונה בצילומי אופנה (בצילום הימני והמרכזי) ובבית, עם האחיות (משמאל צילום: שמואל רחמני).

והשאיר על השולחן את התמונות שאבא צילם. למחרת באו לסטודיו נציגים של יצרן בגדים ידוע, ראו במקרה את התמונות שעל השולחן והחליטו שזו האחת והיחידה. אותה הם רוצים. וכך, יומיים אחרי שכף רגלה דרכה לראשונה בסטודיו של צלם, עם אפס נסיון, הגיעה אלונה למשימת הדוגמנות הראשונה שלה.

„ח שבתי שתוך שעה אני בחוץ", היא נזכרת. "והנה אני נכנסת ורואה שבכלל מישהו אחר מצטלם ואני צריכה לחכות. ככה ישבתי ורק חיכיתי. שעתיים וחצי. אחר־כך אמרו שצריכים לאפר אותי. חשבתי שיעשו לי פס על העיניים וישימו ליפסטיק, שגם את זה עוד לא עשיתי אז, ופתאום התחילו למרוח עלי משחה כזאת ומשחה אחרת ומרחו ומרחו. והספרית עשתה לי כל מיני דברים משונים בשיער. וגיליתי מה שלא ידעתי, שיש המון אנשים שנמצאים בסטודיו בזמן הצילום, ובפעם הראשונה זה היה נורא מביך".

מביך, מביך, אבל הילדה התגברה. ועשתה את זה כנראה לא רע. עובדה, מנחם עוז לא רק טיפח ולימד את הקטנה איך ומי ומה, הוא גם החתים אותה על חוזה צילומים בלעדי איתו למשך שנתיים (שתוקפו פג לפני כחודש). "מנחם הדריך אותי מההתחלה, לימד אותי כל מה שאני יודעת. אני חייבת לו הכל והוא גם ידיד המשפחה", אומרת אלונה. "והוא חמוד", מוסיפה אמא־מירי.

היא יודעת. היא מלווה את אלונה לכל הצילומים, יושבת בצד ומביטה. מפקחת ודוממת, אפשר להגיד. "היא אוהבת את זה", סונט בה מהצד אבא־גבי. אשתו מודה באשמה. כן, היא אוהבת את העניין. "אני חושבת שהנוכחות שלי גורמת לזה שיש כלפי הילדה יותר יראת כבוד", מסבירה מירי. אבל היא מעולם לא אמרה לא, לא הטילה וטו על איזושהי פוזה או חשיפה, כי דרישה לכאלה פשוט לא הוצגה, היא אומרת. "היה ברור מהבעת הפנים של אלונה או כשהיא בעצמה הבהירה, מה הגבול", היא מסבירה. אצל אלונה אין חוכמות: לא מוכנה להצטלם בעירום וגם לא לדגמן לבנים.

אבל קטע קשה אחד בכל זאת היה בהתחלה. קשור בפוסטר ההוא שרוסס בחוצות עיר הקודש. פרסומת לג'ינס. אלונה, דוגמנית טירונית בת 14 וחצי, נתבקשה להתיישב בפיסוק על ברכיו של גברבר צעיר. "ראיתי שהיא ממש לא יכולה, שקשה לה לעשות את זה. היא היתה בסך הכל ילדה. אבל היא לא יכלה להתנגד, ובסוף איכשהו הצילום יצא. כשחזרנו הביתה היא בכתה, אמרה לי – אמא, מה יהיה אם זה יתפרסם, מה יגיד המורה לתנ"ך, מה יגידו הילדים?"

בקיץ שעבר ייצגה אלונה את ישראל בתחרות דוגמניות בינלאומית "הפנים של שנות ה־80". גם לשם הגיעה בעצתו של מנחם עוז. "זה פותח הרבה דלתות בכל העולם. התחרות נערכה בפלורידה, בארה"ב, ואירגנה אותה סוכנות הדוגמניות של איילין פורד שאומרים שהיא הכי גדולה בעולם", מספרת אלונה. "כל השופטים שהיו שם, וראו אותי, גם הם בעלי סוכנויות".

אלונה לא זכתה במקום הראשון בתחרות. היא הגיעה "רק" למקום השני וזכתה גם בתחרות מישנית, תחרות החיוך היפה ביותר. אבא־גבי שולף מערימת הקסטות את זו של התחרות, פותח את הווידאו והזכרונות המתוקים מרצדים על המסך בטכניקלור. הדוגמנית הבינלאומית ג'רי הול, חברתו של מיק ג'אגר, מסבירה לבנות את חשיבות התואר. המנחה, כוכב הטלוויזיה האמריקני דיק קלארק, מצביע על דוגמנית שעונדת את שרשרת הפרס בעבור החיוך היפה ביותר. זהב ויהלומים בשווי 5000 דולר. והנה פרצופה המופתע של אלונה כשעונדים לה את השרשרת. מחיאות כפיים ותזמורת.

"זה נכספת", אומרת אמא־מירי. "אין מה לעשות עם זה פה בארץ", אומרת אלונה.

"השופטים רצו לתת לה את המקום הראשון", נזכרת מירי, "אבל אם נשאיר אותה באמריקה לשלוש שנים. מול שהיינו מספיק מפוכחים ואמרנו לה 'תארזי, נוסעים הביתה', היא עוד רצתה להישאר עד סוף אוגוסט ולחזור ישר ללימודים, ומזל שסירבנו, כי היתה לה נחיתה קשה מאוד". כן, אמא ואבא היו שם, באמריקה, נסעו לראות מקרוב את הבת עושה להם נחת.

אלונה זוכרת שהשופטים שאלו על הצבא. "הם ישר חקרו על הצבא – לכל מועמדת היה ראיון – וזה היה השיקול". הפרס שלא קיבלה – חוזה עבודה לשלוש שנים בסך 250 אלף דולר. "יש תחושה של הפסד, כי אני רוצה לעבוד, אבל יש גם יסורי מצפון כי אני יודעת שאני צריכה לשרת את המדינה, שיש לי גם זכויות אבל גם חובות". בינתיים כל הרילוקה הצבאית עדיין רחוקה, בינתיים היא רק בכתה י"א מגמה ריאלית־פיסיקלית. "תכתבי 'כצנלסון כפר סבא', שיהיו מרוצים", היא מגחכת. כתבתי.

באמריקה, בסיום התחרות, אלונה נשארה עוד שבועיים בביתה של איילין פורד, כאורחת שלה. מנהטן, בית פרטי בן חמש קומות, משרתים ומרדניות, מלווים רשמיים וסידרה אינסופית של אירועים נוצצים. הזוהר שקורן מהטלוויזיה ב"שושלת" ו"דאלאס" נהפך לצורת חיים שרואים בעיניים. הנוף סינוור את הקטנה מכפר־סבא.

„ה יא חיה בסטייל של ריינאסטי, עם לימוזינות ונהגים יפניים, טבלה נמין עושר וחשבה שזאת אמריקה", מגלה אמא־מירי. "לקחו אותה רק למקומות המפוארים, למסעדות, קוקטיילים, היו לה מלווים שחיכו לה וכל הזמן עטפו אותה בתחמאות. כשאלונה היתה אצל איילין פורד בבית ובאנו לבקר אותה, היא פתחה לנו את הדלת ואני לא הכרתי אותה. אמרתי לעצמי – זו הבת שלי? היא היתה כל־כך אחרת וזוהרת. היא לקחה אותנו לסיור במנהטן, לבלומינגדייל'ס, הרימה ידיים, עצרה מוניות ואני אמרתי לעצמי, אלוהים, היא רק בת 16. ראיתי שהיא קצת מאבדת את הצפון, והיא בעצם רצתה שנחליט בשבילה. אמרתי לה, אם תבואי הביתה ב־29 באוגוסט לחדר הקטן שלך, ותצטרכי לעטוף ספרים ומחברות, תאבדי את הראש. והיא אחר כך אמרה שצדקתי".

אלונה מסתכלת באמא ומהנהנת בהסכמה. "החזרה היתה קשה. כל מה שאמרו לי שם, כל הסוכנים שאמרו שאני יכולה להצליח מאוד, זה נורא מפתה. ולחזור למציאות האפורה זה קשה. ונורא אהבתי".

(המשך בעמוד 89)

„כשמסתכלים עלי ומדברים, אני קולטת, ומתעלמת. לפעמים אני מסתכלת בחזרה והם לא מורידים את העיניים, ואז אני נבוכה ואני מורידה את העיניים".

ילדה יפה

(המשך מעמוד 36)

להסתובב בניו־יורק, בבלומינגדייל'ס, ופתאום היה צריך לחזור לארץ, לשיגרה".

לקח לה אי אלה ימים טובים להפסיק לכהות בחלל ולהתאפס על מציאות של ספרים ומחברות ומבחנים ושיעורים. "אני רוצה לחזור לאמריקה לאיזושהי תקופה", היא אומרת. "הבטיחו לי כל מיני הבטחות וזה מה שנשאר לי. יכול להיות שהכל שקרים, אבל עד שלא אנסה, תמיד אחיה באשליות שפיספסתי משהו". נכון לעכשיו, יש כבר הבטחות לצילומים בחו"ל בפסח ובחופש הגדול.

כשהתחילה עם הדוגמנות ברצינות היו דאגות בעניין מה יהיה עם הלימודים. מצד הסכים והסכנות, בעיקר. אין מה לדאוג, מכריזים ההורים, היא תלמידה מצויינת. בכל זאת, ילדה עובדת ולומדת – "היא מתמודדת עם זה יפה מאוד", מצהירה אמא־מירי. בהמשך היא מודה ש"כל העניין קצת מלחיץ את אלונה כי היא מנסה להיות עשר בכל התחומים, וזה קשה. יש רגעים שאני רואה שהיא לחוצה. ואז אני אומרת לה בואי נפסיק, אבל באיזשהו מקום כבר גם אי־אפשר גם לחזור אחורה".

מילכוד משונה. הילדה רוצה, אומרת שנהנית, ההורים לא דוחפים, הם אומרים, אבל מאוד תומכים וגאים. שום דבר לא נעשה בשביל הכסף, מרגישים כולם, רק בשביל הכיף. אבל המסלול נע בכיוון אחר. קרימה. "אני חושבת שיש לה חיים יותר מעניינים מאשר לילדה אחרת בגילה. היא טוענת שיש לה עוד עיסוק והיא גם מרוויחה, וזה מוסיף לאגו שלה".

מפורסמת בת 16 פלוס, קמה בבוקר והולכת לבחינה במתימטיקה. באה הביתה בצהריים, הולכת לישון וקמה לתצוגה או לצילומים. לא כל יום, היא ממהרת להדגיש, ולא לפני בחינה, אבל באורח קבוע. בבוקר היא מוקפת "ילדים", כפי שהיא מכנה אותם. אחר הצהריים – מוקפת מבוגרים. ואמא אומרת: "היא התבגרה, כי היא מסתובבת המון בין מבוגרים. היא אחרת בערב, כשהיא יוצאת לעבודה, ואחרת בבוקר. היא אומרת שבני גילה מדברים על דברים שכבר מזמן לא מעניינים אותה. גם על המסלול היא היום הצעירה, אבל מאז ומתמיד היא היתה ילדה יותר בוגרת, רצינית. הילדה היחידה שחוזרת נקייה מהגן".

אלונה אומרת: "התרגלתי למבוגרים יותר. גם החברים של החבר שלי, גם מי שאני עובדת איתו. בבית־הספר יש רבים שמפחדים לדבר איתי, גם כאלה שהיו איתי עד כתה ט', כשהתפרסמתי. אני ישר קולטת כשאני מגיעה לאיזה מקום ואנשים מסתכלים עלי ומדברים, ואני מתעלמת מזה. לפעמים אני מסתכלת על אנשים בחזרה והם לא מורידים ממני את העיניים, ואז אני נבוכה ואני מורידה את העיניים".

"תלמיד אחר ראה את אחת הבנות מדברת עם אלונה ושאל איך יש לה אומץ לדבר איתה, עם מפורסמת כזו. היא סיפרה לאלונה, ואלונה באה אליו ואמרה לו 'תראה, אני בשר ודם, אפשר לדבר איתי'", מוסיף גבי. ומירי מתוקת: "היא יוצרת את הקשר, לא מבינה למה אנשים מתרחקים, זה פוגע בה. היא ניגשת ויוצרת את הקשר מחדש, מבהירה שהיא אותה אלונה שהיתה קודם. זה לא כל־כך נעים, אבל זה מחיר התהילה".

בבית עוטפים אותה בהרבה אהבה, מרפדים לה את הדרך בהמון תמיכה. זה מפנק. אמא, אבא ושתי אחיות צעירות מאלונה: אורית, בת 15, ואיריס, בת שמונה, שהתחילה עכשיו גם היא להצטלם למודעות. "הצלמים ראו אותה כשבאה איתי לראות את אלונה בעבודה, והתלהבו", מחייכת אמא־מירי בסיפוק.

פינת האוכל מקושטת בתצלומים של אלונה, גם החדר של אורית. אצל אלונה בחדר – אין זכר לתמונות. "כי בכל אחת אני רואה דברים שיכולתי לעשות יותר טוב", וגם שלא יגידו ש"אלונה תלתה תמונות שלה בכל הבית, שהכל מטופף בצילומים

שלה". אם יש בקיעים בחומת האחרות האוהבת הזו – זר לא יבחין בהם. הם מכוסים בהרבה שביעות רצון, משפטים פסקניים וחיוכים מלאי בטחון.

ויש גם חבר מפרגן. אה, החבר. גבר בן 21, סטודנט לכלכלה וראיית חשבון, שחקן לשעבר במכבי ת"א כדורסל, היום במכבי רדום. אידו (כ"א', על שם הדודה אידה) שטיינברגר. הם הכירו כשעשו ביחד סרטון פרסומת למיץ. אלונה היתה בת 15 וחצי.

אמא־מירי: "הוא לא חשב שהיא בת 15 וחצי, היא הרי נראתה שם יותר מבוגרת. הוא צילצל, גישש, לא ידע מה יעשה איתה. גם אנחנו נבהלנו קצת בהתחלה, אבל זה בסדר, זה עובר כבר שנה. אלונה בעצמה אומרת שעם בני גילה היא לא היתה יכולה להסתדר, כי הם ילדותיים מדי". החבר, אגב, מאוד אוהב את העובדה שאלונה שלו הופיעה באחרונה באחד העתונים בדירוג של אנשים ודברים שהם "אין".

ילדה בת 16 פלוס, מרוויחה "כמה מאות דולרים" בעבור יום צילומים. מה עושים עם כל הכסף? "חוסכים לה", אומרים כולם במקהלה. ואם היא רוצה משהו יוצא־דופן, או היא קונה לעצמה. מזה למשל בגד מעור. אבל בדרך־כלל אין לה סבלנות למדוד בגדים מרוב ההתלבשויות־התפשטויות בעבודה, אז היא נשארת רוב הזמן בג'ינס וסווטשירט.

למה היא חוסכת את הכסף? לאוטו. חולמת על גולף אדומה עם גג מתקפל, אבל יודעת שבסוף תיקנה אוטוביאנקי כי היא לא אוהבת לנקר לאנשים את העיניים. וחוץ מזה, מה היא תעשה עם גולף אדומה, תיסע לבית־ספר כצנלסון? הרי "הילדים יתאכזרו למכונית". או אוטוביאנקי. ושיעורי נהיגה, כמובן.

בבוקר בבית־הספר היא עושה סמינר בציונות – "יישר התחלנו באלימות". בערב היא נוסעת לתצוגת אופנה. לא שומעת ולא רוצה לשמוע מה מרכלים

עליה בבראנז'ה. "לא הרגשתי קינאה, אבל הרבה קשרים התנתקו באופן פתאומי. יש בבית־הספר הרבה בנות שכל היום מרכלת", היא מעווה את הפנים. הנה, הנה, מאחורי ארשת הרצינות פורצת החוצה הילדה. מרביצה חיקוי של "אחת קופה ונמוכה", ששאלה אותה איך מגיעים להיות דוגמנית כי גם היא רוצה, מספרת על "אחד המורים" ששאל "אם אלונה שלנו היא אלונה המפורסמת", מודה שיש מקצועות שהיא שונאת, אבל "לא אגיד כי אחרת יתנקמו בי".

יש לה מעריצים ומעריצות שכותבים ומטלפנים – "אם הוא מדבר כמו בנאדם הוא מקבל תשובה של בנאדם" – והיתה אפילו אחת שהרחיקה לכת וסיפרה סיפור מרגש איך היא רוצה לעשות כתבה על אלונה כתור בחינה לקבלה לעבודה במקומון מסוים, ואחרי שתגיעה לבית המשפחה וישבה, חמושה במחברת, מול אלונה ואמא ואבא, הודתה שבעצם היא מעריצה ורק רצתה לראות אם גם בחיים אלונה נראית כמו בתמונות.

עושים פרצופים לצלם. אולי תביאי כובע, אלונה. יש סיפור שיש לך איזה שגעון־כובעים. היא מקסימה אף מושלם. "סתם, אני אוהבת כובעים, זה הכל". ואוכל סיני, ורדיו, ואת הסרט "חיזור גורלי". "אני יודעת כל הזמן מה יהיה", פוסקת האחות אורית מהצד. "שלא תעזי להגיד אף מילה יותר, אמא ואבא עוד לא ראו את הסרט", גוערת בה היפה.

מישהו הציע לה, לא מזמן, לבטח את הפנים שלה. הפנים האלה שכמו כל ילדה נורמלית אחרת בגילה היא פוחדת כל הזמן שחומרי האיפור יזיקו להם ולכן היא תמיד מנקה־מנקה־מנקה. חלב־פנים מי־פנים. "שאלו אותי מה יקרה אם תהיה לי תאונה וייפגעו לי הפנים. מה שיהיה – יהיה. יש לי עוד דברים בחיים".

אורית הראל

פעם בחצי דור

מנחם עוז, צלם, היה האיש שגילה את אלונה למצלמות. "טוב, היא לא בדיוק המצאה שלי. היא פשוט כזו. בגיל שהיא באה אלי היה צריך רק טיפה דמיון כדי להבין שהיא תהיה דוגמנית כוכבת.

"אחת כזאת יש אולי בכל חצי דור. עובדה שממנה והלאה עברו כבר שנתיים ולא הגיעה אלי עוד אחת כזאת. אני בהחלט מאמין שהיא יכולה להצליח בחו"ל.

"איני חושב שהעבודה הזו מבגרת את הבנות מהר מדי, אבל זו עבודה קשה, באמת קשה. יש להן הרבה עם מה להתמודד. אבל אלונה היא בחורה עם הרבה שכל שמסוגלת להתמודד עם זה יפה. את הילדה שבה היא השאירה בבית. היא התפתחה יפה".

האם: "לצורך צילום, אלונה נתבקשה להתיישב על ברכי גברבר צעיר. היה לה קשה. כשחזרנו הביתה היא בכתה, אמרה לי – אמא, מה יהיה אם זה יתפרסם, מה יגיד המורה לתנ"ך, מה יגידו הילדים?".

טיסה בלי מכשירים

(המשך מעמוד 28)
ובצפיפות שהאוניברסיטה מציעה כבר לא הספיק לי. למרתי כאוטודידקט באמצעות קריאה. הלכתי לפי בן־אור־אורינובסקי. זה מין ספר יסוד שיש לי המון הערכה אליו, כי הוא מילון כיס לכל המערכת, לאדם שלא מכיר אותה. הוא סיפק לי מפתחות לעיסוק בספרות העברית. אני חושב שבן־אור־אורינובסקי הוא אדם גדול, ומן הראוי שימצא מקום בכל ראיון".

הבסיס האנונימי שלו, העובדה שבשום רשומה אין ציונים ללימוד מסודר שלו, משמשים טיעון לתוקפים אותו. פתאום הוא קפץ למרכוס של דיונים בלהיטים של אריות קאנוניים מסוגו של עוז, ועוד העז לכתוב מלים כגון: "הרומן החדש של עמוס עוז מהווה אכזבה קשה" (על "מנוחה נכונה").

אנשים אמרו: הוא לא ברור, הוא לא מבין בתחום, הוא מתחכם. "התאמצתי, באמת התאמצתי", אמרו לי כמה מהם, כמו בפזמון, "אבל אף פעם לא יכולתי לעבור את השורה העשירית במאמר ביקורת שלו או בטקסט סיפורתי".

התעלמות מנבות היתה דרך אחת להתמודד עם קיומו. "עונת המלכים" יצא לאור ב־'83, נימכרו 812 עותקים. פחות מחצי מהדורה. מלבד איזכור מנומס וביקורת זהירה ב"מעריב", במדור שבו תיפקד נבות ממילא, איש לא השמיע תגובה על הספר. כאילו נגרע מהליך יצירתו האבר הסופי הכרוך ברכישת הספר בחנות וקריאתו. "עונת המלכים", דומה, שט בחלל ריק מצליל. אנשים אחרים היו שוקעים לתוך מחילות דיכאוניות. גם אם קיווה נבות בסתר ליבו שהקהילה הספרותית תתעלה לדיון ענייני ביצירתו בלי קשר לטינות כלפי דברי הביקורת שלו, היה ריאליסטי מספיק כדי להיות מוכן לדממה הרועמת. וממילא כבר היה שקוע בכתיבת "טיסת מכשירים", שדרכי כתיבתו היו רצופות מכשלות משלהן.

ניסכנעת מחוסר חזר לרומן הראשון?

"לא. מדעת פוטנציאל התגובה של הקהילה הספרותית וכושר ההתמודדות של הקורא. יש חומרים לא נגישים. כמה קראו את ברנר? אפילו בתקופה שהיה בצנטרום? ואיני מגיע לגובה סוליות נעליו של ברנר, או מה אתאונן? 812 עותקים זה מספר מכובד לגמרי בעיני. גם 200. גם 47, מאחר שזהו מספר נטול משמעות".

אתה לא כותב למען יקראו?

"הקריאה היא חלק מהתהליך, כמו שהרפסת ספר היא חלק מהתהליך. אבל אם תשאלי אותי אם אני רואה משמעות לעובדה שיקראו את הספר 40 איש או 4000, לא, אין משמעות".

אתה מודע גם לעובדה שהספר מציב קשיים בדרכו של הקורא. כמעט אין סימני פיסוק, כמעט אין פיסקאות, ולעומת זאת יש כותרות מספריות מסתוריות כמו ספר חוקים משפטי. הטקסט אינטנסיווי, רב־שיכבתי, קשיח ומהודק. אין הרפיות נשימה, לא בצד הטכני של הקריאה ולא בצד התוכני. אתה לא מספר דברים נעימים. זה מעניין ולא שיגרתי, אבל דורש כלי התמודדות חדשים לצורך הקריאה. האם הקורא מצוי איתך בשעת הכתיבה?

"יש פה אי הבנה אדירה לגבי תפקיד הסופר במערכת. הכתיבה הסיפורתית היא אקט של חיסול חשבונות בין הסופר לבין עצמו לבין עברו. קהל הקוראים חיצוני לעניין המהותי הזה. המבחן הסופי הוא ערכי, מצטבר ודורש זמן. תהליך ההתקבלות של נוסח סיפורתי חדש או שונה אורך עשרות שנים. קניוק חיכה עשרים שנה, אורפז חיכה עוד יותר. מאבק על נוסחים חשובים כמו זה של ישראל ברמה אף לא החל, למרות שהאיש כבר מת".

בסוף '84 נתגלע ויכוח מר, חזיתי, שגלש למסלולים אישיים, וקרע את הקיר השקוף שבין נבות למתנגדיו. הוא פירסם במוסף הספרותי של "מעריב" מאמר ענק תחת הכותרת: "לעניין מחירה הספרותי של שעת טיסה קרבית אחת", ובו דן ברבעון "הספרות" של החוג לתורת הספרות באוניברסיטת תל־אביב. בין השאר עירער על מקוריות תורת הפערים של מנחם פרי, מי שהיה ראש החוג ומעורכי הרבעון, במשך זמן רב. התחוללה סערה שבה לקחו חלק אנשים בולטים מעולם האקדמיה. פרופ' אסא כשר ניסח לבסוף נוסחת פשרה, שנבות לא לקח בה חלק. במקרה הזה עשה זאת גבריאל מוקד, המקורב אליו ואל האקדמיה כאחת. העניין לא גווע אלא לאחר ש"חדשות", כרוך הספרות קצר הימים שלו, פירסם במשך כמה שבועות ידיעות שונות על אישיותו, עברו, מאמציו הכושלים של נבות לחזור לאקדמיה הספרותית, ו/או לפרסם מיצירתו ב"סימן קריאה", כתב העת לספרות שמנחם פרי הוא עורכו.

מנחם פרי: מעריך את הלהט

קראת את הרומן הראשון של אמנון נבות?

מנחם פרי: "לא".

איך אתה מעריך אותו כמבקר?

"אין לי שום דבר נגדו, או שום דבר בעדו. בוועידת הסופרים הבעתי הערכה ללהט שלך".

זה נכון שאיימת על "כתר" שתצא מ"הספריה" אם יפורסם הרומן של נבות?

"הצחקת אותי! הראיה – 'הספריה' עדיין קיימת!"

"חמש וחצי שנים חייתי עם הילדים שכתבתי עליהם. מלכי השיכון טיפסו על השולחן, הסתובבו במכונת הכתיבה, במגירות, הופיעו בחלומות".

מתוך יומן כתיבה: "אגב קניית חיתולים ומוצץ (הכסף מאבא שלי) פגשתי אישיות אקדמית שזעקה כנגדי: 'מה עשית לנוק?'"

סופו של עניין בהמשכו. שמועה עקשנית מספרת שפרי תבע מהנהלת "כתר" להימנע מהוצאת "טיסת מכשירים", שאלמלא כן, תפורק שותפות "הספריה", ש"כתר" "סימן קריאה" הם שניים מחבריה (ראה מסגרת). בינתיים הרומן יוצא לאור ו"הספריה" על מכונה תיכון.

נבות זכה השנה בפרס ראש הממשלה לסופרים עבריים, אירוע כמעט לא ייאמן מבחינתו. הוא מקבל 1300 שקל לחודש, סכום שאמור לאפשר לו שנת כתיבה בראש נקי. בשנים שבהן כתב את "טיסת מכשירים" התפרנס מעבודות מזדמנות כשומר לילה במפעל (הוא סולק משם כשנתפס קורא את "זכרון דברים" של יעקב שבתאי), כמורה בבית־ספר, כמדריך חוגים לדרמה וכן כמבקר סיפורת ב"מעריב", "דבר", "עכשיו", "צומת השרון". בכל פעם שנידרש לכתיבת ביקורת היה ניקרע מכתיבת הספר. כמה פעמים נותק זרם החשמל לדירתו, וכך גם הטלפון והמים.

מתוך היומן: "עיריית הרצליה איננה מתחשבת בספרות העברית. גם חברת חשמל לא, ובצדק מוחלט. בעל המכולת עדיין מתחשב, אבל לא מן הטעמים הנכונים".

היו ימים שנבות כתב כחושך, רק מכונת הכתיבה שלו מחוברת לזרם חשמלי שאול משכן, ונקודה של אור מאירה לו את האותיות. בזמנים הקשים נחלצו ההורים של בני הזוג נבות לעזרה, גבריאל מוקד וימן עבודות ב"עכשיו" (נבות ערך את "עכשיו" 50) וגם סייע כספית.

למה חשוב לך כל כך לכתוב ביקורת? היית יכול לכתוב את הסיפורת שלך הרבה יותר בשקט, להתקבל ביותר קלות, אלמלא משכת אליך אש. הדביק עליך הדימוי של נביא זעם?

"אני לא נביא זעם. לי עצמי אין כל חשיבות בהקשר הזה. אני רואה עצמי כעֶבֶד של פונקציה תרבותית".

האסוציאציה מוליכה אותו במקרה הזה לסיפור חייו של מבקר עברי צעיר מתחילת המאה, מ. פייטלזון שמו. "הוא היה מבקר מזה רעב ודכאוני. המערכת הספרותית של דורו לעגה לו וביקרה אותו. הוא התאבד כשהיה בן 42. היום אני רואה בו תופעה ספרותית נדירה. כשקראתי את מאמריו המבולבלים, הם נראו לי כאילו נכתבו היום בחדר בתל־אביב".

מתוך יומן כתיבה: "לאט לאט מתבהר המצב האומלל אליו תומרנתי כמבקר ספרות עברית: עכשיו כבר ברור כיצד התקבלתי להיות מבקר ספרות, ועוד בעיתון מרכזי, ללא בדיקה נוספת. מבקר חייב להיות או אישיות מרת נפש שיש לה אידאה ספרותית גדולה, בולעת כל, או איש ללא חת וחסר רגישות אנושית למה שהוא לא נייר כתוב. גלאדיאטור כסגנון הרמטכ"ל רפול. מבקר צריך שתהיה לו אחריות כלפי הספרות ושום אחריות כלפי הסופרים, ובעיקר לשלם מחיר מר של התנכרות ודה לגיטימציה".

טעית פעם בביקורת?

"היו לילות רבים שלא ישנתי בגלל קביעות ביקורתיות מוטעות במפורש. אני יודע שמניתוח שלי נזול דם, ורקמות עדינות נהרסות. היתה לי טעות מרה כמבקר מתחיל באשר לסיפורת של עמליה כהנא כרמון. העדכתי אותה, ובעיקר את 'שדות מגנטיים' שלה, הרבה פחות משוויה כנכס מהותי של הספרות העברית. נתתי לסופר שבי להתערב בעבודת המבקר שבי. הדבר הזה לא נותן לי מנוחה".

דיברת איתה על זה?

"לא. איני רואה עצמי ראוי. לגבי עמליה כ.כ. אני שרוף. לא מבחינתה, מבחינתי. אבל העניין הוא לא בינאישי, אלא ביני לבין הספרות הניכתבת כאן".

נבות אינו בודד, כפי שאפשר היה לצפות. הוא משוחח עם סופרים, משותף בדיונים פומביים, ואפילו מנחם פרי, לכאורה מתנגדו הגדול, הביע מלים של הערכה ללהט ולראייה הכוללת של נבות המבקר בוועידת הסופרים האחרונה. מקורביו הספרותיים הם יורם קניוק, יצחק אורפז, דוד שי"ץ, אורציון ברתנא, כולם דמויות שאינן מתפקרות בהכרת, במרכז הפופולארי של הספרות העברית. הוא העריץ מרחוק את יעקב שבתאי (בספטמבר '83 כתב על הרגע שבו נודע לו על מות שבתאי, שנתיים קודם לכן: "לא יכול להיות, אמרתי לעצמי, כבימים כאלה הייתי סגן מלך כבני־ברק והדברים התקלקלו בלי להתחשב בכך שיש מלכים...אפילו להתוודע אל האיש לא הספקתי"). תקוות הספרות העברית, לדעתו, נקטמה ביום מותו של ישראל ברמה, סופר פתח־תקוואי, שמת בן 28 ממחלת ניוון שרירים.

מתוך יומן כתיבה: "ביקור אצל ברמה. הוא שאל אותי מה דעתי עליו כסופר. אמרתי לו (למה לכחש) שהוא הסופר החשוב ביותר שקם לנו אחרי דור המדינה, ושיעברו עוד עשרים שנה עד שאגיע לרמתו. ברמה שתק.

בעמוד אחר: "היום, יום ו', ב'ספריה', הגיעה הבשורה המרה: ישראל ברמה נפטר. אין לדור המספרים שלי תקומה".

כרגע הוא במצב של פריכות שלאחר מאבק מתיש. וגם הכיבודים המשככים מעט את פצעי היצירה – תוכניות טלוויזיה, ראיונות, מסיבות חג להולדת ספר – לא יצלחו במקרה הזה. נבות לא מכיר בכל המערך שהתנפח באחרונה סביב סופר וסיפורו. בסוף "טיסת מכשירים", אומר מלך הגבעה לראש הש.ב.: "נה לא כל כך משנה אדוני רוש הש.ב., כי אנחנו כבר ממילא בצד השני של הקיר".

אמנון, מה מעבר לקיר?

"אין כלום. אין מלך. יש ילד שהולך עם סרגל ט' מטומטם לבית־ספר עמל".

תלמה אדמון

מעשה במכשפת וודו, קללה בלתי חוזרת, גרוטאה על גלגלים והקרובים המתים של ג'פרי אברמוביץ

מאת אלי טייכר

ניו־יורק היא עיר מטריפה. כך חושבים בעיקר אנשים צעירים מאוד, אנשים עשירים מאוד, תיירים לשעה ועתונאים ישראליים המשגרים את חוויותיהם לתגבים הפרובינציליים שנשארו בציון. האמת היא, כי את דעת תושבי הקבע שלה עלולה ניו־יורק להטריף באליטות הנוראה שלה, כריכוז האדיר של משוגעיה בכל סנטימטר מרובע, בריצתה האין סופית אחר מין, כסף, תהילה וכרטיסים להצגות בכורה. ובמזג אוויר שלה, שהוא מן הארורים בעולם.

את חורף 1984 עשיתי בניו־יורק. באפריל אותה שנה חשתי כי אם לא אברח ממנה, יכלאו אותי במחלקה סגורה של קו הקוקיה. יחד עם ידידי ג'פרי אברמוביץ, בחור ישיבה לשעבר, המוכר וקונה גורדי שחקים כמו היו גרבים משומשות, החלטנו, לאחר התייעצות במוסף לעניני תיירות של ה"ניו־יורק טיימס", להימלט על נפשנו לאי הקאריבי האיטי.

האיטי היא המדינה העניה והדפוקה ביותר בחצי הכדור המערבי. באותם ימים שלט בה באצבעות פלדה ז'אן קלוד דיואליה, המכונה "בייבי דוק", עריץ מסוגו של אידי אמין. יתרונותיה של האיטי, לעומת זאת, היו: א. מזג אוויר – אביב נצחי, ב. אם היו בכיסך מאה דולר נחשבת לאונסיס, ג. הבחורות היפות ביותר שראיתי מעודי: תמירות, גבולות־ידיים ומכניסות אורחים. והימים – ימי טרום איידס.

שכרנו בית, על שלושת משרתיו הצמורים, בפאתי הבירה פורט או פרינס, והעלינו את הבטלה לדרגת אמנות. וכך היינו חיים באושר ובעושר, אם לא עד קץ כל הדורות, לפחות שלושה חודשים, עד שנחת עלינו האסון.

יום אחד חזר ג'פרי אברמוביץ וסיפר דרך אגב, כי בדרכו הביתה נכנסה במכונית השכורה שלנו גרוטאה ממונעת, פיאט 500, מודל 1958, וכי הפיאט שייך למשרתה של "מאדאם רוזמרין, מכשפה של וודו, או משהו כזה".

על פי קלסתרו של רב המשרתים שלנו צריך הייתי להבין, כי רעה גדולה מאוד נחתה עלינו. האיש נעשה צהוב. לאחר שהשתלט על רעד ידיו ועל שיניו הנוקשות, אמר כי לטובתנו ולטובת ילדינו יהיה, אם נפצה את קוונת הוודו, "שיש לה קשר ישיר עם האלים ובזעמה היא מסוכנת מבעל צפעונים מוזקף".

גם נסיוני צריך היה להורות לי שלא לנהוג באיוולת. שנתיים קודם לכן עליתי לרגל אל העיר סאלבדור בברזיל, לשמוע חוכמה מפי הסופר הברזילי, ענק הרוח, ז'ורז' אמאדו ועין עדי: הונה פלור ושני בעליה. אמאדו אמר לי שהוא מתיר לעצמו מידי פעם בפעם זלזולים קלים בישו. ובמלאכים גבריאל ומיכאל. אבל תמיד הוא חולק כבוד לכוהני וודו המשוחחים עם מתים בקברותיהם, עושים כשפים מופלאים ונוקמים במזלזלים בהם באופן שטני.

אבל אני לא אמרתי מאומה. ג'פרי אברמוביץ רטן מצידו שמכשפת הוודו יכולה לתלות את עצמה על עץ. "הקוסם האחרון עלי אדמות היה הודיני", פסק אברמוביץ.

הסימן הראשון לטרגדיה הקריבה ובאה היה התרחקותם מאיתנו, של כל שכנינו, השחורים והלבנים גם יחד. לבסוף נטשו אותנו גם נערותינו, אף על פי שלחצי תריסר מהן הבטיח אברמוביץ נישואין, דרכון אמריקני ומערכת שיניים תותבות עשוית זהב. בעיני כל מיודעינו, היינו כשני נידונים למוות, שגרדומיהם כבר הותקנו והעניבה נכרכה סביב צווארם.

באותו זמן החלו להתרגש עלינו כל מיני אירועים משונים. לכל אירוע היה הסבר מרעי והגיוני מוצדק, אך עם זאת החלה תולעת הפחד לנקר עמוק בכבר. תחילה היו האורות בבית נדלקים וכבים ביום ובלילה, ללא מגע יד אדם במתגים. ריטנו עם מהנדס תחנת הכוח המקומית. הוא הראה לנו את גנרטור החשמל העתיק והסביר שהגרוטאה הזאת אחראית לחזיונות האור והקול שלנו.

אחר־כך החלו סרטנים ארומים, מרושעים למראה, לזחול מאסלת בית השימוש שלנו. אחד מהם גרם לי בוקר אחד צלקת עכוז מכוערת וכמעט דוס לנו. רופא אמריקני, שאותו פגשנו באחד הברים על ויסקי כפול, כדי להתאושש, הניד ידו בביטול נוכח התקפת הסרטנים ואמר כי מקורה בבצורת ובהתייבשות של הנחל הסמוך למקום מגורינו.

בשלב הבא של האסון לא יכולנו להזיז את הדלתות בבית. את הסגורות לא ניתן היה לפתוח, ואת הפתוחות לא ניתן לסגור. מומחה צרפתי בינלאומי, ששיפץ את ארמונו של שליט האיטי על חשבון משלם המסים האמריקני, הסביר את התופעה בבנין הקלוקל שבו התגוררנו. "יותר מדי חול ופחות מדי מלט הושקעו בבניה ולכן נתקעו הדלתות", הסביר במדעיות צרופה, והציע לנו לקחת שתי גלולות ואליום ולשכוח מכל העסק.

אחר כך החלו כל הברזים בבית להגיר דם במקום מים. המומחה אמר שהרגל

(המשך בעמוד 44)

הכבוד האבוד של השופט חריפאי

(המשך מעמוד 17)

הנאשם רשיון שהיה בתוקף בזמן העבירה, מבוטלת השלילה. לבקשה שהגיש יריב לשופט חריפאי, צורף רשיון שהיה בתוקף בזמן העבירה.

במה שחריפאי לא הבחין, לטענתו, כשדן שוב בתיק של אסף יריב, היה שהעבירה שבוצעה היתה קשורה לנהיגה בקטנוע, לא במכונית. ולאסף יריב אין בכלל רשיון נהיגה על קטנוע. חריפאי התבונן ברשיון, ראה שהיה בתוקף, וביטל את השלילה. רק אחר־כך, כשנחקר, הוא טוען, התברר לו שמדובר בקטנוע. הוא מסביר את הטעות שלו בכך שתיקים של עבירות שמתבצעות על קטנוע הם נדירים, והוא פעל באופן אוטומטי. שלא היה לו צל של ספק שמדובר ברכב.

לדברי חריפאי, אהרון יריב לא אמר לו מלה על כך. כן, הוא מודע לכך שיתכן שלא בדק את הרשיון כמו שצריך היה לבדוק. הרי אם אישיות כמו אהרון יריב מבקשת שיחזיר רשיון משום שהוא בתוקף, הוא לא יכול היה להעלות על דעתו שמדובר ברשיון שבכלל לא קיים. אהרון יריב טען שהכל נעשה בתום לב. אבל חריפאי אומר: "הייתי צריך לטרוק לו את הטלפון. הייתי צריך להגיד לו 'אהרל'ה, תרד מהסוס. הייתי צריך להעביר את התיק לשיפוטו של שופט אחר'".

"אני חושב שצריך לתת לנאשם את ההרגשה שהשופט חשב על פסק הדין, שלא החליט עליו מהר ובאופן שרירותי. שהוא מתייחס אליו".

לא, זה לא מקובל להתקשר לשופט הביתה. מעולם קודם לכן לא התקשרו אליו הביתה. ונורדיה מוסיפה: "אני בטוחה שאם יריב עובר במכס, אף אחד לא פותח לו את המזוודה. הוא הרי מעל לכל חשד". "בשביל מה, בשביל מה הוא היה צריך לטלפן אלינו", היא נאנחת. "הוא עשה פעם משהו בשביל שתק'ה? הוא עזר לו פעם בחיים? מאיפה יש לו התוצפה להתקשר

האלוף (מיל.) אהרון יריב. הכל נעשה בתום לב.

ולבקש בקשה כזו?" וחריפאי מתעטף בשתיקה ממושכת.

מאז אותה חקירה הוא לא נקרא לחקירה נוספת. מעולם לא באו אליו הביתה. בעתונות הזכירו אותו ואת השופטים האחרים בנשימה אחת עם דיבורים על שוחד. והרי אף אחד לא ניכנס לפרטים. אף אחד לא ידע בדיוק מי עשה מה. גם את הטענה כאילו קיבל כרטיסים למשחק כדורסל מעו"ד שמעון מזרחי הוא יכול להסביר. את מזרחי הוא מכיר כבר הרבה שנים.

עוד מאז שמזרחי היה כמצ"ח. כן, לפעמים קיבל ממנו כרטיסים ומסר אותם לפלאי. כשרצה ללכת לאיזה משחק, היה מבקש ממנו כרטיס. הוא עצמו היה, אולי, בשלושה מישחקים. "אלה היו כרטיסי הזמנה, שום מחיר לא צויין עליהם. אילו היה כתוב על הכרטיס מחירו, אולי הטענות נגדי היו צודקות". נכון, הוא מודה שזה בניגוד לנוהל תקין. בוודאי. "אבל שמישהו קיבל תמורה בעבור זה – לאו רבתי. בשום פנים ואופן לא".

אסתר: "יש לי הרגשה קפקאית. כאילו דברים לגמרי יצאו מפרופורציה. מין תחושה של סיחרור. סיחרור שכל המערכת לא יודעת איך לצאת ממנו.

אבל זה מתאים לנו, כעס. כל דבר במדינה מקבל תנופה. וכמו כל הדברים, גם זה התחיל בתרועה גדולה ויסתיים בקול ענות חלושה. אבל", היא מוסיפה, "אלה שהיו מעורבים בפרשה הזו לא יצאו מזה כך".

חריפאי נושף נשיפה ארוכה־ארוכה. "העיתונות זו צרה שאין שנייה לה. אני פשוט לא יודע מה להגיד". ושותק. אחרי דקות ארוכות הוא ממשיך: "הרמזים האלה. יום אחד כתוב שיהיה משפט פלילי, יום אחרי זה דין משמעתי. אפשר לצאת מהדעת". בחודשיים האלה ירד במשקלו שישה קילוגרמים. חזר לעשן אחרי תקופה של הפסקה. בשבועות הראשונים ניזקק לכדורי ואליום כדי להרדם. בימים הארוכים האלה הוא יורד למטה בשעה מוקדמת כדי לקנות עיתון, מאזין הרבה למוסיקה קלאסית. וכן, הרי יש לו עוד עבודה. מחר הוא מוסר את התיק האחרון שבטיפולו.

נורדיה: "אני חושבת הרבה. מתטטת. אני הרי מכירה מקרים הרבה יותר גרועים מהמקרה שלו. אילו המקרה שלו היה מנוטרל מפרשת השחיתות הכללית, כל מה שהיו אומרים לו זה 'נו נו נו'. אבל זה יצא עם כל הליכלוך. ועכשיו המגמה היא להשתיק הכל מהר".

כן, זה הדבר הכי נורא שקרה לו בחיים. בוודאי. "אתה יושב 15 שנים על כס המשפט", הוא אומר, "ופתאום אתה תופס שזה ניגמר. התיסכול הוא בזה שאתה יודע שאף פעם לא תוכל לחזור למה שהיית קודם". והוא הרי בעד שכר ועונש. הרי בגלל האמונה הזו ישב על הכסא הרם. ועכשיו הוא בצד השני. הוא ידע שכל זה קיים. הסבל של נאשמים טרם דין. הפירסומים. אבל כשאתה פתאום בתוך כל זה, זה אחרת לגמרי.

קשה, קשה, הוא אומר בקול שבור. עיניו שוב מבריקות. זה אוכל אותך מבפנים. "מבוכה. מבוכה אמיתית. זה מה שאני מרגיש. פשוט מבוכה. אתה כמו נימצא על ענף שאתה יודע שעומד להישבר. לא, זה לא פחד. אני לא חושב שאני פוחד. הצדק יעשה, כך או אחרת. השאלה היא עם מה. אפשר לבוא עם מקל של חובלים, ואפשר לבוא במקל של נועם".

והוא הרי תמיד השתדל להבין את האדם שמולו. כך היה רוצה שיתייחסו גם אליו. כל דרך אחרת, כך חשב תמיד, היא פגיעה שאין ממנה חזרה.

סימה קדמון

מעשה במכשפת וודו

(המשך מעמוד 42)

נובע מבקטריות המפרישות חומר ארגמני, המציפות לעתים את האיטי.

לעצבי המרופטים היה די והותר בהסברים מידיים. הלכתי שפל רוח לקנוסה. רוצה לומר: בוקר אחד נקשתי על דלתה של כוהנת הוודו, מאדאם רוזמרין, ואמרתי למשרתה שבאתי לבקש מחילה ולשלם פיצויים.

מאדאם רוזמרין היתה האשה השמנה ביותר שראיתי מימי. הר בת־אדם. 180 ק"ג, בלי ספק. ללא צוואר וכמעט ללא רגליים. גוש בשר אדיר, מתנועע ללא הרף, בטראנס נצחי. היא ישבה על כס מלכות ארום עטויה גלימה לבנה. מאחוריה היו תלויות בשורה תריסר תרנגולות ערופות ראשים. מאדאם רוזמרין דיברה קריאולית ומשרתה תירגם לאנגלית.

וכך אמרה: "עשית חסד עם עצמך ארון לבן שבאת להתנצל. כבר קבעתי את יום מותך. עכשיו תנשק את ידי ותשלם מאה דולר דמי נזק למכוניתי".

לדעתי, כל מכוניתה לא היתה שווה אפילו מחצית הסכום הזה. אך הכוחות לא היו שקולים. שום דבר טוב לא היה יוצא מעמידה על המקח. נתתי את הכסף והרכנתי ראש.

מאדאם רוזמרין חיטטה ארוכות מתחת לגלימתה. תמהתי איזו הפתעה בלתי נעימה צפויה לי. אך לתדהמתי, שלפה מכשיר יפני אלקטרוני, המאבחן דולרים מזוייפים בקול צפצוף גדול. לאחר שהשטר שלי עבר את המבחן ונמצא כשר, אמרה מאדאם רוזמרין: "לך לשלום, ארם לבן. לחברך תגיד כי תמורת שתי הפעמים שמשרתי ביקש ממנו לפצות אותי והוא בעוות מצח סירב, ימותו שניים מבני משפחתו. עשיתי עליו כישוף שחור בלתי חוזר. הם ימותו באותה דרך שבה גרם לי עוולה".

"באיזו דרך", שאלתי המום.

"בתאונת מכונית", אמרה מאדאם רוזמרין. "ידי תשיג אותם גם אם יימלטו למצולות ים או לתהומות הר געש. אמרתי לך: זהו כישוף שחור בלתי חוזר".

חלפו שלוש שנים והפרשה כמעט נשתכחה. את ג'פרי אברמוביץ ראיתי מפעם לפעם. הוא עבר ממסחר בגורדי שחקים לקניה ומכירה של רמברנדטים. ערב ראש השנה נסעתי לתורכיה של שרידי האימפריה החיתית. כשני לאיסטנבול, אמר לי פקיד הקבלה במלון כי מר ג'פרי אברמוביץ מניו־יורק מנסה זה שלושה ימים לאתר אותי. לא עלה בדעתי מהו הדבר הבהול שחייב שיחה בינינו. רק הגעתי לחדרי, הטלפון צילצל והמרכזנית אמרה: "כאן ניו־יורק. ג'פרי אברמוביץ מבקש שיחה עם אלי טייכר".

על הקו היה ג'פרי – מתייפח וזועק. לאחר שסיימתי את השיחה, הובהרו העובדות הבאות. אחיו של ג'פרי, יהודה ליב, היה רב בעיר קטנה בצפון ישראל. הוא לא ראה הרבה נחת, לא בעמלו ולא בעירו. והנה נזדמנה לו מציאה כשרה: משרת רב בעיר נכבדה בארה"ב, והוא עקר אליה עם אשתו ועשרת ילדיו. דרכו צלחה. הוא שמח בקהילתו החדשה וקהילתו שמחה בו. אך כנראה גורלו כבר נחרץ. ערב שמחת תורה יצא במכוניתו לבית הכנסת ושניים מבניו אתו. היה יום בהיר. כביש חלק. ראות מצויינת. מסיבה לא ברורה, סטתה מכוניתו לפתע אל הנתיב הנגדי, התנגשה חזיתית במיכלית דלק והידרדרה לתהום. יהודה לייב ושני בניו ניספו בתקום. לפי בקשתו, בצוואתו, הביאו אותם לקבורה בהר הזיתים בירושלים.

בשעת ערב מאוחרת באותו יום התקשר ג'פרי שנית. הפעם היה רגוע יותר. קולו היה בהיר וצלול כאשר שאל: "כמה אנשים מבני משפחתי אמרה כוהנת הוודו שיהרגו בתאונות דרכים? האם יש דרך לאתר ולפצות אותה? אני כמובן, מוכן לשלם את כרטיס הטיסה שלך להאיטי ואת כל הוצאותיך שם. אולי בכל זאת ניתן לבטל את הכישוף?" הוא נאנח. "אולי יש אלוהים ואולי אין. אך מכוהני וודו צריך אדם להיזהר".

נ.ב. השמות ברשימה זו שונו; השמות האמיתיים שמורים במערכת, כל העובדות נכונות.

אלי טייכר

"שש בי יפתי, שבי נא תמתי", אומר חמדי נובאני לצלמת והיא אינה יודעת את נפשה. "מאין את? מתל אביב"? הוא ממשיך ושואל, ובלי להמתין לתשובה מוסיף: "אני אוהב את תל אביב. אני רואה בדמיוני את דיזנגוף, רוכב על סוסו, בונה עיר. הכבוד לו. אני חש הרבה כבוד לבונים ובוז למהרסים".

סתם יום של חול, בשכונת שייח ג'ראח המזרח־ירושלמית, לאחר ההפגנות האלימות. ברדיו אומרים: "כוחות הבטחון בכוננות", ובביתו של חמדי נובאני שומעים רק עברית של שבת ושל שלום. "את מעונינת לצלם אותי בחוץ"? הוא משתף פעולה. "הבה נמתין לצאת החמה מבין העננים".

כשהחמה יוצאת, מתגלית גינה קטנה ליד בית האבן הישן. קצת ורדים, גפן, שני עצי לימון. "הבית מוקף ירק מארבעת רוחותיו", מנדב מר נובאני הסבר. זה לא כבר סיים לתרגם את "סדר נשים" של המשנה לערבית, ועכשיו מוכן "סדר נזיקין" לדפוס. "עתה אני מתרגם לערבית את 'סדר מועד', ומוצא בו עניין רב", אומר חמדי נובאני. "בפרק השישי של מסכת שבת מדובר על האשה הערביה שלבושה צעיף, ועל האשה המדית (אתה יודע שגם המדים היו ערבים?) שלבושה טלית. הנה, כאן", הוא מרפרף במשנה. "הערביות יוצאות רעולות"

(המשך בעמוד הבא)

נובאני: "הרי אנו עם אחד, שפתנו אחת, אין מרחק רב בין העברית והערבית, ולא יקשה הדבר ליהודים ללמוד ערבית. בתנאי, כמובן, שיהיו ספרדים"

(המשך מהעמוד הקודם)
והמירויות פרופות". כלומר – יש לנו פה היסטוריה. וכאן חשיבותה של המשנה, שקושרת אותנו עם העבר, מדריכה אותנו כיצד היו הדברים בעת ההיא, הרחוקה. אולי גם האשה העבריה היתה רעולה, שהרי נאמר בשיר השירים: 'קרעו את צעיפי מעלי שומרי החומות'. לכן אני מתרגם את המשנה לערבית, כדי להראות כמה מן המשותף יש לשני העמים".

חמדי נובאני, בן 72, יליד ירושלים. איש מאושר. יקיר העיר. הוכחה מהלכת לאימרתו השנונה של המלך שלמה: "החיים והמוות ביד הלשון". העברית השגורה בפיו איחדה את משפחתו, נתנה לו פרנסה, אולי אפילו הצילה את חייו. סיפור חייו המופלא של חמדי נובאני קשור בשפה העברית קשר בליינותק, ותרגום המשנה לערבית הוא מפעל חייו. מפעל השלום הפרטי שלו.

"העברית שלי משנתית", הוא מסביר. הוא כבר רגיל למבטים הנדהמים של שומעיו. "גם האנגלית והערבית שבפי הן קלאסיות", הוא מוסיף ללא צניעות יתרה. "זה הודות למורים שלי. כולם היו אריות. הפנינה שבכתר היה המנוח דוד ילין. למדתי בביתו, לא הרחק מקולנוע 'אדיסון' בירושלים, וכן במיכללה העברית בהר הצופים."

מתי למדת אצלו?

"בתרצ"ג".

מתי?

"בשנת 1933. בוודאי שלפני קום המדינה. מדוע למדתי עברית? משום שנולדתי בעיר העתיקה, כאשר היהודים והערבים חיו ביחד בשלום ובשלווה. כן, היו ימים כאלה", הוא נאנח למשמע יללת הסירנות (סליחה, צופרי האזעקה, של ניידות המשטרה. חמדי נובאני לא ירשה להשתמש במילים לועזיות בכתבה העוסקת בו). "חבל שאבדו אותם ימים, ואני תפילה שעוד יחזרו".

אתה מאמין בכך?

"הרי אנו עם אחד, שפתנו אחת, אין מרחק רב בין העברית והערבית, ולא יקשה הדבר ליהודים ללמוד ערבית, בתנאי, כמובן, שיהיו ספרדים".

על אשכנזים יקשה הדבר?

"כן. הם רחוקים מדי מן התרבות הזו".

הוריו של חמדי הסכימו שילמד עברית. אביו, שייח בכר נובאני, היה מעין קאדי בגדה המערבית. הוא טיפל בכל ענייני האישות – נשואין, גירושין וכדומה. "כן, כן", מחייך חמדי נובאני. "לפי סדר נשים. אז התחלתי לאהוב את כל הנושאים הנוגעים באשה, ושמחתי, ועלצתי, וצהלתי כשמצאתי שהתנאים טיפלו באשה היטב".

שייח בכר נובאני היה ידוע כאיש שוחר שלום, ודעותיו היו מתונות. בפרוץ המאורעות הוא נחטף וכנראה נרצח. "אבי נרצח על השקפותיו, שהיו נגד טרור ושפיכות דמים", אומר חמדי נובאני ולחלוחית בעיניו. "אין אנו יודעים עד עצם היום הזה מי רצחו. הוא נחטף בירושלים בלכתו השוקה, ולא חזר. אין אנו יודעים דבר אודותיו עד היום. עשו לו בדיוק כפי שעושים היום בביירות".

חמדי נובאני החל לקרוא ולהתעמק במקורות היהודיים. למד משנה באוניברסיטה העברית ("במיכללה, במיכללה", הוא מתקן) וכן ארכיאולוגיה מוסלמית ("יגאל ידין ישב עימי על ספסל הלימודים. מסכן, נפטר רך בשנים"). למד גם ספרות ערבית, ספרות עברית, היסטוריה יהודית וערבית. אך השכלתו הבלתי פורמאלית גדולה אלף מונים מהשכלתו הפורמאלית. כשהוא עוצם עיניו, הוא מתחיל לדקלם בעל פה את כל שירי חיים נחמן ביאליק, פרקי משנה שלמים, שיר השירים כולו. יש לו שני אחים. האחד מכונאי ("גם בפיו שגורה השפה העברית"), והשני חי בירדן ("בעבר הירדן מזרחה, ברבת עמון, עוסק במסחר והינו אב לחמישה בנים ובת, כולם אקדמאים").

מדי פעם בפעם יוצא חמדי נובאני לבקר את אחיו בירדן. מהלך שעה נסיעה נהפך למסע של 12 שעות, בגלל המצב. בגשרי הירדן העיכובים ארוכים, חיפושים, שאלות. חמדי נובאני מצר על המצב, אך גם משתדל להבינו. "לפני ימים מספר ירדתי לעבר הירדן מזרחה", הוא מספר, וסיפורה של נסיעה כמעט שיגרתית של ערבי ממזרח ירושלים לירדן נשמע בפיו כמו אגדה קסומה. "זה היה מסע ארוך ביותר. בתי, עובדת מעברה, ליוותה אותי לגשרים שעל הנהר. היו הרבה עיכובים וחיפושים. כוחות הבטחון עושים זאת למען בטחון המדינה ואינני מתנגד לכך. בצד השני ממתינות מוניות המובילות את הנוסעים למחוזות חפצם. פירושה של נסיעה לרבת עמון – יום שלם שהולך לאיבוד. 12 שעות הולכות לרעות רוח. בשעה שיבוא השלום – הנסיעה תארך שעה אחת. אני תפילה ליום הזה יומם ולילה".

כאביו כן הבן, שוחר שלום. כשנעלם אביו, יעץ לו הדיקאן של אותם ימים ("אז קראו לו קאנצלור. תקופתו היתה תקופת זהב"), יהודה מגנס ז"ל, להישאר בבית ולשמור על חייו. לימודיו הפורמאליים נקטעו בעודם באיבם. מגנס אמר לחמדי נובאני בשעה שנתן לו את העצה: "איש נדיר כמוך, חבל שימות על קידוש השם".

בינתיים פרצה מלחמת העולם השניה, והעברית השגורה בפיו החלה להיות מקור פרנסה. ממשלת המנדט הטילה עליו להיות צנזור. "היינו יושבים וקוראים מכתבים", נזכר חמדי נובאני. "שמנו יצא למרחוק, עד כי נשלחו אלינו מכתבים ממצרים, משום ששם הם לא הצליחו לפענחם".

הוא אומר שהיתה זו תקופה קשה, "תקופה של טרור מבהיל". יום אחד הוא נתקל במכתב משונה, כתוב מספרים בלבד. "שאלתי עצמי: מה זה? בן אדם שולח מכתב בדרך כה ארוכה, ממדינת הים לירושלים, מכתב והוא כתוב ספרות ומספרים בלבד? ניסיתי להתאים לכל ספרה את האות המתאימה לה בעברית, והנה יצא לי מכתב עם מובן. השולח ביקש מהנמען לשלוח אליו שליח מיוחד".

המכתב המפוענח הועבר למשטרה. עד היום אין חמדי נובאני יודע מה אירע בעקבות זאת, מי נתפס, מי נעצר. "כהעברת המכתב למשטרה תמה עבודתי", הוא אומר. "קיבלתי מכתב תודה מן המשטרה הבריטית".

בכך לא תמו הרפתקאותיו כצנזור. יום אחד נפל לידו מכתב מוזר נוסף. "כולו היה כתוב בלשון נופל על לשון", הוא מספר. "השולח ביקש להעביר סוכריות לכלתו. תמהתי: לא יאומן כי יסופר. אדם שולח מכתב ממדינת הים ומבקש להעביר סוכריות לכלתו? אמרתי בליבי: הכלה הינה רובה, והסוכריות הם כדורים. וכך היה. חייך אם אדע מה עלה בגורל הנמענים. רק זאת אדע: שוב קיבלתי מכתב הוקרה מן המשטרה הבריטית".

כ־1945 תמה המלחמה, ועימה עבודתו של חמדי נובאני. הוא נשא אשה ("את יונתי, תמתי") ובנו הבכור, נאפז, יצא לאוויר העולם. היום הוא רופא, סיפור מופלא בזכות עצמו, ומנהל את מרפאת קופת חולים בשכונת שייח ג'ראח. "כן, היום הוא רופא", מאשר נובאני. "יש לי ממנו שלושה נכדים. הוא איתר להינשא. גם נכדי מדברים כבר עברית. מפליאים בדיבורם, יען כי אנו מלמדים את ילדינו את המילה 'שלום' ראשונה, למען יגדלו ויהיו שוחרי שלום כמונו. יש לי נחת מנכדי, מילדי. תודה לאל בורא עולם".

"אדם שולח מכתב ממדינת הים ומבקש להעביר סוכריות לכלתו? אמרתי בליבי: הכלה הינה רובה, והסוכריות הם כדורים. וכך היה. חייך אם אדע מה עלה בגורל הנמענים"

ד"ר נאפז נובאני סיים לימודי רפואה באוניברסיטת אסיוט בקהיר. שבע שנים למד שם, ומלחמת ששת הימים תפסה אותו בקהיר. גם אחיו, גאלב, היה אותה עת במצרים, למד ראיית חשבון. היום הוא רואה חשבון. חמדי נובאני ניצל קשריו עם השלטונות, התקשר עם יגאל ידין, ידידו מספסל הלימודים, והמשפחה אוחדה מחדש ללא כל בעיות. בנו השלישי, טלאל, למד הנדסה בצ'כיה ("הנה זהו טלאל הצ'כי", מראה חמדי נובאני צילומים. "היום הוא מתגורר בעקבה").

וישנן גם ארבע בנות. אחת נשואה וחיה בארה"ב, אחותה הרווקה מתגוררת בירושלים ועוד אחת נשואה חיה בירושלים. הרביעית נשואה לירושלמי ומתגוררת ברבת עמון. "אתה רואה? כולנו ירושלמים" אומר חמדי נובאני ובעיניו גאווה. לא תבחין בה כשהוא מונה את תאריו והישגיו ואוצר הידע הגלום שלו. היא ניצתת, הגאווה, כשהוא מדבר על ירושלים. "כולנו ירושלמים עם תעודות זיהוי ישראליות", הוא מנסה להגדיר את מעמדו ולראשונה בשיחה כמו מתקשה למצוא מלים בעברית. "זהו כבוד גדול להיות ירושלמי. אני אוהב את ירושלים מאד. נופה יחיד במינו, ארבעת עונותיה יפות, השמש של ירושלים נפלאה, החורף שלה נהדר, והקדושה שלה, קדושתה..."

שוב נשמעת יללת הצופרים בחוץ. חמדי נובאני משתתק. "אינני אוהב קולות אלה", הוא אומר בשקט. "פירושם אסון. ואם יתברר ששוב קרה משהו מבהיל, זה לא טוב. טרור אינו טוב. צריך לעקור אותו מהשורש".

בתום מלחמת העולם חזר חמדי נובאני לעבודתו הקודמת כסגן הספרן במוזיאון רוקפלר ("בית הנכות רוקפלר", הוא מתקן. אז היה שמו 'בית הנכות הפלשתיני'"). המוזיאון תיפקד בהנהלת מועצה מיוחדת שהנציב העליון הבריטי עוד הספיק להקים, וכך עבד על חמדי נובאני עשרים שנה, תחת שלטון ירדן. בנובמבר 1966 החליף השלטון הירדני את המועצה והאווירה השתנתה. חמדי נובאני הצטרף לאנואר אל חטיב, שהיה אז קצין העיר ירושלים והמחוז, הוא הכיר את נובאני מהימים שישבו ביחד על ספסל הלימודים ב'קולג' הערבי הממשלתי'. גם אנואר נוסיבה למד עימם.

אנואר אל חטיב הטיל עליו להאזין לחדשות 'קול ישראל' ולתרגמן לערבית. חלק מהתרשות המתורגמות אף הופיעו בעיתון המזרח ירושלמי 'אדיפע'. ב־1967

(המשך בעמוד 60)

כשהמלך מתחפש למלכה

מאת יהודית חנוך   צילום: שמואל רחמני

יש נשף פורים ואין תחפושת. כרגיל. אז מה עושים? הלכנו לתלמידי שנה ב' בשנקר ושאלנו אותם. אין בעיה, אמרו השישה שמצולמים בעמוד זה. לוקחים כמה חבילות נייר קרפ צבעוני, מוסיפים קצת צמר פשתן, סוחבים ממנורה אחת את האהיל, גוזרים מכנסיים ישנות, מצמידים כמה פרחי נייר לכובע, מתכרים ומרביקים וצ'יק צ'אק, יש תחפושת.

כפורים, הדבר הכי חזק זה מסורת. לכן התמקדו היצירתיים האלה בחצר המלך אחשוורוש. לקחו את המלך והמלכה ושאר גיבורי הפרשה, נתנו להם תרגום עכשווי, עם פירושים שנקריים. היו קצת בעיות ליהוק וחלוקת תפקידים, כי כמו תמיד, אף אחד לא רצה להיות המן הרשע, ומרדכי נשמע קצת "יורם", או עשו לו הסכה מקצועית לשר האוצר. גם על ושתי לא היו קופצים, לכן לא היתה ברירה אלא להעביר אותה שיפוץ, ולהפוך אותה לרכלנית החצר. ונוספה עוד דמות שלא קיימת באוריגינל, אבל תמיד הולכת טוב בתחפושות – נערת החצר.

בתחפושות, אומרים השנקרים, כמה שלא מנסים לתפוש ראש אחר, בסוף כל אחד לובש את התחפושת שהכי מתאימה לאופי האמיתי שלו. הם מורים שאצלם זה לקח קצת יותר מצ'יק צ'אק, שבעצם, הם עבדו על זה כמה שעות טובות, לא ויתרו על אף פרט גם לא על הנעליים. אחרי הכל, לא רק האצילות מחייבת, גם הגאווה המקצועית, גם אם הם רק פרחי מעצבים.

אתם תוכלו לעשות את זה בחצי־שעה, הם מבטיחים. רק צריך לעלות על רעיון טוב ולתת לדמיון לעבוד קצת. לכל אחד יש מכנסי גרב שחורים, חזיה של ביקיני, ועוד קצת סמרטוטים, בין האלטע־זאכן בבויידעם. מקסימום צריכים להוסיף קצת איזוליר־באנד, עטיפה של נייר קרפ צבעוני, כמה חבילות צמר גפן, או כרית לשיפוץ איברים חיוניים (כרס, חזה). מערבבים את הכל ביחד ויש תחפושת.

הכי חשוב זה האיפור, הרבה איפור. מה שיותר – יותר טוב. זה הזמן להשתמש בכל העודפים והשאריות שיש בקופסאות הקטנות של כל יצרני הטכניקולור.

לפני שהלכו הביתה, שאלנו את המוכשרים משנקר, למה־הם מתחפשים בנשף פורים של בית־הספר. הם צחקו קצת במבוכה של לא־נעים־לספר, ואמרו אחרי שממציאים תחפושות כל השנה למי יש כוח להתחפש בפורים.

הנה הם בתמונה: המלכה אסתר – יעל פלג. הכתר, מאהיל של מנורה, לשמלה שחורה נוספו שני חישוקים מחוט תייל, כדי לעשות את הבגד ליותר מעניין, ופרחים מנייר קרפ מקשטים אותה. הבסיס לאיפור רצוי שיהיה לבן או לפחות בהיר מאוד, בשביל שסיפור הדם הכחול יראה יותר אמין.

אחשוורוש – סמי בן־דוד. לא בטוח שבשושן היו אוהבים את הסגנון הזה, אבל מלך של היום יכול ללבוש טייטס שחורים, צווארון מקרטון נוקשה, שרביט ממקל של מטאטא, עטוף בנייר, וכל השאר אימפרוביזציה ממה שיש בארון הפרטי שלכם.

ליצנית החצר – איילת ניב. במכנסיים ישנים רצוי רחבים, עם שלייקעס, חישוק מחוט ברזל בשוליים כדי להוסיף להם נפח, וכובע ליצן עם שפיצים, אבל אפשר גם סתם חרוט מקרטון. הקטע הקשה הוא האיפור. לקח חצי שעה למרוח את החיוך העצוב.

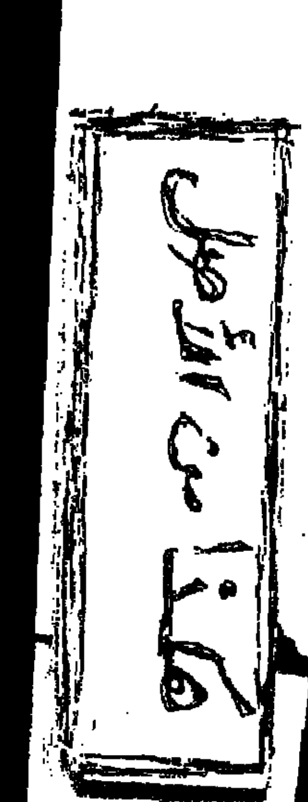
נערת ההרמון – שרי כהן. לתחפושת הזו לא צריך הרבה. הצעיף שנמשך מהכובע, הוא כמה מטרים של ניילון שהתיזו עליהם צבע, אבל אפשר גם וילון ישן. לובשים גם חזיה של בגד ים, מכנסיים תפוחים וזהו. זו תחפושת למי שאוהבת לרקוד נונ־סטופ, אחרת היא תקפא מקור.

וזו לא ושתי, זו רכילאית החצר – אורנה לאלו. הבגד שלה עשוי מנייר ששימש לגיהוץ חצאיות פליסה, שהותזו עליו צבע. הפיאה, משתי חבילות צמר פשתן, ששרברבים משתמשים בו לבידוד ברזים, מודבקות לכובע רחצה. למסגרת המשקפיים הצמדו נוצצים.

מרדכי היהודי יצא מהאופנה, אבל שר האוצר – שאול אהרוני, תמיד "אין". האיש החשוב ביותר בממלכה לובש בגדים יד שנייה. חולצה שבחזית שלה הצמיד תחתוני תחרה, על החזיה נוצצים. את הכרס התפיח במילוי מאקרילן, ויש לו שם הרבה מטבעות שוקולד מוזהבות, שלא יוכל להגיד "אין לי".

תסרוקות: פיליפ וזאנה. איפור: אורנה אוראל.

חיים ואוהבים

נשים מקנאות

הדפסה חוזרת. הדברים נכתבו כך פחות או יותר לפני 17 שנה. מה נשתנה מאז? כמעט שום דבר. אה, הטבע האנושי.

בשכבר הימים הייתי אשה־מלאך. ללא קנאה. מלאה אמונה.

פעם הייתי מסוגלת לקבל בשלווה הודעות צופן טלפון בעבור בעלי כמו: "מיסרי לו, בבקשה, כי חנה מן ההצטלבות עדיין מחכה לבננה". זה הזכיר לי את ימי הצופים, ולכן לא התפרצתי כשוכו הביתה.

פעם האמנתי לכל מי שהסביר לי כי חזר הביתה כ־3.00 לפנות־בוקר משום שהרלק בקטנוע אול בלב השממה התל־אביבית.

פעם הייתי מסוגלת לעמוד לי מן הצד ולראות כיצד בנזוגי נמחץ בזרועותיה השריריות של איזו ריבה שהחליטה, בניגוד לרצונו, לרקוד אתו בלי רווח.

פעם לא הייתי תמהה כיצד מכיר בנזוגי כל מוללה תרשה בעיר וכל פאב אופנתי, ואילו אני – לא.

פעם הייתי מקבלת הכל בהבנה ומצהירה כי תורת החיים שלי היא "חיה ותן לחיות" (באנגלית, כרגיל, זה יוצא יותר טוב).

אבל בוקר סגרירי אחד – זה פשוט נגמר לי. הגעתי למסקנה כי אשה שאינה מקנאה לבעלה – אינה אשה של ממש או/ו שאינה אוהבת במידה מספקת את בנזוגה. כך שהסכרים נפרצו. הקנאה תפעל מעתה בגלוי, כן, כך החלטתי. אני יודעת שזה לא משהו שעולה בקנה אחד עם אשה הנוסעת לטייל לבדה בשלם והולכת בגפה לקולנוע ויוצאת לסעוד צהרים עם ידיד, אבל זה מאוד אנושי. לחשוד. לקנא.

הקנאה מגיעה גלים־גלים. אבל דווקא עם בוא האביב היא באה בנחשולים: כשהוא מביא לי פרחים הביתה, אחקור אותו – מה פתאום? כשהוא מציע לי עזרה בקיצוץ ירקות לקראת הארוחה הסינית שהחלטתי סוף־סוף להכין – אתקף בפאניקה; כשיחזור מחו"ל עם תיק מלא מתנות בשבילי – תעבור קנאתי כל גבול: מה מעיק לו על מצפונו? אם יחזור מוקדם מן העבודה – זה יהיה חשוד. כשיאחר לחזור – חשוד עוד יותר; כשיטרקו לי את הטלפון מן הצד השני – זה יותר מאשר חשוד. כבר לא אחסוך את לשוני; אם יזמין אותי לצאת לארוחת ערב ללא סיבה – לא יהיה גבול לקנאתי: על מה זה בא לפצות אותי? הליכה לקולנוע עם ידידה רווקה בעוד אני עסוקה בעבודה – מלווה בתחקיר לפני ואחרי.

בשלב זה גועשת מערבולת הקנאה, אבל אין היא זורמת באפיק מסויים – שהרי כל עוד אין לאשה אובייקט מסויים מאוד כלפיו אפשר לכוון את חיצי הקנאה, היא סתם אוכלת את עצמה לתיאבון. ולכן אני נטפלת לשטויות: מה חזרת כל־כך עייף? איפה אתה מסתובב? למה לא טלפנת כל היום? מדוע אתה מקבל הביתה דואר שעליו כתוב "אישי"?

ועדיין אין לי מטרה ברורה לקנאה, וזה מה שמקלקל לי את השורה.

את המכתבים אני לא פותחת מפני שלא מצליח לי להדביק חזרה את המעטפות מבלי להותיר עקבות; בכיסים איני מחטטת. אני חושבת שזה משפיל; גם את הכותנות אני לא מריחה, והרי ממילא הן מריפות רק ריחות עשן סיגריות ואפטר־שייב; ואיני עורכת ביחות־פתע אל המשרד מפני שזה מביך והרי הם – וכאן אני שמה את כולם בקדרה אחת – ממילא משתמשים במשרד רק כבסיס יציאה לפעולה.

והרי כולם אומרים שקנאה זה דבר נפלא. רק באמצעותה את מרגישה, ובצורה צורבת, עד כמה הוא שייך לך ואינך מוכנה להתחלק בו עם אף אחת ואף אחד. ורק באמצעות התפרצות הקנאה שלך הוא יודע שאת עדיין אוהבת אותו – סליחה על הביטוי הארכאי – למרות שמזמן לא אמרת לו זאת כך סתם, באמצע היום.

מבחן הדירה

את אוהבת אותו. נקודה. כמו שכתוב בספרים. מוכנה ללכת למענו עד הסוף (מה זה, בע־צם?). שנתך נודדת בלילות ובבוקר את קמה עם שיר על השפתיים, עינייך זוהרות וליבך פתוח לאהוב את כל העולם, אם רק יתנו. נדמה לך שכל מה שאירע עמך עד כה, ואירע לא מעט, היה בחזקת מנת אקרמה מעוררת תיאבון.

ואז קורה לך משהו די מפחיד: את עוברת בסימטה בפאתי הכרך ליד בית במצב רעוע, טיח נושר, תריסים ישנים שבורים, עציצים חלודים על המרפסת. את מרמיינת לך את מראה העוני של הדירות בפנים: שני חדרים, מטבח אפל ואמבטיה עם אריחים סדוקים. ואז את שואלת את עצמך: אילו נגזר עליכם בכורח הנסיבות להתגורר כאן, במקום הזה, מבלי יכולת לעבור ממנו זמן רב, האם גם אז היית ממשיכה לאהוב אותו כך? האמנם את אוהבת אותו בלבד, או גם את מה שהוא מייצג, מביא איתו כנדוניה? ואם ניתן למדוד ואת באחוזים – כמה נותרה לך אהבה נטו?

ואז, כמו בהצעת עבודה, כשהנטו לעומת הברוטו כל־כך קטן, את מחליטה: לא. לא לוקחים את הג'וב הזה. לא כדאי.

ועכשיו מגיע שלב הבושה בפני עצמך. הנה נוכחת לדעת שאינך טלית שכולה תכלת. את אחת שעושה חשבון. כמו כולן, הצעירות האלה, שחשבת שאת כה שונה מהן.

אז מה, האם זה חדש לך? האמנם אנו מתאהבות בגבר נטו, ללא הכוח שהוא מרכז בידיו, ללא הכריזמה, ההשפעה, הקשרים, הקשורים בתפקידו?

בטח שלא. אז מה העניין הזה של מבחן הדירה המחורבנת שיהיה עליכם לגור בה ולבחון את אהבתכם?

שכחי מעניין הדירה המתפוררת. זה טסט לא הוגן. גם האהבה הגדולה של המאה, של אותו אדוארד מלך אנגליה שוויתר על כסאו בשל הגרושה האמריקנית וואליס סימפסון (הדוכסית מווינדזור) – לא היתה מחזיקה מעמד בדירה מתפוררת. ראית כמה ואיזה מין תכשירים הוא העניק לה? גועל נפש! אז מה את באה להתמודד עמה?

להיות נשואה, להיות לבד

אילו נגזר עלי לחיות לבדי
וקוראים לזה במקומותינו "להיות אשה יחידנית"
דהיינו – ביחידות
יכולה הייתי להשתרע
על שני הצדדים של המיטה הכפולה
ויכולתי לקרוא שם עד השעות הקטנות
ואיש לא היה פה כדי לומר לי
כבי את האור
ואיש לא היה מושך בשמיכה
ואיש לא היה אומר פה שהוא לוקח את המכונית
ולא מעיר "שוב השארת חלב בחוץ. הוא חמוץ".
ביחידות יכולה הייתי להאריך בשיחת טלפון לים
המלח
ומי היה מפסיק אותי?

אילו הייתי לבד – אז
ביחידות גם ביצה קשה היתה ארוחה
וריפוד הספה יכול היה להיות ארגמן
ולא ירוק של פשרה.
ואיש לא היה מאלץ אותי לנסוע לבת־ים
למיפגש עם הקוזינה ממיאמי
לאכול שם עד להתפקע לוקשים וכבדי־עוף
ואיש לא היה מצחצח שיניו במברשת שלי
ומכבה את המזגן בליל לוהט
ואיש לא היה מגלה לי באיזו מבין שמלותי
אני נראית כמו תבית
ואיש לא היה מותיר אחריו חדר אמבט ספוג־אדים
ולא מבקש כי אעסה את גבו ואתפור כפתוריו
ואיש לא היה כאן עמדי. הייתי לבדי ביחידות

ואני מאוד לא הייתי אוהבת זאת

(לפי ג'ודית ויורסט)

תמר אדיבר

ילד בן 100

בני המחזור הזה, ברובם, כבר אינם. מי שנשאר, קוראים לו קשיש ומניחים מראש שהוא בוודאי סנילי. אבל לא השניים האלה. תום סויר והאקלברי פין, לא רק שהם עדיין כאן, הם עדיין ילדים, עדיין רבים על מי יצבע את הגדר, ואיך לפייס את דודה פולי, ולכבול – או לשחרר – את ג'ים הכושי, ולהציץ עוד פעם אחת במרי־ג'יין ארומת השיער. הילדים של עידן הרובוטריקים אולי מביטים בהם דרך משקפיים תלת־ממדיים וחושבים שהם לא הכי חכמים; ההורים מחפשים בין הדפים את הילדות האבודה. "הילדות היא דבר נפלא, חבל רק שמבזבזים אותה על ילדים"

מאת אביבה מץ

"תגיד, תום אולי תתן לי לסייר קצת?' תום שקל בדעתו וכבר עמד להסכים, אלא שנמלך בדעתו: 'לא – לא – אני חושב שזה בכלל לא כדאי, בן. אתה מבין, הדודה פולי, יש לה יחס נורא מיוחד לגדר הזאת – פה באמצע הרחוב, אתה יודע – אבל לו זאת היתה הגדר האחורית או לי לא היה איכפת ולה לא היה איכפת. כן, יש לה יחס נורא מיוחד לגדר הזאת; מוכרחים לעשות את זה נורא בזהירות. אני מתאר לעצמי שאין ילד אחד מאלף, אולי מאלפיים, שיכול לעשות את זה כמו שצריך".

הקטע הזה בטח מעלה ניחוח מתוק ורחוק של תום, לכל הילדים הנצחיים, שקראו את מארק טווין במשך למעלה ממאה שנה.

תום סויר, האקלברי פין. מוקדש באהבה רבה לילדים של פעם ולילדים של היום. אך בעיקר מוקדשים ספריו אלה של טווין, כפי שהוא עצמו כתב בהקדמה ל"תום סויר" – "אתם תחשבו שזהו ספר לילדים, אבל אני פונה למבוגרים, אלה שבנפשם עדיין מפעמת רוח הנעורים, כדי שיזכרו איך הרגישו, חשבו ודיברו ובאיזה מפעלות מוזרים שלחו ידם לפעמים".

את הרפתקאותיו של האקלברי פין, על פי מארק טווין, קראתי עכשיו בפעם השניה. הרבה שנים אחרי הפעם הראשונה. שני כרכים חדשים שיצאו השנה לאור, בהוצאת ספרית "מעריב". מי היה מאמין שזה בכלל לא ספר לילדים.

מי שהיה ילד לפני עשרים שנה ויותר, זוכר את אבא/אמא אומרים, כשהיו פנויים מעיסוקים חשובים באמת ונחה עליהם הרוח: "זאת תום סויר כבר קראת? כשאני הייתי בגילך..." מי שהיה אז ילד, יודע ששום סרט טלוויזיה לא שווה קרצית אחת של תום סויר תמורת החתול המת של האקלברי פין. את השודדים והאינדיאנים והנוכלים האחרים, ואת ג'ים הכושי הבורח, אי אפשר לתאר בשום צורה ויזואלית אם לא מפעילים את הדימיון הכי פרוע והכי מנותק מהמציאות.

אחרי המערה החשמלית (חסמבה), תום סויר והאק הם הגיבורים הבלתי מעורערים של ילדותי. זכרון מתוק, בטרם תקופת המדיה והפופולאריזציה של המסרים. ניסתי לבדוק אם הנוסטלגיה והאידיאליזציה של העבר לא עשתה את הקריאה החוזרת בספר למשהו שמעבר לה. לשמחתי גיליתי שתום והאק דיברו אלי היום אולי אפילו יותר מאשר אז.

טל הוא ילד בן חמש־עשרה וחצי. "אינסטנט ילד" מובהק, תוצר של תקופה: טלוויזיה, וידאו, משחקי מחשב, פליימוביליים ורובוטריקים. כמו רוב הילדים בעידן העכשיווי, טל לא יוצא הרבה מהבית. לא משתולל בשכונה ולא ממציא חבורות דימיוניות. יודע קצת על הכל. את תום סויר והאקלברי פין קרא טל כשהיה בן שמונה בערך. הרבה אינו זוכר מאז. מה שהוא כן זוכר, שהספרים האלה לא עשו עליו רושם גדול או מיוחד. ביקשתי ממנו לחזור ולקרוא אותם שנית. הילד לא ניסה להסתיר את חוסר שביעות רצונו ולא חשב לרגע לעשות לי את הטובה הזאת. רק עיקם לעברי את הפרצוף, ורק "אוף" הלכתי לחפש ילדים אחרים.

"הילדות היא דבר נפלא", אמר ג'ורג' ברנרד שאו, "חבל רק שמבזבזים אותה על ילדים". כל־כך בנאלי וכל־כך נכון. את הילדים האחרים פגשתי אצל נועה ורותם שביט בנאות אפקה. נועה, כמעט בת ארבע־עשרה, לומדת בכיתה ח', הזמינה את מיכל קרניבר, את עדית פתאל ואת דנית זכריה. כולן לומדות באותה כיתה, קוראות את אותם הספרים – רובם ספרי מבוגרים, (לוקחות את מה שאמא מחליפה בספריה). ילדות אינטליגנטיות, רומות זו לזו. קצת ורוקות, הכל כרוח הזמן. שיער ארוך חובה, ג'ינס "ריבוק". רותם, אחיה של נועה, ילד בן אחד־עשרה, הזמין את החברים שלו מכיתה ו'. כולם באו לרב שיח ילדים בנושא תום סויר והאקלברי פין. כל הילדים קראו את הספרים האלה כשהיו בני שמונה, תשע, עשר וזוכרים די טוב את התוכן ומה הרגישו באותה תקופה.

נועה מודה שלא אהבה את העלילה באופן מיוחד: "אני זוכרת כמה דברים ממה שתום סויר עשה, צבית את צביעת הגדר. את העלילה לא אהבתי במיוחד, כי זה לא נראה לי אמיתי. נראה לי סיפור שלא ניסה לחנך, כי בדרך־כלל סיפורים לילדים מנסים להראות שכדאי להיות ילד טוב. דווקא זה מצא חן בעיני, שהוא לא ניסה להטיף מוסר. התרגום שקראתי אז היה ישן ולא השתמש במילים שלנו. היו די הרבה מילים שלא הבנתי. זה עשה את הספור לפחות אמיתי בעיני, כי ילדים לא מדברים בצורה כזאת".

מיכל: "היו כמה קטעים ששיעממו אותי. תיאורים, רגשות, תיאורי נוף..."

עדית: "נורא התרשמתי מהאקלברי פין. היה לו דימיון פרוע. תמיד שיקר ואת זה דווקא אהבתי".

נועה: "זאת היתה אווירה אחרת. בבית הספר, כל הילדים לומדים ביחד, באותו חדר, נורא קינאתי שאצלנו זה לא ככה. קינאתי שתום סויר כל הזמן נעדר".

מיכל: "היחס של המבוגרים בספר לילדים, נראה לי שגוי. מתמירים עם הילדים בגלל שטויות..."

עדית: "היו הרבה קטעים שלא הזדהיתי. בדרך־כלל נשים זקנות תמיד הכי טובות בעולם, למשל, סבתות או דודות שלי. לא נותנות עונשים, אלא להיפך, תמיד מפנקות. זה היה משונה שדודה פולי היתה מענישה אותו כל הזמן. היה לי גם משונה שהאבא היה כל הזמן שיכור".

נועה: "תום סויר יותר חכם, הרגיז אותי שהאקלברי פין היה תלוי כל הזמן בתום סויר. הרגיז אותי שלא התמרד נגד הנוכלים..."

עדית: "אהבתי את תום סויר יותר, נורא אהבתי את הדברים שעשה".

יותם: "קראתי את תום סויר בכיתה ג'. אני לא מתאר לעצמי שהוא יכול היה ללמוד איתי באותה כיתה. לפי התעלולים, לפי העונשים, זה מיושן. גם השפה וגם התרגום טיפה מיושנים. אני לא הזדהיתי איתו ולא עם העלילה, אבל נהניתי לקרוא על התקופה, איך הוא חי אז. לא זוכר היום הרבה פרטים וזוכר את רוח הסיפור".

אורן תמיר, עוד מעט בן שתים־עשרה: "אני קראתי את האקלברי פין בכיתה ה', לא התרשמתי כל־כך ממנו. זהו סיפור הרפתקאות מיושן ולא מעניין, מוזר, יש קטעים...ככה, האמונות שלו לא מעניינות, איך הוא ברח מכל האנשים, זה יותר מעניין".

אורן אהרת, בן אחת־עשרה: "את תום סויר קראתי בכיתה ד'. את האקלברי פין לא גמרתי. לדעתי זה היה קצת משעמם, זה מיושן. השפה נתמרה. לא היתה כל־כך עלילה. תום סויר היה מאד מעניין, עלילה יפה, מותח. הזדהיתי איתו. הייתי רוצה להיות חבר שלו אבל הבנתי שלא הייתי יכול, כי זאת היתה תקופה אחרת".

עופר אהרת, אחיו הקטן של אורן, עמד על זכותו להשמיע את דעתו גם. עופר עוד לא יודע לקרוא, אבל הוא ראה את הסידרה עכשיו בטלוויזיה: "אני נהניתי מזה שהאח שלו (סיד) זרק לו את העוגה בפרצוף ושהאינדיאני רודף אחריו... מה שהכי שנאתי זה את הקטע עם הגדר".

(המשך בעמוד הבא)

> כולם צעקו עליו, וקיללו אותו, והוא קילל בחזרה, ואמר שיטפל בהם וישכיב אותם כל אחד בתור שלו, אבל עכשיו אין לו זמן לחכות, כי הוא בא העירה בשביל להרוג את הקולונל שרברן הזקן, והסיסמה שלו זה 'קודם בשר, וכפות של רוטב בשביל הליטוש'

> ובכן אנחנו נקים את החבורה הזאת של שודדים ונקרא לה הכנופיה של תום סויר. מי שרוצה להצטרף צריך להשבע ולכתוב את השם שלו בדם

הילדים של היום מדברים על הילדים הנצחיים. כשיגדלו, יאהבו אותם יותר.

לא כמו בתולה זקנה

תום סויר והאקלברי פין מנסים לשחרר את ג'ים הכושי ולהבריח אותו לחופשי. הם יכולים לעשות את זה בקלות, אלא שהדרך הזאת לא נראית לתום. לפי מה שהוא קרא בספרים, הדברים צריכים להיות הרבה יותר מסובכים:

"היתה עוד שעה כמעט עד ארוחת הבוקר, אז אנו עזבנו ופנינו אל היער. כי תום אמר שצריך שיהיה לנו קצת אור בשביל לראות איך לחפור, ופנס נותן יותר מדי אור, והוא עלול לסכן אותנו. לכן נחוצים לנו המון מגזרי־העץ ההם הרקובים, שקוראים להם אש שועלים והם רק נותנים אדמומית כזאת כאשר שמים אותם במקום חשוך. אספנו קצת מהם והסתרנו בין עישבי הבר וישבנו לנוח ותום אמר, לא מרוצה כזה:

"לאבדון, כל המצב הזה הוא פשוט קל וגלמי יותר מדי. ולכן זה כל־כך קשה להמציא תוכנית קשה. אין שום שומר שצריך לסמם אותו – ומוכרח להיות שומר. אין אפילו כלב לתת לו אבקת שינה. וג'ים קשור ברגל אחת, בשרשרת של חמש אמות, לרגל של המיטה. בסך הכל צריכים רק להרים את המיטה ולסלק את השרשרת. והדוד סיילאס הוא מאמין לכולם, שולח את המפתח לכושי התרומה, ולא שולח אף אחד לשמור על הכושי. ג'ים יכול היה עוד קודם לצאת מהאשנב ההוא, רק שלא יהיה כדאי לו לרוץ עם שרשרת של חמש אמות על הרגל. באמת לכל הרוחות, זה הסידור הכי טיפשי שאני פעם ראיתי. מוכרחים להמציא את כל הקשיים. טוב, אין ברירה, אנו מוכרחים לעשות מה שנוכל בחומרים שיש לנו. דבר אחד ברור: יש יותר כבוד להוציא אותו בהמון קשיים וסכנות, בזמן שהאנשים שהיו חייבים לספק אותם לא מספקים לך אף אחד מהם, ואתה מוכרח להמציא את כולם מתראש שלך... מי זה שמע שישחררו אסיר בשיטה כזאת של בתולות זקנות?"

(המשך מתעמוד הקודם)

בנקודה זאת הבנים הרגישו שמיצו את עצמם ועובו את החדר. הבנות עוד רצו להוסיף כמה הערות.

דנית: "אני התרשמתי מאד מתום סויר וזוכרת אותו יותר מאת האקלברי פין. אז חשבתי שאם הייתי יכולה להיות הוא, הייתי שמחה, כל אחד היה רוצה..."

עידית: "מאד הייתי רוצה להיות תום סויר. הא התחמק מהכל, אפילו אם היה מקבל עונשים הוא עבר את זה בקלות, נורא קינאתי בו".

נועה: "לא רציתי להיות כמוהו אבל ריחמתי על האנשים שהוא עשה להם תעלולים, הוא הרי עשה את זה בכוונה. אבל אם היו מבטיחים שלא יענישו אותי, הייתי מוכנה להיות הוא".

מיכל: "גם אם תום סויר היה ילד רע, ניסו להראות בספר שהוא דווקא היה בסדר והמבוגרים לא".

> ג'ים הוא דיבר עם הדוכס ואמר שהוא מקווה שזה יקח רק שעות אחרות, כי זה התחיל להכביד עליו ולשעמם אותו נורא כשהוא היה צריך לשכב כל היום קשור בחבל בוריגואם

נועה: "מבוגרים תמיד אמרו לי לקרוא את תום סויר ולא הבנתי למה, אז כשקראתי היו לו ציפיות ולכן התאכזבתי".

מיכל: "יש ספרים שאני חוזרת לקרוא. אבל לתום סויר לא הייתי חוזרת".

עידית: "את האקלברי פין לא הייתי קוראת עוד פעם, את תום סויר אולי".

דנית: "אני יכולה לקרוא עוד פעם. אולי להסתכל על זה היום אחרת".

נועה: "תום סויר היה תמים, ילד כזמננו מבין הרבה יותר, הרבה יותר מציאותי. ספורי פעולה פחות מתאימים לספרים, יותר לסרטים".

עידית: "אני הייתי מוכנה להצטרף אל תום סויר, לרדוף אחרי שודדים. אבל הם לא היו מתוחכמים. אם ככה היו כל השודדים, הייתי מוכנה לרדוף אחריהם".

דנית: "העובדה שאנחנו בנות, אולי בגלל זה לא היינו מצטרפות אליהם".

רותם: "גם אני לא הייתי מצטרף אליהם".

נועה: "היתה שם ילדה אחת, דווקא אותה נורא חיבבתי. יש יותר מדי בנים בספור. פתאום אהבתי שיש בת".

עידית: "אחת הסיבות שרציתי להצטרף אליהם, שאני בת והם בנים והם יגנו עלי. מה שאהבתי, זה שהם תמיד יצאו בסדר מכל סיפור".

דנית: "האח של תום סויר היה מעצבן..."

נועה: "האח יותר מדי מושלם, נראה כל־כך חינוכי".

הבנות כאמור, קוראות היום הכל. בעיקר ספרים עצובים. כאלה שאפשר לבכות. על אנשים חולים על גיבורות שהולכות למות. העיקר שיהיה עצוב. קצת מתח, בלשים, ריגול, אליסטר מקלין.

הרולד רובינס?

"מי זה, הסוטה הזה? אנחנו לא קוראות. את הספרים שלו", אמרו הבנות והראו לי את הלהיט התורן – "פרחים בעליית הגג". בוכים, בוכים.

ארנסט המינגווי אמר בשעתו כי כל הספרות האמריקאית החדשה, מקורה בספר אחד, מאת מארק טווין, ששמו "האקלברי פין". ד"ר צפירה פורת, מומחית לספרות אמריקנית ומרצה לספרות באוניברסיטת תל־אביב, מסכימה לדעתו. הסטודנטים שלה חייבים לקרוא את הספר, בשפת המקור – אנגלית. "התרגומים העבריים אינם משרתים אותו נאמנה. הם עציים, לא זורמים". ד"ר פורת מזכירה שוב ושוב שהספר אינו מיועד לילדים, אלא אל הילד הנצחי שבכל אחד מאיתנו המבוגרים. "ככל שהאדם יותר מבוגר", אומרת ד"ר פורת, "הוא יותר נהנה מזה. העלילה והדמויות סמליות. הלשון נמוכה בכוונה, כדי להבליט את העלילה ולא להתחרות איתה בתשומת הלב".

אם היה מארק טווין כותב היום, האם היה עושה זאת באותה צורה?

"לא, לא באותה צורה. הוא היה שוב יוצר דמות של ילד, אולי משאיר אותו באותן סיטואציות, אבל מלביש אותו אחרת. מין וודי אלן כזה. הילד הזה היה גם בורח מהמבוגרים. רק שאולי לא לנהר, אלא לסמים. בכל אופן, הקונפליקט היה נשאר".

איזה קונפליקט?

"קונפליקט הילד הבורח מעולם המבוגרים, הרודף אחריו. יש את זה בכולנו. כולנו מנסים לברוח לפעמים. תום והאק עשו את זה גם בשבילנו".

מה יחסו של טווין לילדים שהוא יוצר?

"טווין מאד אמביוולנטי בקשר שלו עם תום סויר. הוא אוהב את הילד הארכיטיפי הזה, שמהווה אוסף של הרבה ילדים. יחד עם זה, טווין ביקורתי כלפיו. הוא יותר אוהב את האק וקצת צוחק על תום. טווין לא נותן לילדים שלו להפר את כללי המשחק. תום הוא בעצם ילד מרומה. לא מהפכן, קונפורמיסט במידה רבה. שייך למורדים של כורסא. עושה את כל הדברים לפי מה שכתוב בספרים. האק הוא המורד האמיתי. הוא חי בלי גבולות. לא יכול להסתדר עם המלבושים המקובלים. הקשר בין האק ותום הוא של יחסי גומלין. תום מקבל את ההכשר שלו מהאק. בשבילו האק הוא התגלמות כל החלומות. האק צריך את תום כדי לקבל ממנו הכשר של החברה, שמנדה אותו. באמצעות שניהם, מראה טווין את היחסים המורכבים בין הספרות למציאות, לחיים".

> ג'ים היו לו המון מקטרות של קלח־תירס וטבק; ככה בילינו את הזמן ממש יופי; אחר כך זחלנו החוצה דרך המינהרה והגענו הביתה בידיים שנראו כאילו כירסמו אותן

האם גיבורים כאלה אפשריים בספרות של היום?

"בזרם הרומנטי של המאה ה־19 העיסוק בילדים היה ספרותי, פילוסופי כלבד. הגעגועים לילדות היו בבחינת מסיכה. כולם רצו להיות מהר מאד מבוגרים. היום זה הפוך. יש הכשר, בעיקר מצד המדיה, לשחק את הילד הנצחי. התרבות האמריקנית סוגדת לנעורים. כולם רוצים להיות צעירים. חוץ מזה, היום לא צריך להיות מהפכן רומנטי כדי לשבח ילד. היום הספרות כבר כבשה את הרחוב, לא צריך יותר נהר. לא צריך להמציא את תום סויר, הוא קיים בכל מקום".

מי הם הגיבורים היום?

"בעיני וודי אלן הוא הגבור הטוויני של היום. מייצג את הגיבורים האבודים בעיר הגדולה, שלא מסוגלת לקלוט אותם, והם בורחים ממנה לים. ספרות היום לא תיתן תום סויר, היא תחפש גיבור מהרחוב".

מה עושה את תום ואת האק לנצחיים?

"יש בזה משהו ארכיטיפי. המלבושים הקונקרטיים חולפים לפי טעם התקופה והחברה, אבל השלד מדבר לכל בן תרבות המערב. בארץ אולי פחות, כי לא גדלנו כאן על ערכים נוצריים. הדמויות מאופיינות כמו בחלום, שהפך למציאות. זהו משהו שמעבר לתקופות החולפות".

זהו ספר לילדים?

"לא, זהו ספר למבוגרים. את תום ואת האק הילדים לא יבינו, המבוגרים כן. ספר לילדים אינו בהכרח ספר על ילדים. לילד האנגלוסקסי יש הרבה יותר ספרות לדימיון, כמו הקומיקס למשל. אצלנו לא נותנים לילד מספיק דימיון במידה שהוא זקוק לו".

אם הוא היה נכתב היום, האם היה זוכה למידה כזאת של פופולאריות?

"לא, היום הוא לא היה צריך להוציא את הילדים האלה החוצה. הילד שלנו היום כבר לא זקוק לזה. כולם נמצאים בחוץ. מארק טווין היום היה כותב את הספרים האלה באותה שפה, אבל אחרת". ■

כדאי

מאת ג. יפית

גיל ואורנים

בלב תל־אביב התגלתה פנינה של ממש: גיל אורנים. שמחה ברמה שלא הורגלנו אליה. פאר מהמם ותפריט מופלא. מתאים במיוחד ל־30 עד 300 אורחים. מי שביקר שם לא יתפשר על שום מקום אחר. המחירים? סבירים בהחלט.

אתם עומדים לפני עריכת אירוע משמח: חתונה, בר מצווה, ברית מילה, יום נישואין או אולי אפילו מסיבת הפתעה? אתם רוצים אירוע קלאסי, על רמה, זוהר, ויוצא דופן. כזה שיערך במקום שישאיר טעם טוב. אתם גם חפצים באירוע אינטימי 250 איש 300 מקסימום: העיקר חשוב לכם שהאירוע יערך בת"א. דווקא. עד לפני זמן לא רב, הייתה לכם בעיה. מקום כזה פשוט לא היה בנמצא, רוב המקומות מיועדים לאירועים רבי משתתפים ומעט אורחים פשוט היו "הולכים" שם לאיבוד... אם אינכם מוכנים להתפשר על טיב, איכות, פאר, יופי ושירות גם אם אתם מתכננים אירוע לא גדול (במספר המוזמנים) אתם חייבים לעצמכם ביקור ב"גיל אורנים".

גיל אורנים 2 דקות מדיזנגוף, רק לאחרונה נחנך וכבר הפך להיות המקום הכי הכי בעיר. הבניין הלבן בוהק ביופיו ומעוטר בצמחיה מסוגננת המוארת באור זרקורים. האווירה שיוצרת התאורה המיוחדת "מכניסה" את כל מי שנכנס לבניין לתחושה מרגשת הגובלת בהתרוממות רוח. כברו כן תוכו שפע ירק מסוגנן כמעט מפוסל. גינת יוון של אדריכל גנים היוצרת שירה בצמחיה. השקעה אדירה של כספים ומשאבים, תכנון מעמיק ופקוד שקוּם. לכל אלו הביאו לתוצאה המרשימה. אבי יפין האדריכל לא פסח על פרט כדי להביא את גיל אורנים לרמה הנוכחית. "גיל אורנים" הוא התשובה הישראלית למקומות היותר יוקרתיים בעולם, זעיר אנפין של מרקליני וינה היפהפיים או פריז העתיקה והזוהרת.

מ־30 עד 300

גיל אורנים נבנה במיוחד עבור אירועים של מקסימום 300 איש. בבניין היפה הזה, 3 מפלסים המעוצבים בסגנונות שונים, כל מפלס מתאים לסוג אחר של אירוע. לכל מפלס האווירה המיוחדת לו. והעיקר פאר עדין של "פיין שמקרס" כאלו היודעים להעריך את הדברים הטובים באמת. המפלס הראשון זכה לשם "דיקל" מתאים לאירוע של עד 80 איש. "שקד" מתאים לאירועים של עד 180 איש. הפנינה שבכתר: "אלון" האולם המפורסם עם הגלריה שוכה לכינוי הריצ'י של ת"א מארח באצילות עד 300 אורחים. העיצוב הפנימי של כל המפלסים הוא מודולרי ומאפשר להתאים את הסידור למספר המוזמנים. מי שביקר ב"אלון" – המפלס האלגנטי המעוצב בסגנון וינאי עשיר, פשוט לא יכול שלא להתלהב. מעל למשטח המרכזי נמשכת כעיטור סביב גלריה המיועדת אף היא לאורחים. מעל לנברשות המקסימות, צפה התזמורת בגזוסטרה המיועדת לכך. כמו בחלום צפה המוסיקה באולם בין הקריסטל והפריטי הריהוט המיוחדים כמינם.

תפריט יוקרתי

מחקר שווקים מעמיק קדם לפתיחת "גיל אורנים". התברר כי פשוט חסר מקום כזה. מסביר דני קורן, מנהל גיל אורנים: "ממחקר שערכנו התברר כי חסר מקום טוב בלב תל־אביב המיועד לקהל של בין 30 עד 300 איש. אנחנו בחרנו בקו של אי התפשרות. הטוב ביותר בכל פרט. רק כך אפשר להבטיח שהמוזמנים יהנו מאירוח מושלם".

כשדני קורן מדבר על אי התפשרות יש לו בהחלט קבלות לכך. "גן אורנים" המקום שנחשב לעילית שבעלית לאירועים, הוא יציר כפיו. דני קורן ושותפיו הפכו את האזור שבגני התערוכה בת"א לאחד המקומות המבוקשים ביותר לאירועים אקסקלוסיביים ויוקרתיים. "גן אורנים" הפך את המושגים "חתונה" ו"בר־מצווה" לאירועים שהאורחים פשוט נהנים לבוא לשם. (נכון, גן אורנים גם יקר מאוד... לא סוד). ב"גיל אורנים" גם הצד הגסטרונומי מתהדר בשיאים של מסעדת יוקרה. כשאתם באים לגיל אורנים תשכחו כל מה שאתם יודעים על בר־מצוות וחתונות, כאן הרמה היא 5 מזלגות ויותר. הסוד המסתתר מאחורי התפריט הוא גד פלם, השף של "גן אורנים". כאן מוגש בדיוק אותו תפריט מפורסם, שהרי המטבח הוא משותף.

שירות מדופלם

לא רק המטבח משותף ל"גיל אורנים" ול"גן אורנים". כאן, בלב תל־אביב, נהנים בדיוק מאותו שירות ואותם תנאי נוחות כמו בגן אורנים. גם בתחום זה דני קורן אינו מתפשר: "המלצרים ואנשי השירות שלנו. כולם סטודנטים, כי אנחנו עומדים כל כך שהאורחים יקבלו שירות מעולה ומתוחכם". ביקור ב"גיל אורנים" מגלה כי בחרו את הסטודנטיות והסטודנטים הנאים ביותר. וזה פשוט נעים.

קידוש בשבת בבוקר

מי שמעונין לקיים קידוש בשבת בבוקר, יודע כמה זה מסובך.

מחוץ לעיר – קיימת בעיה של נסיעה בשבת.

בתוך העיר – לא היה מקום כזה.

גיל אורנים הוא המקום היחיד בתל־אביב שאפשר לקיים בו קידוש בשבת בבוקר.

הדבר אפשרי הודות למערכת יהודית המפעילה את כל המערכות באופן אוטומטי, ללא מגע יד אדם. סוף סוף יש מקום שאפשר לחגוג בו בשבת את הולדת הבת, את עליית הבן לתורה, את השמחה של שבת חתן וכדומה. הארוע מלווה בטעם של מסורת בנוסח לבחירת בעלי השמחה: יש חמין משפחתי אמיתי, צלי בקר בניחוח יין שריר, לשון, עוף, כל הטעמים העמוקים של השבת. ארוחה קלאסית ל־100 מוזמנים לפחות. סוף סוף תיקון שבת.

30% הפתעה במחיר

השוואה מדוקדקת מעלה כי "גיל אורנים" אכן הגיע לצמרת, והאורחים נהנים מכל המותרות שמציע "גן אורנים". רק הבדל אחד מודקר מיד לעין: המחיר נמוך ב־30%!

דני קורן משווה זאת לדגם חדש של מרצדס: "תארו לכם שמרצדס היתה יוצאת עם דגם חדש, שכוונתו לכבוש את השוק ולהפוך לרכב פופולארי. הם היו מוכרים אותו הרבה יותר בזול". כך יש להבין את הארוחה המושלמת של השף במחירים של החל מ־30 ש"ח למנה.

ב"גיל אורנים". לא רק מספר רב של תפריטים ומנות, יש גם "בוקריים", ההמצאה האמריקאית הנהדרת. זה נוח להפליא: לא מוגבלים בשעה ואפשר להגיע במועד הנוח וליהנות מארוחה חמה וקלה שהיא שילוב אידיאלי של ארוחת בוקר עשירה וארוחת צהריים טעימה.

קרנבל בר־מצווה

אפשר גם להפליא בשילובים וקומבינציות למשל, מסיבת בר־מצווה. זה לא נעים לאף אחד כאשר חבריו של חתן השמחה מסתובבים משועממים בין האורחים של ההורים. בגן אורנים יצאו ברעיון מקורי וסוחף: מסיבה מיוחדת לצעירים. הפנינג משגע שהוא גם לחוד וגם ביחד. באולם הקטן מכניסים את כל הנוער ודרדן מקצועי מדליק להם את הערב. שפע של פרסים ושעשועונים נוחת עליהם במפתיע. עושים להם כיף אמיתי. אגב, הצעירים מקבלים ארוחת ילדים ונוער, בדיוק לפי טעמם: פלפל, גלידה אמריקאית, ברד, סוכר צמר על מקל, צ'יפס, הכל בסגנון הדוכנים האהוב עליהם.

אבל הצימוק הכי מתוק שמור לכלת או חתן בר־המצווה עצמם: הגרלות של פרסים. מדי 3 חודשים מוזמנים כל ה"כלות" וה"חתנים" לטקס הגרלה עוצר נשימה (כי הפרסים ענקיים). הזכיה הגרולה: כרטיס טיסה לדיסניוורלד. מלבד זאת עוד פרסים מפתיעים. גם מי שלא זוכה מקבל תיק מלא הפתעות.

חניה? שירות לימוזינות

כל אורח מקבל במעטפת ההזמנה תלוש מיוחד לחניון בית כלל. התלוש מזכה בחניה חינם בחניון הנמצא במרחק 5 דקות הליכה מ"גיל אורנים". מי שלא רוצה ללכת ברגל אפילו רגע, יוסע הלוך ושוב בשירות לימוזינות מיוחד לבאי "גיל אורנים".

ימי עיון, כנסים, עסקים

בתי עסק ומפעלים שנאלצו [illegible] לעשות בקיום כינוסים ומפגשים [illegible] המקום האידיאלי שעונה על כל [illegible] העניינים [illegible] נוח לתנאי [illegible] ואשר [illegible] על מסכן מעלה.

[illegible]

פרטים נוספים:
גיל אורנים
טל' 03־5449091/2, 03־222144/5

יגאל לב

ליל השפנים

רינה עשתה מעשה שגרם לאורי לעמוד מול נעוריו שלו. ממרק את החלודה שהצטברה על זכרונותיו עם השנים, מנסה להסיר אבק הזמן ולשפוט את בתו, לא בעיניים של גבר שנגע בשנות ה־50 לחייו, אלא, בעיניו של ילד בן עשר. רינה סיכלה את הניתוח שעמדו לערוך בבית הספר בשיעור לאנטומיה. והבריחה חתול עזוב, שילל מרות בכלוב בחדר המעבדה, ועתיד היה לעלות קורבן על מזבח שיעור האנטומיה, כאשר לאחר שירדימו אותו בכלורופורם ימתחו את אבריו ויקבעו את רגליו במסמרים, יפתחו את בטנו כדי לחשוף את הדרך שבה פועלים הלב והריאות. אחר הצהריים התגנבה רינה לחדר האנטומיה, שיחררה את החתול והניסה אותו מבעד לדלת חזרה אל פחי האשפה מהם נלקח אתר כבוד לשמש מוצג רפואי.

מסיבות השמורות עם בית הספר בלבד, ראו בכך המורים חריגה גסה מהמשמעת וביקשו להעמיד את רינה לדין. הוזעק את אורי לבירור ולאחר ששמע את המורה, חש אורי כאב בשרירי שפתיו, שנהדקו בכוח כדי לא לפרוץ בצחוק ולהעליב את המורה חמור הסבר שדיבר על אחריות, על משמעת, ועל "מה יהיה אם כל אחד יעשה דין לעצמו ויחליט מה מותר ומה אסור?".

המורה לטבע מרכיב משקפי קרן כבדות שהוא נושא אותן כמגן או מסכה. עד כדי כך שולטות הן על פניו ומסתירות אותם שגם לאחר הפגישה לא יכל אורי להעלות אפילו פרט אחד מפרצופו. בלי משקפי הקרן לא היה מסוגל לזהות את המורה שדיבר בבטחון צדקני. "כל לימוד, ארוני כרוך בכאב. ילד צריך להבין שאפילו הדברים כואבים בסופו של דבר הם משרתים את עולם הדעת שלו. אם לא היינו עורכים ניסויים ולא לומדים מהם האדם לא היה מתפתח ויוצא מהמערה שלו, או טורח לרדת מן העץ".

אורי ביקש להגיד כי בסך הכל הנסיון האנושי הוליך את האדם מהמערה אל פצצת האטום ואם האדם היה מצליח שלא ללמוד מהנסיון היה עדיין חיה חופשית, המתרוצצת בטבע בלי מודעות של אימת ההשמדה העצמית. בלי סכנה שהתיכום יעמוד יום אחד כמסלצת המאיימת להכחיד אותו. בסך הכל אנו תופסים את הקידמה כתנועה קדימה, בעוד שלפעמים המירוץ המטורף הוא נסיגה לגבי כל מה שהוא אנושי. ובסופו של דבר הרי זה המבחן היחיד לקידמה, אבל הדברים נראים מסובכים מכדי להבהיר אותם למורה שחייך מאחורי משקפי הקרן חיוך נצחון.

בעורך־דין, עטה אורי על פניו את האדשת הרצינית של אדם המבין ללב זולתו, והבטיח שיקח דברים עם רינה.

"למה לכל הרוחות לא אמרת לו שהוא סטייה מנומשת" הטיחה גליה מפני אורי אותו ערב "למה לא אמרת לו שהוא יכול לדחוף את... למה אמרת שאתה תדבר עם רינה במקום להגיד לו שהוא..." גליה זעמה. לדעתה, אורי צריך היה לעמוד לצדה של בתו כדי ללחום את מלחמתה הצודקת. בסופו של דבר זוהי הפגישה הראשונה של הנערה עם האי־צדק שהמבוגרים למדו לחיות איתו. הרי היא רצתה להציל חתול... ובמקום לשבח אותה נוזפים בה, ואביה, שמעולם לא חסרו לו מלים חכמות בבית המשפט, כובש את ראשו ומגמגם כמה משפטים בלתי מחייבים.

שעת ערב. בחוץ כבר היכה הגשם בזכוכיות החלון. תל־אביב חזרה להיות עיר עגומה, רטובה. ריח הגשם החריף ניסר בחלל. סופג את האבק עם ריחות הקיץ, את צחנת האשפה וריחות הזעה.

גליה הכינה ארבע כוסות קפה, הציבה אותם על השולחן. פרסה עוגות. הכינה סנדוויצ'ים קטנים טעימים. יודעת שאין היא צריכה לקרוא לבני הבית. התכנסו אחד אחר לסלון לשיחת לילה משותפת של המשפחה, לפני שכל אחד יפרוש לחדרו ולעסקיו. בחורף, נהגה גליה לקיים מה שהיא כינתה "אורגיית המזון", שסביבה יכלה ללכד את בני המשפחה לשיחה קצרה, בה כל אחד, מספר על שעבר עליו באותו יום. אותו לילה סיפר אורי את סיפור השפנים בשכונה שלו. סיפור שגליה לא שמעה מעולם ואחר־כך, תמהה מדוע הסתיר אותו אורי ממנה.

פתח כאילו הוא מדבר על משהו שאיננו מעורב בו. "זה היה בשכונה שלנו, כשהייתי ילד. בגיל של רינה, בעצם צעיר הרבה יותר, אני חושב שהייתי אז בן עשר. בארץ היה משבר כלכלי. ואבא יחד עם עוד שני שכנים החליטו להתגבר על המשבר הזה באמצעות... שפנים. סמוך לבית שלנו היתה חורשת אקליפטוס. אז, כשהייתי ילד הם נראו לי כעצים ענקיים. בחורשה הזו בנו את כלובי השפנים".

אורי חייך. גליה שמה לב שהחיוך הזה היה, חיוך של אדם הצוחק מעצמו. כמעט חיוך עצוב. כאילו קשה לו לחזור ולתלוש את התמונה מעומק זכרונו או אולי, יש לסיפור הזה משמעות עמוקה הרבה יותר מאשר מביעות המלים.

"בנו עשרות כלובים קטנים עשויים עץ, מתחו עליהם רשת. לכל תא הכניסו שלושה שפנים. היו להם אוניים שעירות ארוכות, אף מפרכס ופרווה רכה. אני אהבתי את השפנים האלה. הייתי קם השכם בבוקר, כדי להאכיל אותם. אחר־כך, הייתי מתבונן בדרך הלעיסה האיטית השקטה שלהם כאילו הם חושבים על משהו שנבצר ממני הילד, להבין".

אורי צחק צחוק חלול. "אחר־כך למדתי את הצד השני של האהבה. את המוות. השפנים האלה מתו במהירות כזו. כחוטר אונים שהבהיל אותי. אבא היה תופס שפן באוזניו ובכף יד פשוטה מכה בכוח בעורפו. המוות היה מהיר כמו פרכוס לב של ציפור, שאחה לוחץ בכוח על חזה, והלב חרל... את עורות השפנים היו מותחים על מסגרת עץ וממליחים אותם".

"המוות הראשון שפגשתי הממם אותי. לא היה לי יותר מעלבון. הוא היה איזה מין... מין פחד. אתה מגדל מישהו. אוהב אותו. מתרגל אליו. הוא אוכל מכף היד שלך ופתאום מין מוות כזה ואחר־כך מסגרת עץ עליה מתוחה הפרווה הרכה..."

משך בכתפיו באי־נוחות. לגליה דמה שהוא חוזר להיות ילד בן עשר הנפגש עם הכאב הראשון. "ואז בא הלילה הגדול. שמעתי את אבא ואת שני השכנים מדברים על כך שמחר הם עומדים לשחוט את כל הלהקה. הגיעה הזמנה גדולה מבעל אטליז. אותו לילה, פרצתי את כל התאים. פתחתי אותם לרווחה. עשרות שפנים התפזרו בחצר הגדולה, ואחר־כך, חזרו השוטים האומללים וניתרו לתוך התאים שלהם אל המקום שבו הם תמיד מקבלים אוכל... גירשתי אותם. צעקתי כמו מטורף. גררתי אותם מהתאים ואמרתי להם שיברחו לכל הרוחות. שחופן הגרעינים שיאכלו כאן, יהיה הסעודה האחרונה לפני השחיטה. רצתי כמו מטורף בין התאים, מנסה לשכנע את השפנים לעזוב את התאים הפתוחים. פתאום הוארה מיכלאת השפנים. מישהו הדליק את שורת הפנסים שהיתה תלויה למעלה והאיר ילד בן עשר מתייפח על כך שהשפנים הארורים אינם רוצים להימלט על נפשם".

אורי הצניח את ראשו באין־אונים. לגליה היתה הרגשה ש־40 שנה כמו עצרן מלכת ואורי שב ילד. וכמקס הסלון המואר, הוא מצוי בחצר חורשת האקליפטוס המוארת באור יקרות, דלתות השפניה פתוחות כולן ואביו עומד מולו בעיניים זועמות ומכה אותו. "מכות אכזריות כמו שקבלתי אז אני לא זוכר מימי. אבל לא המכות הן שהכאיבו לי", אורי הסתכל בעיניה של בתו, רינה עיניים גדולות, נבונות, המדלגות על פני פער השנים שבין אב לבת. גושרות עליהן בעלבון משותף – "מה שהכאיב לי באמת היתה התחושה שאני נהגתי כמו שצריך היה לנהוג ילד הגון. ילד טוב. אבל עולם המבוגרים לא קיבל את זה כך והמכות לא היו עונש מכאיב כמו העלבון הראשון של האי־אמון בעולמם של המבוגרים".

רינה ניגשה אל אביה לפתח את כתפיו מאחור והוא הניח את ראשו על חזה. שערה הבהיר ניפוף על פניו. הם היו חבוקים רגע ארוך כרוך. "לכל הרוחות" אמר אורי, מנסה להתעשת, "לכל הרוחות את יכולה לגרש את כל החתולים הארורים מהמעבדות שלך, בתנאי שלא תביאי אותם אלינו הביתה..."

הורוסקופ

תחזית לשבוע שבין 26 בפברואר ל־3 במארס

דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
אל תניחו לחומת שתיקה להיווצר ביניכם לבין מישהו קרוב. בימים אלה תוכלו ללמוד רבות מכך שתיטיבו להתבונן סביבכם. במישור הקריירה, אל תלחצו יותר מדי; עיסוק מוגזם בכך עלול לפעול לרעתכם.

טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
זה הזמן להביא עניין מסויים לידי גמר, ומוטב להקדים ולעשות זאת בתחילת השבוע שכן לאחר מכן אתם עלולים להיות עסוקים מאוד בעבודה. דאגות הקשורות להתפתחות רחוקה עלולות להטריד אתכם.

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
אתם עמוסים בעבודה, אך תימצאו זמן גם לפעילויות חברתיות הקוסמות לכם בימים אלה. אחדים עלולים להיות מוטרדים בשאלה רומנטית. הימנעו מוויכוחים בענייני כספים עם מישהו קרוב.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
השבוע צפויים פרוייקטים חדשים בזירה חביתית. תשתדלו בכל האפשר להימנע ממריבות עם בני משפחה, במיוחד עם המחותנים. תוכנית לטיול או נסיעה עדיין אינה סופית. מישהו בסביבתכם הקרובה סובל ממצבי־רוח.

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
קשה לכם בימים אלה להגיע לתסכמים בענייני כספים, אך במישורים אחרים אתם מיטיבים להתבטא ומשיגים תוצאות טובות. בתחום העבודה, נסו לגלות יותר אורך־רוח ולהימנע מדאגות מיותרות.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
מוטב להוציא כספים על שיפורים בבית במקום על בילויים. יתכן שתתחרטו על כמת קניות אימפולסיוויות שעשיתם. ביחסים עם ילד, יש לגלות הבנה. עם שותפים עלולות להיווצר בעיות כספיות.

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
שגרת היום־יום בעבודה עלולה להעיק עליכם בימים אלה, אך זה זמן טוב ליצור קשרים באמצעות התכתבות או שיחת טלפון. שותפים עלולים לגלות עתה רגישות יתרה, וגם המצב בבית צופה שיחות מלב אל לב.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
השבוע כדאי להימנע מפעילויות שמאחורי הקלעים. שמועה עלולה לחזור אליכם כבומרנג ולהזיק אתכם. מוטב לא לפרסם עכשיו בפומבי את התוכניות הפיננסיות שלכם. לא כדאי להתמקד בדאגות שוליות.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
אתם מטביעים רושם מצויין על הסביבה, אך עדיין עלולים להיקלע לריב עם חבר בעניין הצעה כספית. חיי־החברה שלכם במיטבם בימים אלה, וכדאי לקבל הזמנות לאירועים ולמסיבות.

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
עניינים ביורוקרטים עלולים לעצבן אתכם השבוע, ותצטרכו לגלות הרבה אורך־רוח במגעים עם הממונים עליכם. הימנעו מפני עימותים מיותרים ושמרו על פרופיל נמוך. בענייני קריירה יש התלבטויות.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
המתכננים טיול יצטרכו לבדוק היטב את העלויות, שעשויות להשתנות. פעילות חברתית תביא היכרויות חדשות. נסו להימנע מוויכוחים אידאולוגיים. אין זה זמן טוב לעריכת קניות "גדולות".

דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
בימים אלה יש לנהוג זהירות יתרה בשימוש באשראי. מישהו שאינכם מחבבים במיוחד עשוי לגלות כלפיכם נטיות רומנטיות. בתחום הקריירה, שימו דגש על יעדים ארוכי־טווח. מכר חדש מעורר רגשות מעורבים.

מי רוצה לקרוא את המשנה בערבית?

(המשך מעמוד 48)

פרצה מלחמת ששת הימים. חמדי נובאני חש שירושלים תיפול בידי ישראל, או בלשונו: "הבחנתי שירושלים תהיה מעתה ואילך מנת חלקה של ישראל". הוא כינס את כל בני משפחתו ושתי משפחות שכנות במרתף ביתו, ושם ישבו והמתינו. נובאני האזין לחדשות, בעברית ובערבית, וידע כי תחושתו היתה נכונה. בוקר אחד שמע מישהו נותן פקודה בעברית בחוץ: "התפזרו". הוא הבין כי צה"ל הגיע לפתח ביתו. החיילים הקישו בדלת. הקצין לא העלה על דעתו שחמדי נובאני דובר עברית. הוא שאל בערבית עילגת אם יש בבית "בונדוק" (פיצוחים). נובאני חייך ואישר את הדבר. הקצין נדרך. חמדי נובאני שב ובידיו "פיצוחים" בשפע, גרעינים, לחיילים. הקצין חייך, אך אסר על חייליו לקחת מן התקרובת. "הוא כנראה לא רצה לפגוע בכבודו של צה"ל", מנסה חמדי נובאני להבין. "הוא לא ידע שאנו, הערבים, מכבדים את האורח".

גם כאשר הוא בא ככובש?

"הם לא נכנסו ככובשים. נכנסו כבני אדם. לא הרגשתי רע. אפילו לא חששתי מן העתיד. ידעתי שמעתה ואילך יהיה אפילו יותר צורך בעברית שלי".

השפה עזרה לו רבות. גם לבני עמו עזרה. הוא מצא קשר מיידי עם השלטונות הישראלים. נהפך למעין שתדלן למען בני עמו. "נפגשתי עם גולדה מאיר. גם היא השתוממה למשמע העברית שבפי. ביקשתי ממנה להמנע מלהפקיע את בית החולים מקאצד. היא נענתה. גם ויקטור שם־טוב עזר לנו מאד באותו ענין. מאז ועד עצם היום הזה שורה ידידות בינינו".

חמדי נובאני החל לעבוד במשרד הפנים הישראלי, בהוצאת תעודות זהוי מיוחדות לתושבי השטחים. יום אחד נתקל בשמו של שר הפנים הירדני, שהתגורר ברמאללה. אמר לממונים עליו: "לא נזמן איש נכבד זה לכאן. הבה נשלח אליו משלחת שתעניק לו את תעודת הזיהוי החדשה". וכך היה. משלחת בראשותו יצאה אל השר לשעבר, וחמדי נובאני אמר לאיש: "תעודה זו נשלחה לאדוני השר מכבוד השר".

אחר כך עבר במשרד החינוך, כהוראת עברית בבתי הספר במזרח ירושלים. עד שבשנת 1974 שוב חלה תפנית בחייו, כמובן (אלא מהז) בזכות העברית אשר בפיו. "נפגשתי עם אדם שלא הכרתיו ולא ידעתי דבר אודותיו", הוא נזכר. "הוא שמע את העברית אשר בפי, והציע לי מיד עבודה במשרד המשפטים. התברר שזה היה השופט יצחק שכתאי. כך נכנסתי למערכת המשפט בישראל".

המתורגמן חמדי נובאני זכור מאז לשופטים ולעורכי דין רבים. הוא היה עומד לצידו של השופט ומתרגם לעברית את דבריהם של נאשמים באונס, רצח ושוד, ולפתע נשמעו הללו כמשוררים זכי נשמה, גם כשתיארו בפרוט את עבירותיהם. "העברית שבפי נעשתה באותה תקופה רהוטה עד מאד", מאשר חמדי נובאני. "באותם ימים התחלתי לתרגם את המשנה לערבית. מאז גם יש לי הרבה כבוד למערכת המשפט במדינה. יש לנו שופטים לדוגמא".

מעבודתו הוא מכיר היטב את היהודים. יש לו ידידים רבים, כהם רבי השפעה. "חייבים למצוא הסדר", הוא שב ואומר למראה המתחולל בשטחים ואף בירושלים. "כל הסיבות קיימות כדי ששני העמים יחיו ביחד בשלום ובשלווה. אין להזיק לערבים ואין להזיק ליהודים. הבעיה צריכה להיפתר לטובת שני העמים גם יחד".

הוא מציע לפתור את הבעיה לפי הדרכתו של המלך חוסיין.

כלומר?

"אינני רוצה להתעמק. אני רוגל במלך חוסיין".

אתה מתגעגע אליו?

"אני עדיין מחזיק בדרכון שלו. אני אחד מנתיניו בארץ הזו. אני אוהב אותו אישית. אינני יודע אם הוא זוכר אותי, אך הוא ביקר בבית הנכות רוקפלר בשנת 1954, ובירכתי אותו. אני מקווה שהוד מלכותו עדיין זוכר זאת. אני אוהב את מלכי".

"אין אנו יודעים עד עצם היום הזה מי רצח את אבי. הוא נחטף בירושלים בלבתו השוקה, ולא חזר. עשו לו כפי שעושים היום בביירות"

פרנסה לא יראה מתרגום המשנה לערבית. ספק אם יש לספריו קונים. אבל זה לא כל כך מעניין אותו. בזמנו תירגם את הספר "המרד" של מנחם בגין לערבית, ופרקים מן הספר פורסמו בעיתון המורח ירושלמי. לאחר מלחמת ששת הימים נפגש עימו מנחם בגין בבנין הכנסת. "היתה פגישה טובה", נזכר חמדי נובאני. "סעדתי על שולחנו".

יש לו חברים יהודים רבים. טדי קולק, שמעון פרס. לא מכבר קיבל תואר "יקיר ירושלים", ובטכס נכחו נשיא המדינה, חיים הרצוג ("ישבתי שעות עימו. הוא עלו לשבת עימדי"), ונשיא בית המשפט העליון, מאיר שמגר. "גם הוא ידידי. הרופאים – ידידי. המה. שר החינוך והתרבות – ידידי הוא והוא תומך בהוצאת המשנה בערבית".

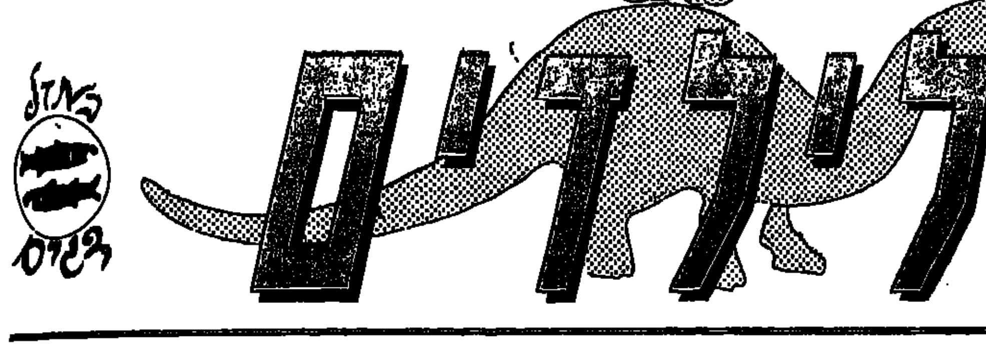
רומה שאינו זקוק לפרנסה היום. "אני עושה זאת למען השלום", הוא אומר. "רק למען השלום. שהערבים והיהודים יבינו ששני העמים קשורים ביחד בעבר משותף, והם אמורים להמשיך כך בהווה ובעתיד. הלא הם חיו ביחד בספרד, בפלשתין. אני מציע להאזין לחוסיין מלכי, יען כי הוא אדם נבון ומבין מה טוב לשני הצדדים".

חמדי נובאני הוא איש דתי. הולך למסגד מדי יום. "אתה יודע", הוא שואל, "האיסלם בתחילתו פנה לירושלים. מסגד אל אקצה בשבילנו הוא הסמן של ההיסטוריה המוסלמית. כדי שהעליה למכה תהיה קדושה, חייב המאמין לעלות גם לאל אקצה. אני אדם ירא שמים. הנאמנות חשובה לי מכל. והאל במרום משגיח עלינו".

החמה שוב מפציעה, והצלמת משלימה כמה צילומים. היא מצלמת, והוא עוצם עיניו ומדקלם: "הינך יפה רעייתי, הינך יפה. עינייך יונים". שקט שורר בגינה הקטנה. חמדי נובאני יושב על ספסל קטן ונזכר בחיין שחלפו בעיר תחת שלושה משטרים. למרות הכל, הוא אומר, "בשבילי ירושלים היא העיר בה נולדתי ואותה אהבתי. וחיי טובים פה. תודה לאל בורא עולם. יש לי שלום בית, וזה חשוב ביותר. ויש לי ילדים ונכדים, ולכן אינני חש בחולשת הזיקנה או במחסור. תודה לאל בורא עולם".

עמוס לבב

מעריב לילדים
ח' באדר תשמ"ח
26 בפברואר 1988
גליון 353(2)
עורכת: בת דורה, גרפיקה: ברברה

מה הולך

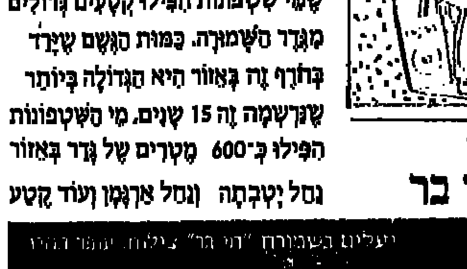
רחל שי

שמורת חי בר

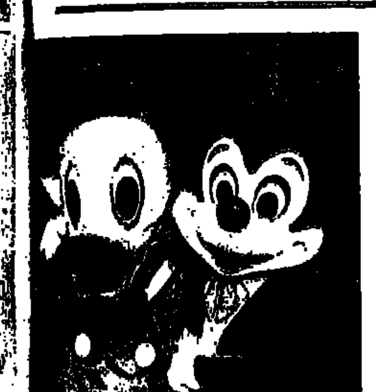
בשמורת ה"חי-בר" של יטבתה נטרפו באחרונה חיות על-ידי חיות טרף שחדרו לשמורה. חדירת טורפים לשמורה התאפשרה לאחר שתי שטפונות הפילו קטעים גדולים מגדר השמורה. כמות הגשם שירד בתחום זה באזור היא הגדולה ביותר שנרשמה זה 15 שנים. מי השטפונות הפילו כ־600 מטרים של גדר באזור נסל יטבתה ונסל ארגמן ועוד קטע גדר בדרום השמורה.

הגדר המזרחית של כשני קילומטרים ממנה נותר תלוי באויר על עמודי הבטון, ללא חיזוק של רשת הגדר לקרקע. במשך חודש ימים נחסם כל שטח השמורה למעבר, לאחר שרב הדרכים נשטפו וכסו בסחף.

לפני כשלשה חדשים נוצרה הפרצה בגדר שמורת ה"חי-בר" והטורפים בעקר זאבים, החלו לבקר במקום. תוצאות בקורי הטורפים ב"חי-בר" היו טריפתם של 6 יענים בני שנה, 4 יעלים ושני דישונים. בינתים הצליחו עובדי רשות שמורות הטבע לגדר מחדש חלק משטח השמורה וצות ה"חי-בר" מקים סיורי לילה, יחד עם מתנדבים, לארך הקטע הפרוץ שנותר בגדר. הגדר המחדשה והסיורים הליליים מונעים את כניסת הטורפים ל"חי-בר".

יעלים בשמורת "חי בר" צילום: ...

מיקי מאוס ודונלד דק

"יום הולדת 50 לדונלד דק"

חברת וולט דיסני חוגגת 50 שנה לדמותו של דונלד דאק במופע ענק המשלב החלקה על הקרח.

המופע כלו יתקים בעברית. (על פי החלטת חברת וולט דיסני מופיעה הספקה בכל מדינה בשפת המקום). במשך שעתים במופע ראוה "וולט דיסני על הקרח" יציג המופע את שנותיו הארכות והפוריות.

מיקי מאוס – יהיה המנחה לארח התכנית אשר הפקתה נערכת בחשאיות כהפתעה לכוכב. עוד יופיעו: דיזי דק (אהובתו של דונלד), גופי, פלוטו, שלגיה ושבעת הגמדים פינוקיו ואפלו אויביו ה"רשעים" – קרואלה, סטרומבולי והמכשפה המרשעת.

מיקי מאוס מבטיח הפתעה בסיום השני של המופע: מתנה בדמות ספינה הטובה אשר באמצעותה יוכל דונלד דק לצפות בעברו. הצופים יוכלו לחזות כיצד דונלד דק התגלה, כיצד נכנס לעסקי השעשועים, הקולנוע והטלויזיה וכיצד זכה בפרס האוסקר.

עולם האגדות של וולט דיסני במופע הענק "יום הולדת 50 לדונלד דק" יופיע בישראל בחיפה ... בלבד בין התאריכים ...3.88 ל־9.4.88.

חשוב לי מחשב

עידו

שטיח על המסך

הפעם הכנתי לכם תכנית נחמדה היוצרת "שטיח גראפי" על מסך המחשב. התכנית מתאימה לכל מחשבי .IBM P.C ותואמיו. לאחר הדפסת התכנית הקודמת הגיעו אלי בקשות להדריך אתכם באופן הגישה לשפת הבייסיק ובהוראות להפעלת התכנית. ובכן, על מנת להכניס את התכנית למחשב יש להכנס לשפת הבייסיק ע"י הקשה של המלה: GWBASIC או כל שם אחר שהוא שמה של התכנה לשפת הבייסיק שברשותכם. לאחר הקשת התכנית הקישו את המלה RUN ולחצו על המקש RETURN, או לחצו על המקש F2, שיבצע את שתי הפעולות האלו בשבילכם.

איך נוצר שטיח על המסך

התכנית מדפיסה קוים על המסך כך שנקודת ההתחלה של כל קו במרכזו של המסך וסופו באחת מדפנות המסך. נקודות הסוף של הקוים מסדרות כך, שהקוים ימתחו ממרכז המסך לקצה הימני העליון, לקצה הימני התחתון, לשמאלי התחתון, לשמאלי העליון ושוב לקצה הימני העליון של המסך. תנועה זו יוצרת תחושה של "צביעת" המסך. לאחר שהתכנית ממלאת מסך, היא מנקה אותו ומדפיסה שוב קוים, כך שבפעם הנקודות מרחקות זו מזו יותר, ואז בין הקוים ישנם רוחים גדולים יותר, והשטיח קבל צורה שונה.

כדי להפסיק את התכנית יש ללחוץ על המקשים: CTRL ו־SCROLL LOCK בו בזמן.

להתראות.

```
list
10 SCREEN 2:CLS:KEY OFF
20 G=570:H=70
30 FOR S=1600 TO 1000 STEP -40:SOUND S,2:NEXT
40 FOR Y=2 TO 10 STEP 2
50 FOR A=0 TO 200 STEP Y-.9
60 LINE(320,100)-(G,A)
70 NEXT
80 FOR B=H TO G STEP Y
90 LINE(320,100)-(640-B,200)
100 NEXT
110 FOR C=0 TO 200 STEP Y-.9:LINE(320,100)-(H,201-C):NEXT
120 FOR D=H TO G STEP Y:LINE(320,100)-(D,0):NEXT
130 FOR L=1 TO 3000:NEXT:IF J=1 THEN 160
140 CLS
150 J=J+1:GOTO 130
160 J=0:NEXT Y
Ok
```


היומן המטריף שלי

איטו אבירם

צריך להשקיע!

ספר יואב אבירם
רשם: איטו

עכשיו אני עושה שעורים. כלומר עכשיו, זה כבר כמה שעות טובות.

מדי פעם אמא דוחפת את הראש שלה לתוך החדר ושואלת בדאגה: כן, יואבי, מה המצב? כאלו שאני גננה שצריכה בכל רגע להמליט, או חוקר העומד לפני פענוח סוד הקיום...

אחר כך בא אבא, מתקדם עד לשלחן, נעמד קרוב קרוב אלי, משחק לי בשער (אוף, לו תמיד מתר לפרוע ת'תסרקת שלי, או לנגב ת'ידים שלו בשער שלי), מעמיד פנים של מתענין במה שאני כותב במחברת ואומר: מה יהיה הסוף, הא יואבי מתי נצליח מישהו להבין את מה שאתה כותב במחברת שלך?

טוב, אז הכתב שלי לא ברור – אז מהו סבתא אומרת שגם הכתב של אבא היה קשה לפענוח, ושבכלל, היו לו המון שגיאות כתיב. היא גם אומרת שכנראה שאני ירשתי את שגיאות הכתיב שלי ממנו. בכל פעם שאבא שומע את זה הוא מצטחק,

אבל עכשיו, כשהוא צופה במחברתי, הוא לא מהסס לקחת בידו את המחק, למחק לי באכזריות משפט שלם שכתבתי, ולהודיע לי חגיגית: "כתב היד שלך בלתי נסבל, ויש לך כל כך הרבה שגיאות, יואב, שעדיף שתכתב הכל מחדש."

אוף!!!

אבל אין טעם להתוכח אתם. בכלל, מאותו היום בו חזרו אמא ואבא מהפגישה עם המורה שלי בפנים רציניות, והושיבו אותי מולם בטקס חגיגי ידעתי – זהו, החיים הקשים מתחילים.

– יואבי, פתחה אמא, המורה שלך שוחחה אתנו, ואתה בודאי יודע שיש לה טענות חמורות לגבי ההשגים שלך בכתה...

ששש... קטע אותה אבא, אל תציגי הכל בטון שלילי כל כך. אתה שומע, יואבי, זה פשוט ענין של השקעה. אתה צריך רק להשקיע יותר זמן בהכנת השעורים.

–...זה יהיה שפור מצין, העירה אמא בציניות, כי עד היום לא השקיע אפלו דקה אחת בשעורי הבית.

ועכשיו אני משקיע. אין ברירה. בחוץ זורמים להם החיים, השמש שוקעת לאטה במערב, הצפרים מתכוננות לשנת הלילה, בציוצים עזים, כל החברים שלי גומרים עוד משחק כדורגל... ורק אני משקיע!

אגב, שכחתי לומר לכם: הבקר קבלתי טוב מאד בבחן בטבע. איזה כיף. אמא אומרת שזה בזכות הנסים הרציניים שלי ללמודים, מאז השיחה עם המורה... היא לא יודעת שהבחן נתן לנו עוד לפני השיחה.

נראה שבכל זאת יש בי מעט כשרון מהטבע – לשעור הטבע.

משתעשעים

מימי

חידת הישובים

התדעו לשבץ בתוך המשבצות שלהלן את שמות הישובים הנכונים? גלו אותם בהתאם לרמזים הבאים:

1. עיר שהיא מעון מזון.
2. מושב בגליל העליון ובו עונה ברבים.
3. שני ישובים: מושב שהוא פרח מבשר הסתו + מושב שהוא צמח הגדל בכרם.
4. קבוץ בנגב ששמו: גשם.
5. עיר בדרום שהיא מקור מים ו־8–1.
6. עיר במרכז הארץ שהיא גבעה לפני הקיץ.

					1 ב
				ב	2
			ב		3
		ב			4
	ב				5
ב					6

בין הפותרים יוגרל ספר של אבשלום קור.

פתרונות נא לשלוח "למעריב לילדים" ת.ד. 20044 ת"א.

בלי שם משפחה

לפניכם רשימת אישים, אלא שבמקום שם משפחתם הבאנו רמז כלשהו עליהם. התוכלו לזהותם ולציין את שם משפחתם?

1. בנימין זאב – חוזה המדינה. 2. צ'ארלס אורד – קנה "הידיד" ע"ש מכון לספורט. 3. אהרן דוד – מנהיג ומורה לפועלי א"י. 4. תומס אלוה – ממציא מנורת החשמל. 3. לב ניקולייביץ – סופר רוסי – "מלחמה ושלום". 6. חיים נחמן – משוררנו הלאמי. 7. ג'ון פיצ'ג'רלד – נשיא אמריקני שנרצח.

בין הפותרים יוגרל מעתק צבעוני

חידת בע"ח

בקטע שלפניכם חבויים שמותיהם של בעלי-חיים שונים. התדעו לגלותם? התבוננו היטב בתוך המלים.

נחש, מה קניתי היום? שאלה עפרה את אילה חברתה. כשזו לא ידעה המשיכה: עפרונות, צבעים נהדרים, מסק ושני מסדדים מקסימים. באמת אלה דברים נהדרים! התלהבה חברתה. אולי תרשי לי להשתמש בצבעים. אני רוצה לצבוע את הציור שצירתי היום בכתה. אני מבטיחה שלא אפיל ולא אשבר ואחזיר לך אותם כשתבקשי. לאחר שציירו קראה לפתע עפרה בצער: עפרוני החדש נשבר, אתן אותו לאחי. הוא בונה עכשו מגדל של קביות ויקח אותו בודאי בלי הסוס.

כוכב שביט (פרק 21) – כתב וצייר אורי פינק

